

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

БИЛТЕН

Интернет адреса на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса на Царинската управа на Република Македонија
<http://www.customs.gov.mk/>

Интернет адреса на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.org.mk/>

Интернет адреса на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

Интернет адреса на Државниот завод за статистика
<http://www.stat.gov.mk/>

Скопје, март/април 2005

СОДРЖИНА

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија – Основни макроекономски индикатори	5
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во одделни транзициони економии	5
Табела 3: Бруто домашен производ (реални стапки на раст)	6
Табела 4: БДП според произведен метод	7
Табела 5: БДП според расходиен метод	7
Табела 6: Основни краткорочни економски трендови	8
Бруто домашен производ	10
Цени	11
Надворешно–трговска размена	12
Краткорочни економски движења – Април 2005 година	14
Надворешен долг на Република Македонија	24
Вкупен долг на јавниот сектор во 2004 и првиот квартал од 2005 година	28
Табела 7: Приходи и расходи на Централниот буџет на Република Македонија	40
Табела 8: Буџет – Централна државна власт	42
Табела 9: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на Република Македонија ...	43
Табела 10: Консолидиран буџет на Централната власт и Вон–буџетските фондови	44
Табела 11: Платен биланс на Република Македонија (годишни податоци)	46
Табела 12: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	47
Табела 13: Фонд за здравствено осигурување	48
Табела 14: Агенција за вработување	49
Табела 15: Фонд за магистрални и регионални патишта	50
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност – Април 2005 година	51
Табела 16: Македонска берза – извештај за тргување од 1.04.2005 до 30.4.2005 година	53
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност	57
Депозити на физичките лица кај банките и штедилниците	58
Каматни стапки на банките и штедилниците во Република Македонија	59
Кредитни линии за мали и средни претпријатија	61

СТАТИИ

Кратки вести	67
The Economist – Напуштање на штедливоста	73
Проф. д-р Златка Попова – Новите фактори на раст и интеграцијата во ЕУ	78
Снежана Делевска – Предизвиците на македонската трговија	85
Јордан Дамчевски – Анализа на фискалната политика	92
Мирослав Јовановиќ и Стефчо Божиновски – Ново буџетско решение за годините кои следат	97

ПОЧИТУВАНИ,

Во последниве две години сме концентрирани на процесот на консолидирање на јавните финансии, што подразбира превземање на бројни активности во врска со начинот на прибирање на јавните приходи и програмирањето, извршувањето и контролата на јавните расходи. Овие активности дадоа особени резултати кај централниот буџет, но исто така и кај останатите јавни фондови (со исклучок на ФЗО) на централно ниво. Резултатите од ова и понатаму ќе преставуваат важен предизвик за работењето на Министерството за финансии.

Сега се наоѓаме пред уште една голема реформа. Дозволете ми на страниците на нашиот билтен за прв пат да ја промовираме концепцијата на таа реформа и да Ве запознаеме со нејзините основи.

Нашата среднорочна стратегија сега подразбира натамошно зајакнување на горенаведените функции на Министерството за финансии и државата во целина. Посебно внимание ќе посветиме на уште поефикасно управување со јавните средства и зајакнување на наплатата на даноците и придонесите. Во оваа насока ќе направиме сериозна реформа во организацијата и начинот на функционирање на институциите задолжени за наплата на даноците и придонесите, односно на Управата за јавни приходи и Социјалните фондови. Понатаму ќе ги усогласиме основните за персоналниот данок на доход и социјалните придонеси; ќе извршиме соодветно проширување на даночната основа кај директните даноци (данокот на добивка и персоналниот данок на доход) и накрај ќе ја интегрираме наплатата на персоналниот данок и социјалните придонеси.

Оваа реформа веќе започна и целосно ќе се оствари во идните 40 месеци, односно до крајот на 2008 година. Тоа ќе биде сложен и макотрпен процес, кој веќе е проектиран и форматиран. Во текот на јули оваа година Владата на Р. Македонија веќе го основа Комитетот за спроведување на реформата на наплата на персоналниот данок и придонесите составен од првите луѓе на Министерството за финансии, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за здравство, Управата за јавни приходи, Фондот за пензиско осигурување, Фондот за здравство, Агенцијата за вработување и експерти од Министерство за финансии. Реформата веќе е иницирана и со доставувањето на целосно новиот закон за Управата за јавни приходи (односно даночната администрација) и Законот за даночна постапка (кој нуди радикално нов пристап во создавање на единствена основа за општо даночно право и даночна управна постапка) од страна на Владата до Собранието на Македонија. Двата закони во соодветна постапка ќе бидат донесени до крајот на 2005 година и ќе почнат да се применуваат од јануари 2006 година. Даночната администрација организациски ќе се реформира и ќе добие нови права и обврски, вклучувајќи и изрекување на прекршочни казни како своја надлежност. Новата организациона поставеност ќе овозможи да го унапреди својот капацитет и да го подигне нивото на оперативно планирање и спроведување на своите надлежности. Ќе се развие сеопфатна програма за идентификација и регистрација на даночните обврзници, процесирање на даночните пријави, нап-

лата на заостанатите обврски, откривање на непријавените даноци и др. Резултатите за следење на оваа реформа ќе се обезбедат преку креирање на специфични показатели за секоја од овие поединечни функции на даночната администрација. Ќе се спроведуваат и национални анкети за степенот на задоволството на даночните обврзници од услугите на даночната администрација.

До крајот на јули 2006 година ќе се формира посебна канцеларија за големите даночни обврзници во рамките на УЈП, што значително ќе ја зголеми ефикасноста и ќе ги подобри услугите кон најголемите даночни обврзници, а до јули 2007 година ќе се формира и пилот канцеларија за администрирање на малите и средни даночни обврзници. Паралелно со тоа, до јуни 2006 во рамките на ФПИО и ФЗО ќе се формираат канцеларии за 100-те најголеми обврзници за придонеси, односно работодавачи. Во меѓувреме УЈП ќе развие нов компјутерски систем компатибилен со системите што се развиваат во

рамките на социјалните фондови. Системот прв пат ќе се тестира и ќе започне со функционирање пред крајот на јули 2007 година. Во периодот до средината на јули 2006 година Владата ќе предложи и усогласување на основите за персоналниот данок на доход и придонесите за социјално осигурување.

Овој амбициозен план треба да finiшира во текот на 2008 година со спојување на канцелариите (во тој период веќе функционални) за големите даночни обврзници и обврзници за придонеси и тоа во рамките на УЈП. Најдоцна до крајот на 2008 година ќе се донесе и конечната одлука за динамиката на целосно спојување на наплата на даноците и придонесите во рамките на даночната администрација.

Овие реформи ќе треба значително да ја унапредат ефикасноста на даночните постапки и администрација, да го подобрат управувањето со јавните средства и да го олеснат даночниот процес од аспект на даночните обврзници.

Со почит,
м-р Никола Поповски
Министер за финансии

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

годишни податоци за Република Македонија

		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*	2004*
Реален БДП	%	-1.8	-1.1	1.2	1.4	3.4	4.3	4.5	-4.5	0.9	2.8	2.9
БДП	USD мил.	3,386	3,351	3,390	3,458	3,581	3,674	3,588	3,437	3,769	4,642	5,407
Инфлација (просек)	%	128	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8	1.2	-0.4
Инфлација (крај на период)	%	55.4	8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1	2.6	-1.9
БДП дефлатор	%	151.9	17.1	2.9	3.4	1.4	2.7	8.2	3.6	3.4	0.5	3.0
Буџетско салдо												
(централен буџет и фондови)	% БДП	-2.9	-1.2	-0.5	-0.4	-1.7	0.0	1.8	-7.2	-5.7	-1.1	0.0
Девизен курс, просек	ДЕН/1USD	43.2	38.0	40.0	49.8	54.5	56.9	65.9	68.1	64.7	54.3	49.4
Девизен курс, просек	ДЕН/1USD	-	-	50.1	56.2	61.1	60.6	60.7	60.9	61.0	61.3	61.3
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1USD	40.6	38.0	41.4	55.4	51.8	60.3	65.3	69.2	58.6	49.9	45.9
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1EUR	-	-	51.3	61.2	60.9	60.6	60.8	61.0	61.1	61.3	61.4
Извоз (Ф.О.Б.)	USD мил.	1,086	1,204	1,147	1,237	1,291	1,190	1,321	1,153	1,112	1,359	1,672
Увоз (Ф.О.Б.)	USD мил.	1,271	1,427	1,462	1,623	1,807	1,686	2,011	1,677	1,916	2,211	2,792
Трговски биланс	USD мил.	-185	-223	-315	-386	-516	-496	-690	-524	-804	-852	-1,120
Биланс на тековна сметка	USD мил.	-263	-299	-340	-286	-269	-32	-75	-235	-358	-152	-415
како % од БДП	%	-7.8	-8.9	-10.0	-8.3	-7.5	-0.9	-2.1	-6.8	-9.5	-3.3	-7.7
Девизни резерви	USD млд.	0.16	0.28	0.28	0.26	0.33	0.45	0.71	0.78	0.73	0.90	0.99
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1.6	2.3	2.2	1.9	2.2	3.2	3.7	4.7	4.0	3.9	3.3
Надворешен долг ¹⁾	USD млд.	1,260	1,440	1,118	1,139	1,437	1,490	1,489	1,506	1,635	1,813	2,029
како % од БДП	%	35.8	42.4	33.1	33.5	41.4	41.5	39.9	41.0	43.1	44.9	44.1
Странски директни инвестиции	USD мил.	24.0	9.5	11.2	30.0	127.7	32.4	175.1	440.7	77.7	94.3	150.1
како % од БДП	%	0.7	0.3	0.3	0.9	3.6	0.9	4.9	12.8	2.1	2.0	2.8

1) Почнувајќи од 1998 година, согласно со новата методологија препорачана од Светската банка, вкупниот надворешен долг ги опфаќа краткорочните, среднорочните и долгорочните кредити.

* Проценка или претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија

ОДБРАНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ ВО ОДДЕЛНИ ТРАНЗИЦИОНИ ЕКОНОМИИ

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
Пазари во развој - Вкупно	4.6	6.2	4.5	4.5	9.5	6.7	5.4	4.1	-4.3	-4.9	-4.7	-4.3
Бугарија	4.3	5.7	5.5	5.5	2.3	6.1	4.0	3.5	-9.3	-7.4	-7.6	-6.9
Чешка Република	3.7	4.0	4.0	3.9	0.1	2.8	2.5	2.7	-6.2	-5.2	-4.8	-4.4
Естонија	5.1	6.2	6.0	5.5	1.3	3.0	3.7	2.7	-13.2	-13.8	-11.0	-9.7
Унгарија	3.0	4.0	3.7	3.8	4.7	6.8	4.0	3.8	-9.0	-9.0	-8.6	-8.1
Латвија	7.5	8.0	7.3	6.2	2.9	6.3	5.7	5.3	-8.2	-12.3	-10.9	-9.8
Литванија	9.7	6.6	7.0	6.8	-1.2	1.2	2.9	3.0	-7.0	-8.6	-9.5	-9.3
Полска	3.8	5.3	3.5	3.7	0.8	3.5	3.1	2.5	-1.9	-1.5	-2.1	-2.5
Романија	5.2	8.3	5.5	5.0	15.3	11.9	8.2	5.7	-6.8	-7.5	-6.9	-6.3
Словачка	4.5	5.5	4.8	4.9	8.5	7.5	3.6	2.8	-0.9	-3.4	-6.0	-4.6
Словенија	2.5	4.4	4.0	4.0	5.6	3.6	2.3	2.0	0.1	-0.6	-1.4	-2.2
Кипар	1.9	3.7	3.8	4.0	4.1	2.3	2.5	2.5	-3.4	-4.1	-3.4	-2.7
Турција	5.9	8.0	5.0	5.0	25.3	10.6	9.0	6.1	-3.4	-5.2	-4.5	-3.7

1) Годишен просек.

2) Процент од БДП.

Извор: World Economic Outlook, IMF, Washington D.C., April 2005

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година, 2000–2004)

		Земјоделство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руди и камен, преработу- вачка индустрија и елект. енергија, гас и вода	Градеж- ништво	Трговија на големо и трговија на мало	Хотели и ресторани	Сообраќај, складирање и врски	Финансиско посреду- вање, активности во врска со недвижен имот, изнајмување и импутирани станарини	Јавна управа и одбрана, социјална заштита, образо- вање, здравство и социјална работа	Импутиран и банкарс- ки услуги	Додадена вредност	Нето- даноци на произ- водство	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
		A + Б	В + Г + Д	Ѓ	Е	Ж	З	С + И + Љ	Ј + К + Л + Н				
2000	I	2.4	16.3	4.1	37.7	-7.1	13.4	2.4	1.0	0.5	11.4	15.1	12.0
	II	3.6	17.1	-9.9	4.6	-14.8	11.1	2.5	1.3	0.8	5.6	9.0	6.1
	III	1.2	1.8	5.3	-8.7	-9.6	10.1	2.7	-0.8	1.9	0.6	3.9	1.0
	IV	-3.1	4.5	12.5	-12.7	-13.1	0.7	3.2	-1.1	3.7	-0.3	3.0	0.2
	99/00	1.0	9.4	2.6	3.0	-11.3	8.5	2.7	0.1	1.7	4.1	7.5	4.5
2001	I	-6.9	-2.8	0.7	-18.9	6.7	-4.8	3.0	-8.7	-6.9	-6.2	-6.9	-6.3
	II	-12.5	-4.7	-4.9	4.5	-7.1	-7.2	2.6	-5.1	-8.5	-3.8	-4.4	-3.9
	III	-13.3	-10.6	-22.9	4.4	-14.7	-11.1	1.4	0.8	-13.1	-6.2	-6.9	-6.4
	IV	-10.3	-0.5	-22.8	9.7	-0.1	-9.9	1.3	3.7	-13.5	-1.5	-2.2	-1.6
	00/01	-10.8	-4.6	-14.4	-0.8	-4.5	-8.3	2.1	-2.3	-10.5	-4.4	-5.1	-4.5
2002	I	-5.6	-10.1	-7.0	6.0	-1.0	-3.4	-2.8	10.0	-2.5	-1.8	1.1	-1.3
	II	-2.5	-3.5	0.7	4.6	16.1	-6.7	-4.1	4.7	1.7	-0.9	2.0	-0.4
	III	-1.6	-1.3	5.3	4.2	32.2	-0.5	-4.1	0.8	6.2	0.3	3.2	0.8
	IV	1.8	10.2	1.4	6.8	18.8	3.5	-3.7	-0.8	2.2	3.6	6.6	4.1
	02/01	-2.0	-0.8	0.6	5.4	16.7	-1.8	-3.7	3.5	1.8	0.4	3.3	0.9
2003 *	I	3.2	3.9	8.8	1.8	14.2	-2.7	-4.4	5.7	4.4	2.3	-0.5	1.8
	II	3.5	4.0	8.1	2.2	6.7	5.2	-3.7	6.5	-3.2	3.5	0.7	3.0
	III	6.5	15.0	13.8	1.1	11.1	0.5	-3.0	4.9	-4.3	5.9	3.1	5.4
	IV	6.2	-0.7	21.6	2.0	7.0	-0.9	-3.3	2.7	-1.6	1.7	-1.0	1.2
	03/02	4.8	5.0	13.3	1.8	9.6	0.4	-3.6	4.9	-1.2	3.3	0.6	2.8
2004*	I	3.5	-0.6	4.0	5.1	5.4	2.2	2.2	2.4	-0.7	2.4	2.4	2.4
	II	4.6	-0.7	11.4	6.7	8.7	5.0	3.0	2.1	1.9	3.6	3.6	3.6
	III	4.6	-0.1	7.9	8.2	1.8	5.3	2.6	1.1	2.3	3.4	3.4	3.4
	IV	4.9	-6.3	10.0	9.2	5.9	8.1	2.0	1.6	1.2	2.2	2.2	2.2
	04/03	4.4	-2.1	8.7	7.4	5.3	5.2	2.5	1.8	1.1	2.9	2.9	2.9
2005*	I	2.5	4.7	-9.6	6.4	2.5	5.6	0.2	0.5	-0.9	2.7	2.7	2.7

* Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД ПРОИЗВОДНИОТ МЕТОД

Во милиони денари

По тековни цени

НКД	Назив	1999	2000	2001	2002	2003 1	Индекси
сектор							2003/2002
A	Земјоделство, лов и шумарство	23,094	23,756	22,933	24,509	28,672	17.0
B	Рибарство	29	14	24	48	27	-43.8
B	Вадење на руди и камен	1,620	1,856	1,312	960	989	3.0
Г	Преработувачка индустрија	36,764	40,926	39,587	37,925	39,651	4.6
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	9,203	10,381	10,041	9,146	11,778	28.8
Ѓ	Градежништво	10,880	13,361	11,801	11,893	13,537	13.8
Е	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	22,383	25,402	26,076	27,348	28,282	3.4
Ж	Хотели и ресторани	3,984	3,463	3,410	4,088	4,653	13.8
З	Сообраќај, складирање и врски	17,233	21,261	21,694	20,610	21,062	2.2
С	Финансиско посредување	6,977	7,342	7,420	7,427	6,110	-17.7
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	5,890	7,466	8,304	8,168	8,453	3.5
Ј	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	14,351	14,333	14,445	16,145	16,984	5.2
К	Образование	8,769	8,266	8,048	8,688	9,436	8.6
Л	Здравство и социјална работа	8,592	8,987	8,690	9,361	9,897	5.7
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4,967	5,217	5,548	5,553	5,503	-0.9
	Импутирани станарини	9,597	10,465	10,631	10,792	13,732	27.2
	Минус: импутирани банкарски услуги	5,017	5,153	4,738	4,160	3,797	-8.7
A.	Додадена вредност по основни цени	179,316	197,344	195,230	198,592	214,969	8.2
Б.	Нето даноци на производство	29,694	39,045	38,611	45,378	36,516	-19.5
A + Б	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	209,010	236,389	233,841	243,970	251,485	3.1

1) Претходни податоци

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД РАСХОДНИОТ МЕТОД

	Во милиони денари					Во %				
	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	209.010	236.389	233.841	243.971	251.486	100,0	100.0	100.0	100.0	100.0
(по тековни цени)										
Финална потрошувачка	188.702	218.986	221.771	242.795	243.853	90,3	92.6	94.8	99.5	97.0
Финална потрошувачка на домаќинствата	145.693	175.965	163.788	188.179	191.873	69,7	74.4	70.0	77.1	76.3
Финална јавна потрошувачка	43.009	43.021	57.983	54.616	51.980	20,6	18.2	24.8	22.4	20.7
Бруто-инвестиции	41.171	50.683	42.759	48.058	50.261	19,7	21.4	18.3	19.7	20.0
Инвестиции во основни средства	34.710	38.332	34.716	40.448	42.110	16,6	16.2	14.8	16.6	16.7
Пораст на залихи	6.461	12.351	8.043	7.610	8.151	3,1	5.2	3.4	3.1	3.2
Извоз на стоки и услуги	88.143	114.209	99.091	92.674	95.254	42,2	48.3	42.4	38.0	37.9
Извоз на стоки	67.988	87.161	78.625	71.887	73.800	32,5	36.9	33.6	29.5	29.3
Извоз на услуги	14.367	19.971	15.894	16.388	17.705	6,9	8.4	6.8	6.7	7.0
Набавки на нерезидентите во земјата	5.788	7.077	4.572	4.399	3.749	2,8	3.0	2.0	1.8	1.5
Увоз на стоки и услуги	109.007	147.489	129.780	139.556	137.882	52,2	62.4	55.5	57.2	54.8
Увоз на стоки	90.554	123.910	107.166	121.574	120.038	43,3	52.4	45.8	49.8	47.7
Увоз на услуги	18.543	23.579	22.614	17.982	17.844	8,8	10.0	9.7	7.4	7.1

Извор: Државен завод за статистика

ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ
Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

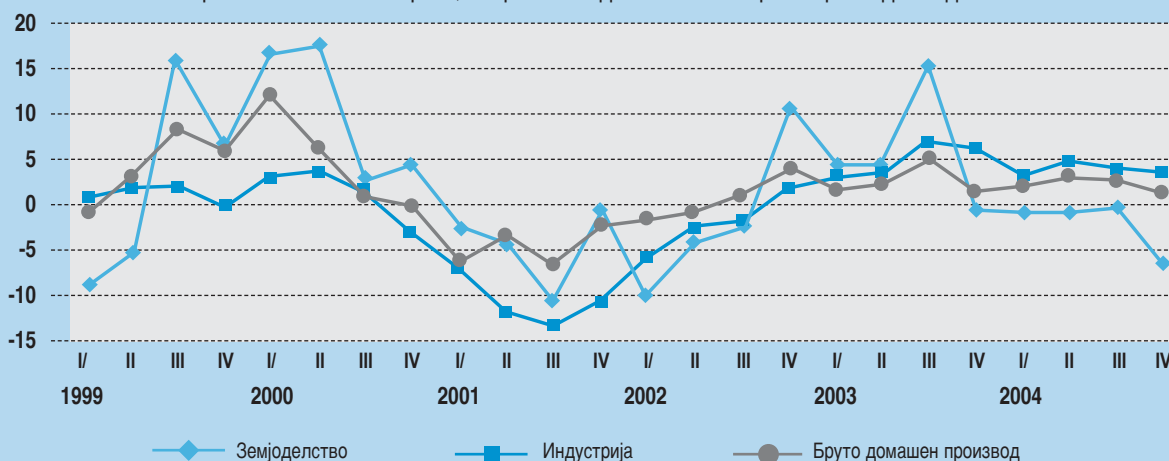
	2000	2001	2002	2003	2004	2004				2005				
						К – 1	К – 2	К – 3	К – 4	Јануари	Февруари	Март	К – 1	Април
РЕАЛЕН СЕКТОР														
Производство реални промени														
Бруто домашен производ	4.6	−4.5	0.9	2.8	2.9	2.4	3.7	3.4	2.1				2.7	
Индустриско производство	3.5	−3.1	−0.8	6.6	−2.1	−0.6	−0.7	−0.1	−6.3	9.2	6.2	0.3	4.8	10.5
номинални промени														
Инвестиции во машини и опрема	20.8	−16.9	16.4	−7.7	4.9	11.0	7.2	8.1	−4.2				5.7	
Цени														
Трошоци на живот	5.8	5.5	1.8	1.2	−0.4	1.6	−0.5	−1.6	−1.3	−1.4	0.0	0.2	−0.4	0.6
Цени на производители на индустриски производи	8.9	2.0	−0.9	−0.3	0.9	−1.5	0.5	2.2	2.6	1.2	2.2	2.3	1.9	3.1
Конкурентност на индустријата														
Продуктивност	6.0	0.5	3.0	13.1	3.9	−28.0	−20.8	−16.7	−3.1	15.6	12.3	6.4		
Трошоци за работна сила по единица производ	−4.7	−0.7	0.2	−10.3	0.7	45.1	29.8	20.7	13.6	−9.8	−15.2	−3.8		
Реални трошоци за работна сила по единица производ	−12.5	−2.7	1.1	−10.1	−0.4	50.6	28.2	16.8	9.2	−11.1	−17.4	−6.0		
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи цени во САД \$														
Сурова нафта–брент	28.3	24.4	25.0	28.9	38.3	32.0	35.5	41.6	44.2	44.3	45.6	53.1	47.6	51.9
Јагнешко месо (ц/кг)	261.9	291.2	330.3	388.4	461.4	458.6	453.8	452.8	472.7	476.2	478.5	479.7	478.1	472.0
Никел	8,638.0	5,944.7	6,772.0	9,629.0	13,823.4	14,729.0	12,500.0	13,991.0	14,073.0	14,505.0	15,350.0	16,191.0	15,348.0	16,142.0
Бакар	1,813.0	1,578.3	1,559.0	1,779.0	2,866.0	2,731.0	2,790.0	2,850.0	3,093.0	3,170.0	3,254.0	3,379.0	3,268.0	3,394.0
Олово	45.4	47.6	45.3	51.5	88.7	84.4	81.1	93.2	95.9	95.32	97.8	100.4	97.8	98.6
Цинк	112.8	88.6	77.9	82.8	104.8	107.0	102.2	97.5	111.4	126.6	132.6	137.2	131.5	130.0
Ладно валани челични лимови	385.8	299.2	328.3	444.6	607.1	520.0	608.3	650.0	650.0	650.0	687.5	712.5	683.3	750.0
Топло валани челични лимови	295.8	216.5	246.7	320.2	502.5	401.7	508.3	550.0	550.0	550.0	587.5	612.5	583.3	650.0
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР														
номинални промени на доларски вредности														
Извоз на стоки (ФОВ)	11.0	−12.7	−3.7	22.2	22.4	22.1	11.5	31.0	32.3	33.2	18.6	31.8	30.6	36.0
Увоз на стоки (ЦИФ)	17.9	−19.4	16.3	15.3	25.9	13.8	18.6	28.4	35.8	7.7	11.5	8.7	12.8	29.0
Трговски биланс (милиони САД \$)	−771	−533	−849	−937	−1,230	−246.0	−339.6	−264.0	−368.4	−61.9	−67.3	−87.7	−216.9	−137.0
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони САД \$)	−236	−38	−324	−277	−415	−107.4	−172.9	−5.8	−129.7	−8.2	2.7	−15.9	−21.4	
Промена во девизните резерви (милиони САД \$) „−“ значи намалување	235.6	62.0	−40.5	168.8	82.3	−12.2	38.0	72.0	83.0	62.0	17.6	62.0	62.0	112.0
Надворешен долг средно. долго. (крај на период во милиони САД \$)	1,438.0	1,444.0	1,571.0	1,771.0	1,957.0	1,766.0	1,766.4	1,821.0	1,957.6	1,918.5	1,937.0	1,924.6	1,924.6	1,927.0
Курсеви (просечен)														
денар/ЕУРО	60.73	60.91	60.98	61.26	61.34	61.29	61.28	61.31	61.46	61.43	61.36	61.42	61.40	61.39
денар/САД \$	65.89	68.04	64.73	54.30	49.41	49.94	50.87	50.20	47.53	46.69	47.19	46.57	46.82	47.45

	2000	2001	2002	2003	2004	2004				2005				
						К – 1	К – 2	К – 3	К – 4	Јануари	Февруари	Март	К – 1	Април
ВЛАДИНИ ФИНАНСИИ														
номинални промени														
Приходи	22.5	-10.3	10.1	-7.4	5.8	10.3	1.5	2.9	8.6	5.7	-15.7	-15.9		
Даночни приходи	22.1	-6.9	14.0	-9.6	6.8	5.7	5.0	6.7	9.9	10.1	-16.3	-3.8		
ДДВ	75.2	-1.8	19.8	3.2	21.6	25.3	16.8	18.7	25.8	13.8	-31.5	-2.5		
Расходи	12.7	27.0	-0.1	-13.8	0.3	5.2	3.0	-4.4	-1.7	12.7	5.9	-1.9		
Тековни расходи	1.8	31.9	17.2	-1.2	1.4	5.7	1.2	-2.8	1.9	3.4	3.7	2.6		
Капитални расходи	94.5	28.3	11.8	-447.0	-3.4	-34.3	-38.4	-15.9	-22.8	461.0	68.0	-53.2		
Салдо на централниот буџет (во милиони денари)	6,285	-12,490	7,343	-2,551	371	1,002.0	-364.0	616.0	-882.0	84.0	-1,038.0	8.0		
Салдо на консолидираниот буџет (во милиони денари)	5,905	-13,171	-13,019	-2,596	7	655.0	-635.0	654.0	-667.0	-207.0	-875.0	1,278		
МОНЕТАРЕН СЕКТОР														
номинални промени (крај на период)														
Нето девизни средства	73.8	57.6	-19.1	5.3	4.7	10.3	4.9	3.0	4.7	4.7	5.4	4.0	4.0	6.3
Кредити на приватен сектор	17.2	7.3	12.7	15.8	18.7	18.9	25.9	24.4	18.7	19.7	18.3	16.9	16.9	14.5
Готови пари во оптек	16.6	48.5	0.0	0.3	-0.1	9.2	4.7	2.0	-0.1	-0.3	1.5	9.6	9.6	3.7
M1	22.6	5.6	4.6	1.1	-1.1	9.1	8.6	2.3	-1.1	4.0	7.6	3.9	3.9	1.5
M2	29.4	61.9	-7.0	15.9	15.1	18.1	20.1	18.3	15.1	16.9	19.9	22.3	22.3	21.5
M4	25.6	56.7		13.2	15.3	15.4	18.9	16.7	15.3	15.6	18.8	20.2	20.2	19.5
Однос на девизните резерви спрема M1	165.0	188.2	150.5	150.7	162.0	161.7	166.9	153.3	162.0	169.0	167.5	167.6	167.6	168.2
СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР														
Пазар на работна сила	32.2	30.5	31.9	36.7	36.7	37.1	35.8	37.7	38.0					
Стапка на невработеност (APC)	101,996	90,308	110,401	79,921	112,013	25,648	51,190	80,235	112,013	6,838	9,300			
Вкупно нововработени (крај на период)	63,987	63,346	74,341	49,661	63,538	16,153	31,870	47,135	63,538	3,726	5,807			
Нововработени на неопределено време (крај на период)														
Плати														
Номинални нето плати	5.5	3.5	6.9	4.8	4.0	4.0	4.4	3.4	4.0	5.5	1.1	2.2	3.0	1.0
Реални нето плати	-0.3	-1.9	5.0	3.6	4.4	2.4	4.9	5.0	5.4	7.0	1.1	2.0	3.4	0.4
Потрошувачка кошница	2.5	5.2	2.7	-0.7	-2.7	0.7	-2.8	-5.0	-3.9					
Социјална заштита														
Број на пензионери (крај на период)	241,221	247,200	249,421	254,267	260,075	254,333	256,917	258,360	260,075	260,364	260,591			
Број на домаќинства кои примаат социјална помош (крај на период)	77,309	80,160	82,673	64,453		64,584	64,594	65,960	66,940	66,243	68,080			
Број на лица кои примаат надомест за невработени (крај на период)	35,046	41,375	46,772	47,324	45,867	53,273	51,221	48,189	45,867	46,928	46,059			

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Република Македонија, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјална политика, Агенција за вработување, World Development Prospects (Pink Sheets), пресметки на Министерството за финансии

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

реални стапки на пораст, квартал во однос на ист квартал претходна година

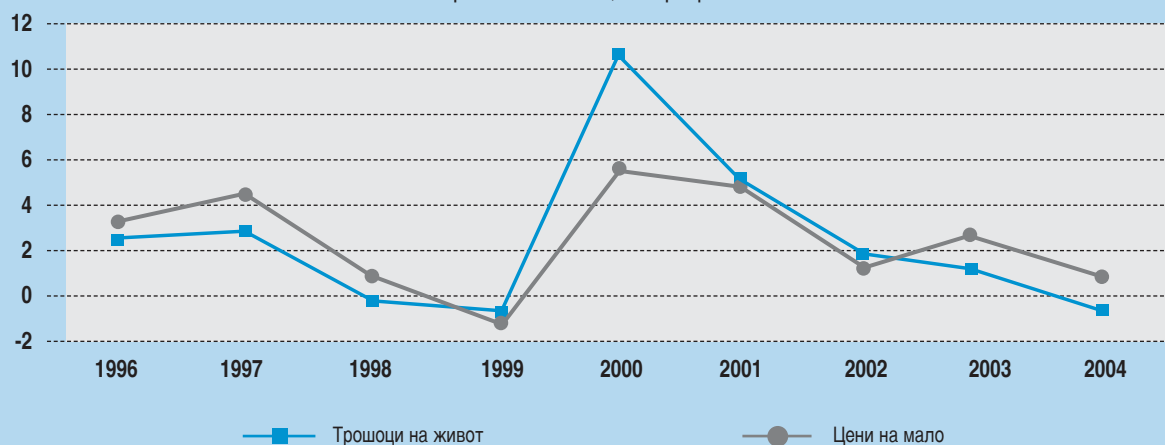

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾ во милиони САД \$	3,450	3,389	3,351	3,390	3,458	3,575	3,730	3,899	3,723	3,755	4,546
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾ (по глава на жител) во САД \$	1,785	1,742	1,705	1,709	1,732	1,781	1,848	1,924	1,830	1,859	2,243

- 1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. Притоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година и е извршена индексација со дефлаторот за секоја наредна година.
2) Претходни податоци.

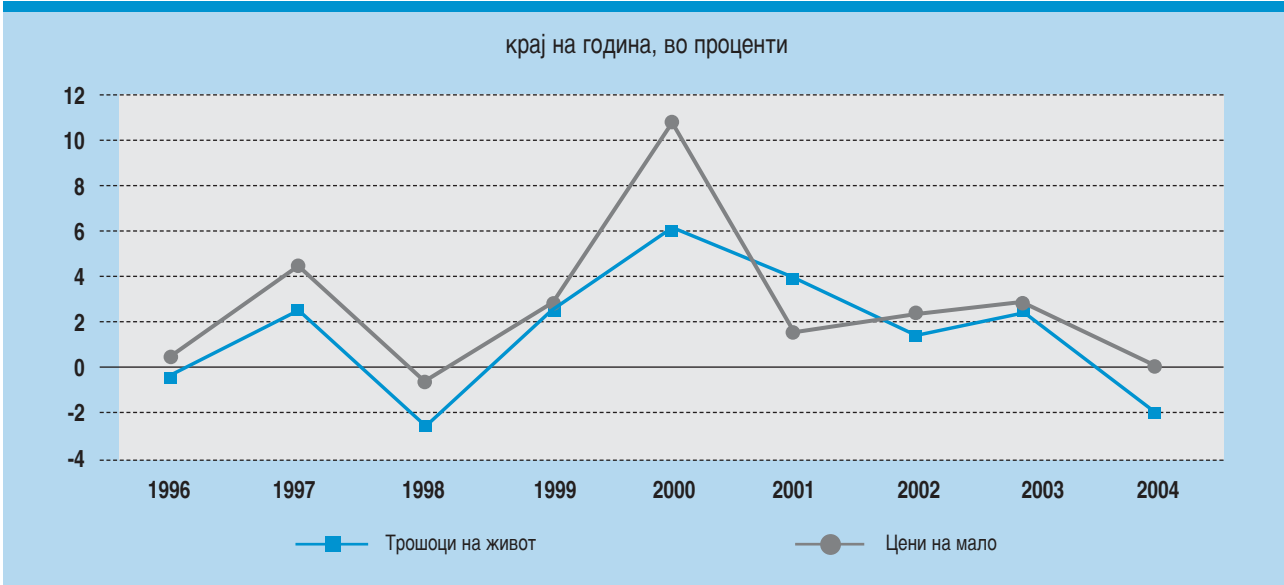
ИНФЛАЦИЈА

просечни стапки, во проценти

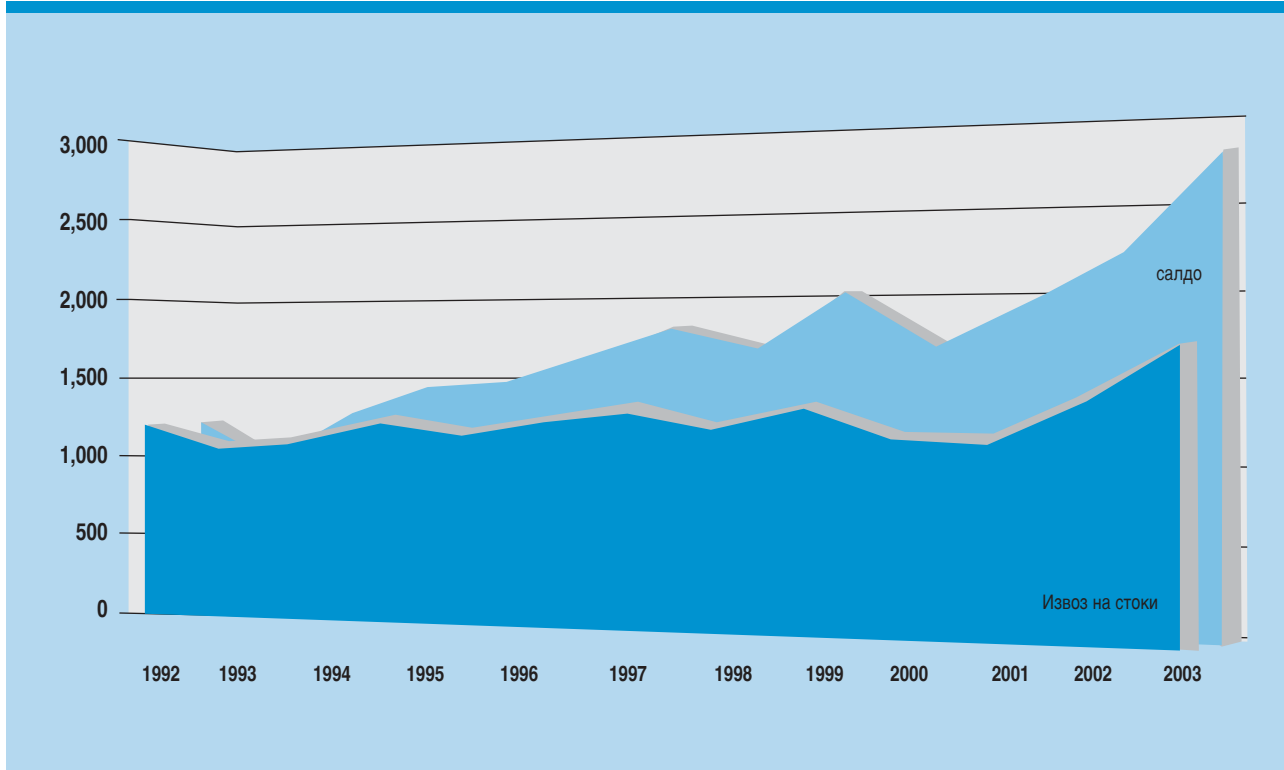
	просечни стапки во проценти								
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Трошоци на живот	2.3	2.6	−0.1	−0.7	5.8	5.5	1.8	1.2	−0.4
Цени на мало	3.0	4.4	0.8	−1.1	10.6	5.2	1.4	2.4	0.9

	крај на година, во проценти								
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Трошоци на живот	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1	2.6	-1.9
Цени на мало	0.2	4.5	-1.0	2.3	10.8	1.2	2.2	2.9	-0.1

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

	во милиони САД \$												
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Извоз на стоки	1,199	1,055	1,086	1,204	1,147	1,237	1,292	1,190	1,321	1,153	1,112	1,359	1,674
Увоз на стоки	1,206	1,013	1,271	1,427	1,462	1,623	1,807	1,686	2,011	1,677	1,917	2,211	2,793
Салдо	-7	42	-185	-223	-315	-386	-515	-496	-690	-524	-805	-852	-1,119

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

		Вкупно			Германија			Србија и Црна Гора		
		Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
1998		1,310.7	1,914.7	-604.0	286.0	255.2	30.8	240.0	245.6	-5.6
1999		1,191.3	1,776.2	-584.9	254.3	245.8	8.5	254.5	183.9	70.6
2000		1,322.6	2,093.8	-771.2	257.5	253.3	4.2	335.2	190.4	144.8
2001		1,155.0	1,687.6	-532.6	237.5	213.3	24.2	266.8	157.2	109.6
2002		1,115.5	1,995.2	-879.7	234.0	284.7	-50.7	246.4	185.2	61.2
2003		1,363.2	2,299.9	-936.7	278.3	303.8	-25.5	273.8	212.6	61.2
2004		1,673.6	2,903.4	-1,229.8	318.2	362.3	-44.1	348.8	244.8	104.0
2000	Q1	331.1	606.8	-275.7	66.1	80.9	-14.8	78.8	47.8	31.0
	Q2	317.7	481.0	-163.3	56.9	52.7	4.2	76.3	47.3	29.0
	Q3	345.1	470.6	-125.5	70.8	55.0	15.8	82.8	47.3	35.5
	Q4	328.7	535.4	-206.7	63.7	64.7	-1.0	97.3	48.0	49.3
2001	Q1	291.5	400.4	-108.9	69.0	52.8	16.2	62.3	34.9	27.4
	Q2	285.3	416.6	-131.3	52.9	59.0	-6.1	74.1	39.2	34.9
	Q3	295.7	378.9	-83.2	61.9	42.8	19.1	62.9	33.4	29.5
	Q4	282.5	491.7	-209.2	53.7	58.7	-5.0	67.5	49.7	17.8
2002	Q1	244.0	444.2	-200.2	60.9	56.4	4.5	47.2	38.2	9.0
	Q2	264.4	461.7	-197.3	54.0	70.5	-2.7	53.6	47.9	5.7
	Q3	289.1	497.1	-208.0	60.3	77.1	-10.4	55.8	47.9	7.9
	Q4	301.8	597.6	-295.8	57.0	89.2	-32.2	66.4	55.1	11.3
2003	Q1	293.7	531.7	-238.0	66.6	69.2	-2.6	47.2	50.4	-3.2
	Q2	355.8	580.9	-225.1	68.0	74.2	-6.2	76.4	54.8	21.6
	Q3	337.8	550.2	-212.4	72.0	71.0	1.0	74.7	53.5	21.2
	Q4	375.9	637.1	-261.2	71.7	89.4	-17.7	75.5	53.9	21.6
2004	Q1	366.0	616.1	-250.1	82.1	84.0	-1.9	57.9	48.2	9.7
	Q2	367.7	715.1	-347.4	63.1	90.0	-26.9	84.4	63.7	20.7
	Q3	442.7	706.7	-264.0	80.8	89.2	-8.4	98.7	63.2	35.5
	Q4	497.2	865.5	-368.3	92.2	99.1	-6.9	107.8	69.7	38.1
2005	Q1	478.0	697.3	-219.3	122.1	69.0	53.1	60.4	48.3	12.1
2003	I	78.6	159.0	-80.4	18.7	22.6	-3.9	11.3	15.0	-3.7
	II	94.7	152.2	-57.5	21.9	21.7	0.2	15.5	15.4	0.1
	III	120.4	220.5	-100.1	26.0	24.9	1.1	20.4	20.0	0.4
	IV	117.3	190.3	-73.0	22.2	21.2	1.0	22.4	15.4	7.0
	V	119.9	208.4	-88.5	23.6	26.5	-2.9	27.3	23.2	4.1
	VI	118.6	182.2	-63.6	22.2	26.5	-4.3	26.7	16.2	10.5
	VII	124.3	194.8	-70.5	25.2	27.8	-2.6	27.2	18.0	9.2
	VIII	96.1	173.1	-77.0	22.2	20.5	1.7	23.1	18.3	4.8
	IX	117.4	182.3	-64.9	24.6	22.7	1.9	24.4	17.2	7.2
	X	124.7	214.0	-89.3	22.8	26.7	-3.9	28.9	18.8	10.1
	XI	122.7	198.8	-76.1	24.7	29.4	-4.7	22.6	15.7	6.9
	XII	128.5	224.3	-95.8	24.2	33.3	-9.1	24.0	19.4	4.6
2004	I	102.4	176.5	-74.1	27.3	21.8	5.5	14.5	11.2	3.3
	II	132.0	199.3	-67.3	28.0	32.6	-4.6	20.0	17.0	3.0
	III	131.6	240.3	-108.7	26.8	29.6	-2.8	23.4	20.0	3.4
	IV	125.2	238.2	-113.0	22.3	27.4	-5.1	26.4	22.5	3.9
	V	117.9	223.7	-105.8	19.5	29.2	-9.7	27.9	22.6	5.3
	VI	124.6	253.2	-128.6	21.3	33.4	-12.1	30.1	18.6	11.5
	VII	155.6	253.0	-97.4	31.5	32.3	-0.8	31.2	20.1	11.1
	VIII	137.5	223.0	-85.5	24.9	25.4	-0.5	34.1	21.4	12.7
	IX	149.6	230.7	-81.1	24.4	31.5	-7.1	33.4	21.7	11.7
	X	158.0	256.0	-98.0	24.4	31.5	-7.1	33.4	21.7	11.7
	XI	154.0	294.7	-140.7	26.8	24.9	1.9	33.0	21.4	11.6
	XII	185.2	314.8	-129.6	41.0	42.7	-1.7	41.4	26.6	14.8
2005	I	147.9	209.9	-62.0	43.3	21.7	21.6	19.0	15.8	3.2
	II	156.6	223.9	-67.3	35.5	25.7	9.8	22.4	16.7	5.7
	III	177.5	240.3	-62.8	33.2	26.2	7.0	33.6	26.0	7.6
	IV	174.6	238.2	-63.6	28.6	25.3	3.3	37.8	30.1	7.7

во милиони САД \$

САД			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
174.0	101.6	72.4	91.9	109.1	-17.2	83.1	112.9	-29.8	26.1	90.9	-64.8
136.1	54.7	81.4	77.6	92.7	-15.1	85.9	164.5	-78.6	15.1	91.2	-76.1
165.6	83.0	82.6	90.8	111.1	-20.3	84.1	201.5	-117.4	10.3	191.8	-181.5
99.7	51.5	48.2	88.7	107.7	-19.0	101.4	184.0	-82.6	13.9	139.4	-125.5
77.4	58.7	18.7	81.9	118.6	-36.7	116.9	237.9	-121.0	14.4	125.4	-111.0
72.8	56.2	16.6	95.4	122.5	-27.1	179.8	300.2	-120.4	13.7	177.8	-164.1
70.3	46.8	23.5	134.9	170.2	-35.3	228.8	280.7	-51.9	19.7	255.7	-236.0
49.6	16.3	33.3	25.4	29.4	-4.0	19.7	43.1	-23.4	2.6	60.8	-58.2
48.6	16.5	32.1	27.4	29.3	-1.9	18.4	42.3	-23.9	2.7	38.6	-35.9
37.5	23.4	14.1	18.1	25.4	-7.3	23.5	55.3	-31.8	2.1	33.2	-31.1
29.9	26.8	3.1	19.9	27.0	-7.1	22.5	60.8	-38.3	2.9	59.2	-56.3
28.4	13.4	15.0	24.0	19.2	4.8	21.2	40.2	-19.0	2.8	53.4	-50.6
23.4	15.6	7.8	21.4	23.3	-1.9	24.3	38.7	-14.4	3.7	31.7	-28.0
26.9	11.7	15.2	24.3	29.5	-5.2	30.6	51.1	-20.5	3.3	26.9	-23.6
21.0	10.8	10.2	19.0	35.7	-16.7	25.3	54.0	-28.7	4.1	27.4	-23.3
18.0	18.2	-0.2	26.7	24.6	2.1	19.2	46.0	-26.8	3.4	49.4	-46.0
18.9	15.6	3.3	25.1	26.2	-1.1	27.6	49.4	-21.8	3.6	22.3	-18.7
16.5	10.7	5.8	21.2	29.4	-8.2	30.3	52.2	-21.9	3.5	13.3	-9.8
24.6	13.9	10.7	18.7	32.2	-13.5	35.6	56.3	-20.7	3.0	61.1	-58.1
16.7	13.8	2.9	26.9	21.6	5.3	35.1	98.4	-63.3	2.5	25.1	-22.6
13.8	19.1	-5.3	26.5	34.3	-7.8	52.1	76.4	-24.3	3.6	34.6	-31.0
16.0	11.1	4.9	21.6	29.3	-7.7	43.7	56.7	-13.0	3.4	53.5	-50.1
26.3	12.2	14.1	20.4	37.3	-16.9	48.9	68.7	-19.8	4.2	64.6	-60.4
14.8	13.4	1.4	24.6	31.7	-7.1	52.7	64.1	-11.4	3.9	68.7	-64.8
14.1	11.6	2.5	29.1	45.1	-16.0	55.1	73.0	-17.9	4.7	47.9	-43.2
21.8	10.2	11.6	38.9	44.9	-6.0	54.6	69.2	-14.6	5.5	78.7	-73.2
19.6	11.6	8.0	42.3	48.5	-6.2	66.4	74.4	-8.0	5.6	60.4	-54.8
8.0	14.7	-6.7	38.4	29.4	9.0	68.1	58.0	10.1	3.7	73.7	-70.0
6.7	5.2	1.5	8.9	7.3	1.6	8.2	43.9	-35.7	0.5	1.8	-1.3
5.1	3.9	1.2	7.5	6.0	1.5	11.7	22.9	-11.2	0.5	2.1	-1.6
4.9	4.7	0.2	10.5	8.3	2.2	15.2	31.6	-16.4	1.5	21.2	-19.7
3.5	4.5	-1.0	8.9	10.4	-1.5	17.4	31.2	-13.8	1.0	9.6	-8.6
3.4	6.1	-2.7	7.9	11.8	-3.9	18.5	25.6	-7.1	1.1	17.1	-16.0
6.9	8.5	-1.6	9.7	12.1	-2.4	16.2	19.6	-3.4	1.5	7.9	-6.4
7.2	3.9	3.3	7.4	11.8	-4.4	16.9	22.4	-5.5	1.3	9.8	-8.5
4.5	3.1	1.4	6.4	9.0	-2.6	10.9	15.4	-4.5	1.1	23.2	-22.1
4.3	4.1	0.2	7.8	8.5	-0.7	15.9	18.9	-3.0	1.0	20.5	-19.5
5.7	4.4	1.3	5.5	11.3	-5.8	18.2	22.8	-4.6	2.3	24.6	-22.3
6.8	2.8	4.0	7.2	11.8	-4.6	15.9	21.0	-5.1	1.2	19.6	-18.4
13.8	5.0	8.8	7.7	14.2	-6.5	14.8	24.9	-10.1	0.7	20.4	-19.7
6.4	5.3	1.1	5.8	7.6	-1.8	12.5	17.7	-5.2	1.4	27.4	-26.0
4.6	3.8	0.8	8.0	10.0	-2.0	17.8	21.0	-3.2	1.2	17.3	-16.1
3.8	4.3	-0.5	10.8	14.1	-3.3	22.4	25.4	-3.0	1.3	24.0	-22.7
3.6	4.6	-1.0	12.0	13.8	-1.8	19.9	23.0	-3.1	1.7	27.3	-25.6
4.5	3.6	0.9	7.8	14.4	-6.6	17.1	24.7	-7.6	1.7	2.2	-0.5
6.0	3.4	2.6	9.3	16.9	-7.6	18.1	25.3	-7.2	1.3	18.4	-17.1
7.9	3.2	4.7	13.3	19.5	-6.2	21.2	29.2	-8.0	1.8	22.7	-20.9
5.9	3.5	2.4	13.1	11.0	2.1	13.7	17.3	-3.6	1.9	29.6	-27.7
8.0	3.5	4.5	12.5	14.4	-1.9	19.7	22.7	-3.0	1.8	26.4	-24.6
8.0	3.5	4.5	12.4	14.4	-2.0	21.6	23.2	-1.6	1.8	26.4	-24.6
4.4	4.6	-0.2	12.9	15.1	-2.2	23.7	24.9	-1.2	2.2	25.5	-23.3
7.2	3.5	3.7	17.0	19.0	-2.0	21.1	26.3	-5.2	1.6	8.5	-6.9
3.1	4.5	-1.4	12.3	9.6	2.7	20.2	18.6	1.6	1.0	25.9	-24.9
1.8	5.7	-3.9	13.8	10.2	3.6	26.8	21.0	5.8	1.7	23.4	-21.7
2.6	3.5	-0.9	17.5	17.4	0.1	27.1	26.7	0.4	2.5	21.2	-18.7
3.4	3.9	-0.5	9.9	16.2	-6.3	31.2	29.6	0.4	1.5	30.6	-29.1

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

АПРИЛ 2005 ГОДИНА

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО АПРИЛ 2005 ГОДИНА

- Пораст на индустриското производство од 7,3% на месечна основа, односно 6,4% на годишна основа;
- Речиси непроменето ниво на трошоците на живот на месечна основа;
- Просечната инфлација сеуште е негативна, на ниво од -0,2%;
- Зголемување на берзанските цени на одделни производи, пред се нафтата и никелот;
- Кумулативен пораст на извозот на стоки за 31,9% на годишна основа, со истовремен пораст на увозот на стоки за 17,6%;
- Дефицитот во надворешно-трговската размена во четирите месеци од 2005 година изнесува 356 милиони долари, речиси идентично ниво со минатата година;
- Зголемување на надворешниот долг на месечна основа за само 3 милиони долари (1.4 милиони курсни разлики), при што истиот достигна износ од 1.927 милиони долари;
- Дефицит на Централниот Буџет во првите два месеца од 2005 година во висина од 616 милиони денари;
- Зголемување на вкупните пласмани на банките на месечна основа;
- Зголемување на нивото на Бруто девизни резерви на месечна основа за 7 милиони САД долари (971 милион долари);
- Намалување на бројот на регистрирани невработени лица на годишна основа за приближно 10.000 лица (385.338).

1. РЕАЛЕН СЕКТОР

1.1. Индустриско производство

На почетокот на вториот квартал, односно во април 2005 година, индустриското производство повторно забележа пораст на месечна основа, овојпат

за 7.3% во споредба со претходниот месец. Се работи за трето, последователно месечено зголемување на индустриското производство како резултат на позитивните перформанси во најголем дел од индустриските сектори. Во исто време, по тримесечни негативни резултати, конечно дојде до пораст и на десезонираното индустриско производство, кое во април 2005 година забележа месечен пораст од 8.6%. Притоа, зголемување на производството е евидентирано во 15 од вкупно 24 индустриски гранки.

Зголемениот месечна активност доведе до пораст и на вкупниот индекс на индустриско производство, кој во периодот јануари-април 2005 година е повисок за 6.4% во споредба со истиот период лани, при што зголемено производство на годишна основа беележат 14 од вкупно 24 индустриски гранки. Притоа, како позитивна карактеристика на индустријата во овој период секако се издвојува експанзијата во индустријата за производство на градежни материјали започната во декември минатата година, со реализиран пораст од 10.4% во периодот јануари-април. Зголемувањето на производството во оваа гранка претставува сигурен индикатор за зголемување на активноста во домашното градежништво во наредниот период.

Освен ова, кумулативен пораст на производството од 11.4% е евидентиран и во текстилната индустрија.

трија (лон индустријата), потоа хемиската индустрија (6.7%), производството на метални производи и машини, електрична енергија (3.8%) и се разбира производството на основни метали (89%). Токму тука треба да се бара и основата за растот во индустријата, бидејќи од вкупниот пораст од 6.4%, на челичната индустрија отпаѓаат околу 5 процентни поени.

Во исто време, на кумулативна основа, од поважните индустриски гранки намалување на производството е евидентирано кај прехранбената (-3.7%) и тутунската индустрија (-20.6%), каде и покрај континуираниот пораст на месечна основа, вкупниот индекс е сеуште под нулата. Сепак, имајќи го предвид сезонското зголемување на производството во прехранбената индустрија, како и отпочнувањето со работа на Тутунскиот комбинат Куманово, во наредниот период се очекува интензивирање на активностите и во овие сектори.

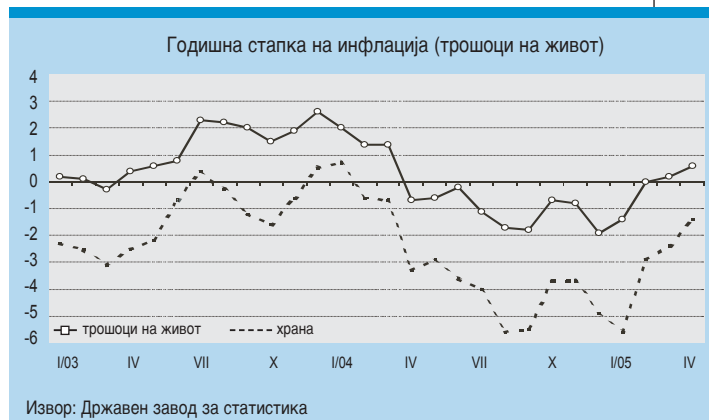
Она што особено радува во овој период е повторниот пораст на очекувањата на менаџерите за обемот на производството во преработувачката индустрија во наредниот период, кои со исклучок на јануари, растат веќе девет месеци по ред. Ваквите ставови ја одразуваат довербата на менаџерите во поглед на перспективите на македонската економија, односно подобрување на деловното опкружување. Притоа, од почетокот на годината, оптимизмот на првите луѓе на македонските индустриски компании во поглед на идниот обем на производството бележи исклучителен пораст од над 40%.

Ваквите очекувања се поткрепени и со податокот за просечната искористеност на индустриските капацитети во април 2005 година (61.5%), кој иако сеуште е низок, сепак бележи највисоко ниво во изминатите година и половина.

1.2. Цени

Во април 2005 година, индексот на трошоците на живот забележа месечно намалување од 0.1%, додека на годишна основа нивото на цените бележи пораст од 0.6%. И покрај годишното зголемување, просечната стапка на инфлација во првите четири месеци од годината (јануари-април 2005 / јануари-април 2004 година), сеуште се наоѓа во негативната зона и изнесува -0.2%, што во однос на првите три месеци од 2005 година претставува пораст од 0.2 процентни поени.

Негативната стапка на инфлација, на месечна основа, во најголем дел беше детерминирана од падот на цените кај прехранбените производи, како и групата облека и обувки, додека пораст на цените беше забележан кај групата Огрев и осветление, и Култура и разонода.

На кумулативна основа, дефлациони тенденции беа забележани кај сите групи на производи освен кај групите: Тутун и пијалаци, Облека и обувки, огрев и осветление, како и сообраќајни средства и услуги. Во рамките на самиот индекс на трошоците на живот, цените на стоките забележаа пад од 0.7%, додека цените на услугите забележаа пораст од 2.1%.

Цените на производители на индустриски производи во април 2005 година се зголемија за 0.6% во однос на претходниот месец, пред се како резултат на порастот на цената на енергијата од 3.4%. Исклучителниот пораст на цената на нафтата придонесе годишните цени на индустриските производи и во април 2005 година да бидат значително повисоки (3.1% во однос на април 2004 година). Притоа, цените во групата Енергија беа повисоки за 10.5% а цените на трајните производи за широка потрошувачка забележаа пораст од 3%.

1.2.1 Берзански цени

Во април 2005 година, берзанските цени на повеќето производи со кои вообичаено најмногу се тргува на светските берзи забележаа намалување на месечна основа, прекинувајќи го на тој начин тримесечниот тренд на поскапување. Пораст на цените во однос на претходниот месец беше остварен единствено кај бакарот (0,44%) и кај топловаланите и ладноваланите челични производи од 6,1% и 5,3%, соодветно.

По четиримесечниот пораст на берзанската цена на нафтата, во април просечната цена на овој производ во април забележа намалување од 2,3% во однос на март и достигна ниво од 51,9 САД\$ за барел што е сепак близу до највисоките постигнати цени. Високата цена на нафтата е резултат на намалувањето на дневното производство на ОПЕК во вториот квартал минатата годинава како и на сеште ниската вредност на доларот.

Во исто време на светските берзи, никелот се продаваше по просечна цена од 16.142 САД\$ за еден метрички тон, што претставува благо намалување на цената во однос на претходниот месец. Сепак на годишно ниво цената на никелот е зголемена за 25.6%. Всушност, и покрај априлскиот пад на цените на поголем број на берзански производи, на годишна основа пораст е забележан кај сите произ-

води и е наизразен кај нафтата (55.5%), шеќерот (30,9%) и оловото (30,8%).

Берзанските цени на челикот и челичните лимови продолжија да се зголемуваат и во април 2005 година, веќе трет месец по ред, по еден мошне стабилен ценовен период од седум месеци рефлектирајќи ја зголемената побарувачка на светските пазари. Особено висок пораст е евидентиран кај топловаланите челични лимови кои достигнаа цена од 650 САД\$ (годишен пораст од 30%) додека пак цените на ладноваланите челични лимови пораснаа за 25%, а на чистиот челик за 10% на годишно ниво.

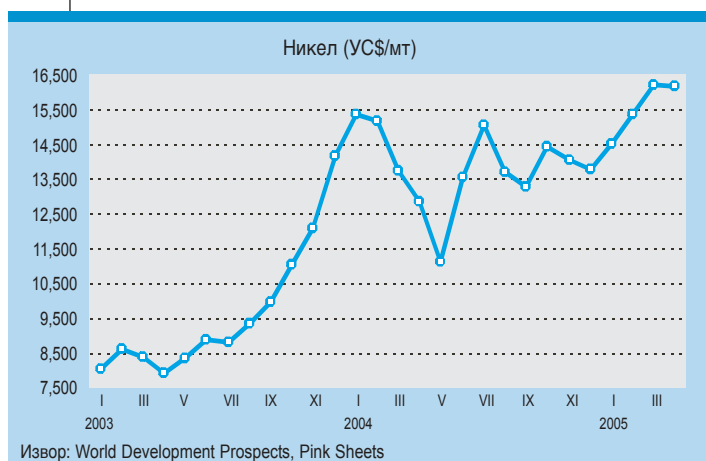

2. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

2.1. Надворешно-трговска размена

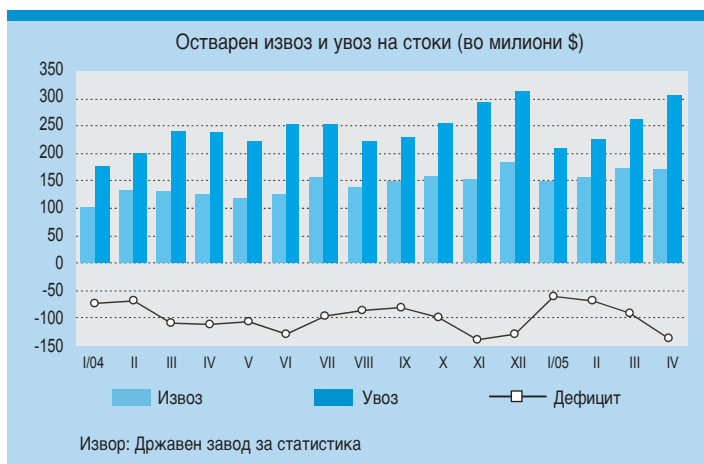
Во април 2005 година, надворешно-трговската размена на Република Македонија изразена во **доларска вредност** бележи зголемување на годишна основа (април 2005 / април 2004) за 31,4%. Споредено со март оваа година, размената е зголемена за 9,2%, при што извозот се намали за 1,9%, додека увозот на стоки е зголемен за 16,5%. Остварениот трговскиот дефицит во април изнесува 137 милиони долари и е поголем од мартовскиот за 46,8 милиони долари, што претставува вообичаено сезонско зголемување во овој период од годината.

Анализирано кумулативно, во првите четири месеци од 2005 година се забележува значително зголемување на извозот на стоки од 31,9% во споредба со истиот период од претходната година, како резултат на рестартирањето на одделни капацитети, како и зголемената економска активност на деловните субјекти во државата. Во истиот период, увозот е зголемен за 17,6%, што придонесе за мало намалување на дефицитот во размената со странство (6 милиони долари) во споредба со истиот остварен во првите четири месеци во 2004 година, од-

носно дефицитот достигна износ од 356 милиони долари. Ваквите движења условија и подобрување на степенот на покриеност на увозот со извоз на стоки кој изнесува 64,5% и е поголем од истиот во претходната година за 7 процентни поени.

Анализирано по групи производи по СМТК, извозот на месо и преработки од месо во април 2005 година во однос на претходниот месец е намален за околу 3 милиони долари (или 40%), извозот на тутун за 3,2 милиони долари (или околу 50%), додека зголемен е извозот на овошјето и зеленчукот за 2 милиони долари (или 40%), нафтата и производи од нафта за 4 милиони долари (или 43,4%). Делот на доработките – железото и челикот, како и облеката се скоро на нивото од претходниот месец.

Гледано кумулативно, во првите четири месеци од 2005 година извозот на железо и челик бележи зголемување од околу 112 милиони долари или 120,6% во однос на истиот период претходната година, нафтата од 25,6 милиони долари или 193,5%, потоа следуваат овошјето и зеленчукот со 6 милиони долари зголемување или 54%, тутунот и преработките од тутун со 5,5 милиони долари или 18,8%, облеката со нешто повеќе од 5 милиони долари или 3,2%, обувките со околу 4 милиони долари или 29,7%.

Главни „носители“ на извозот во периодот јануари–април 2005 се: железо и челик, облека, нафта и производи од нафта, тутун и преработки од тутун, пијалоци, овошје и зеленчук и др. Овие шест групи производи сочинуваат 74,6% од вкупниот извоз на државата.

Во првите четири месеци од 2005 година, 59,2% од вкупно извезените стоки се пласирани на пазарот на Европска Унија, а 43,9% од вкупно увезените стоки во Република Македонија се со потекло од оваа интеграција. Извозот на стоки во Европска Унија е поголем за 29,1%, а увозот за само 0,8%. Германија, Србија и Црна Гора, Грција, Италија,

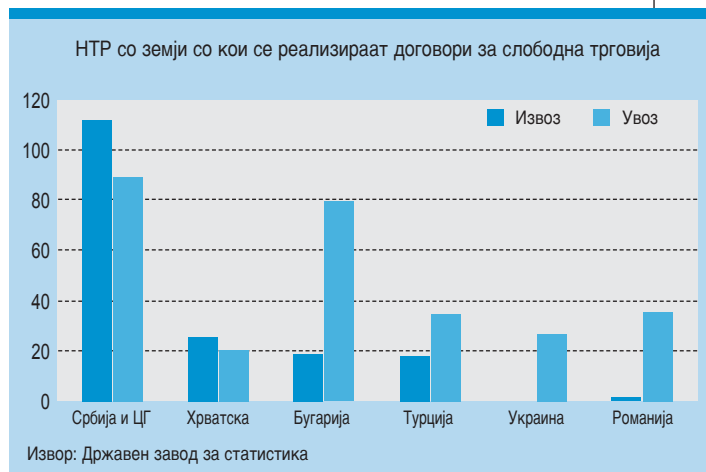

Хрватска и Бугарија и понатаму се наши најголеми партнери, чие учество во вкупниот извоз изнесува 70,3%.

Анализата на увозот според економска намена во првите четири месеци од 2005 година укажува на позитивни тенденции во движењето на економијата, кои се согледуваат кај увозот на сировини и полупроизводи, кои достигнаа стапка на пораст од 20,1% во однос на истиот период од 2004 година. Увозот на опрема е зголемен за 30,8%, а стоките за широка потрошувачка за 12%. Во структурното учество се забележува опаѓање на увозот на стоки за широка потрошувачка за 1,5 процентен поен.

Главни увозни производи (според СМТК) во периодот јануари–април 2005 и понатаму се нафта и производи од нафта, железо и челик, текстилни производи, друмски возила, индустриски машини.

Значајно повисок увоз од извоз и понатаму се остварува со земји со кои размената се остварува преку договори за слободна трговија, како Бугарија, Турција, Романија и Украина. Дефицитот во трговската размена само со овие четири земји изнесува 138,9 милиони долари, што претставува околу 40% од трговскиот дефицит остварен во земјата во периодот јануари–април 2005 година.

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА на Република Македонија
(по валути)

Извоз	I - IV 2004					I - IV 2005					апсолутна промена во валутна вредност	релативна промена во валутна вредност (во %)
	валута	000 т	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структура во %	000 т	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структура во %	
EUR	375	294,002,572	61.2904	18,019,535,246	74.0	534	382,951,358	61.3995	23,513,021,922	77.4	88,948,786	30.3
USD	159	121,139,217	49.5290	5,999,904,286	24.6	216	139,586,762	46.9658	6,555,803,954	21.6	18,447,545	15.2
EUR+USD	534			24,019,439,550	98.6	750			30,068,825,876	99.0		
Вк.извоз:	536			24,354,318,291	100.0	752			30,369,544,848	100.0		24.7

2. Анализата на валутната структура на надворешно-трговската размена на Република Македонија во првите четири месеци од 2005 во споредба со истиот период лани, покажува намалување на структурното учество на американскиот долар во вкупниот извоз (за околу 3 процентни поени), што се прелеа во делот од извозот реализиран во евра. Ова укажува дека полека, но сигурно, се освојува Европскиот пазар, што резултираше и со осетна тенденција на намалување на трговскиот дефицит.

Треба да се истакне дека доминантното учество на еврата во структурата на надворешно-трговската размена има големо влијание врз зголемување на фиктивниот пораст на нејзините показатели изразени во долари. Така, трговијата во евра во први-

колку доларскиот дел од извозот во првиот квартал од 2005 година се сведе по просечен курс на доларот остварен во истиот период 2004 година, се согледува загубата во извозот од околу 378 милиони денари, или околу 7,2 милиони долари (пресметано по истиот курс).

Увозот во евра во првите четири месеци од 2005 година е зголемен за 52,8 милиони евра, што претставува пораст од 10,5%. Со тоа вкупниот увоз на стоки во денарска противвредност во анализираниот период е зголемен за 11,2%.

Оствареното салдо од надворешно-трговската размена е помало од тоа во 2003 и 2004 година. Така, делот од дефицитот што е остварен во евра се намали за 36,2 милиони евра (или за 17,4%), при

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА на Република Македонија
(по валути)

салдо на тргов. размена	I-IV 2004					I-IV 2005					апсолутна промена во валутна вредност	релативна промена во валутна вредност (во %)
	валута	000 т	износ на салдо во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	салдо во денари	структура во %	000 т	износ на салдо во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	салдо во денари	структура во %	
EUR	-217	-207,701,305	61.2904	-12,730,096,055	70.7	-186	-171,544,969	61.3995	-10,532,775,344	63.0	36,156,336	-17.4
USD	-550	-102,780,463	49.5290	-5,090,613,532	28.3	-381	-130,311,368	46.9658	-6,120,177,648	36.6	-27,530,905	26.8
EUR+USD	-767			-17,820,709,588	98.9	-567			-16,652,952,991	99.6		
Дефицит	-769			-18,013,684,138	100.0	-568			-16,728,099,619	100.0		-7.1

те четири месеци од 2005 во однос на истиот период од 2004 година бележи високо зголемување на страната на извозот за околу 89 милиони евра, односно 30,3%, а на страната на увозот за 52,8 милиони евра, односно 10,5%.

Истовремено, трговијата во долари бележи зголемување на страната на извозот, за околу 18,4 милиони долари или 15,2%, додека, заради „поефтниот долар“, увозот е зголемен за 46 милиони долари или 20,5%.

Во анализираниот период, извозот на стоки на Република Македонија изразен во денарска противвредност забележа зголемување од 24,7%. До-

истовремено зголемување на доларскиот дел на дефицитот за 27,5 милиони долари (или за 26,8%).

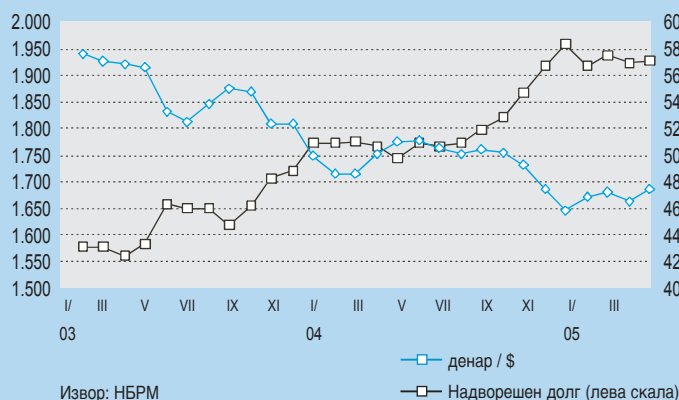
Соодветно на ова, вкупниот денарски износ на трговскиот дефицит забележа намалување од 1,3 милијарди денари, односно 7,1%.

2.2. Надворешен долг

На крајот на април 2005 година, надворешниот долг на Република Македонија изнесуваше 1.927 милиони САД долари, и во споредба со претходниот месец истиот е зголемен за 3 милиони долари. Порастот на надворешниот долг, во најголем дел се

должи на падот на САД доларот во однос на еврото и другите валути. Така, за овој месец позитивните курсни разлики изнесуваа 1.4 милиони долари.

Движење на надворешниот долг и курсот на САД\$

Од аспект на валутната структура на долгот, која се однесува само на главницата на долгот, најзастапена валута и понатаму останува еврото со учество од 43,4%, потоа следи САД доларот со 30,9%, и специјалните права на влечење со учество 23,6%. Останатите валути имаат речиси безначајно учество во структурата на главницата на надворешниот долг.

Користените средства по основ на веќе одобрени кредити, во април изнесуваа 9 милиони долари, и во однос на предходниот месец, се драстично намалени, кога изнесуваа 23 милиони долари. Најголем дел од повлечените средства потекнуваа од мултилатералните кредитори во износ од 7 милиони долари, од кои 6 милиони долари од ЕБРД. Од билатералните кредитори овие средства изнесуваа 1 милион долари, додека од приватните кредитори повлечени се средства во висина од 0,5 милиони долари.

Во овој месец, склучени се нови кредити во висина од 47 милиони долари, сите од приватни кредитори, што е највисок износ од почетокот на годината кога месечно се склучуваа по околу 8,5 милиони долари.

И понатаму редовно и навремено се врши сервисирањето на обврските кон странство, при што во април оваа година отплатени се 12 милиони долари, од кои 8 милиони главница. Притоа, спрема мултилатералните кредитори платени се 7 милиони долари, од кои 4 милиони спрема ЕИБ.

Достасаните неплатени обврски во април оваа година изнесуваа 2,8 милиони долари, кои во најголем дел се резултат на неажурност во доставувањето на податоците за реализираните отплати од

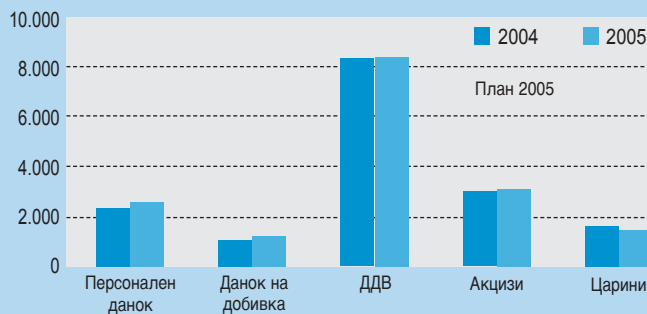
овластените известувачи по кредитни работи. Известувачите по кредитните работи од приватниот сектор доцнат при известувањето до НБРМ за настанатите промени при ажурирањето на кредитните работи.

Согласно Планот на отплата на Народната банка, во периодот мај–декември 2005 година достасуваат за плаќање 149 милиони долари обврски спрема странство, од кои 113 милиони долари главница.

3. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

Во првите четири месеци од 2005 година, вкупните приходи на централниот Буџет достигнаа износ од 18.269 милиони денари, што претставува мало намалување од 3,2% во однос на истиот период од минатата година. Помалото остварување на вкупните приходи пред сè се должи на намалувањето на неданочните приходи, односно на приходите од добивката на јавните финансиски институции, административните такси и капиталните приходи¹. Во исто време, од вкупно планираните даночни приходи за периодот јануари–април 2005 година во износ од 16.853 милиони денари, реализирани се 17.330 милиони денари, што претставува зголемување од 2,8% во однос на планот, односно 1,5% во однос на остварените даночни приходи во истиот период 2004 година.

Реализирани даночни приходи (милиони денари)

Истор: Министерство за финансии

Учеството на данокот на додадена вредност во вкупните даночни приходи во првите четири месеци од 2005 година изнесува 49,2%, односно учеството на ДДВ заедно со акцизите изнесува 67,4%. Од данокот на додадена вредност вкупно се наплатени приходи во висина од 8.524 милиони денари, што претставува незначително поголемо остварување од 0,2%, односно 20 милиони денари повеќе во однос на истиот период лани. Истовремено, ваквото остварување претставува пораст од 1,5% во од-

¹) Ова се однесува на неисплатениот дел од предвидената дивиденда од Телекомот

нос на планираните приходи од ДДВ за првите четири месеци.

Приходите од акцизи во овој период забележаа пораст од 3% на годишна основа, или 93 милиони денари, при што истите достигнаа износ од 3.160 милиони денари.

Во периодот јануари–април 2005 година во споредба со истиот период минастата година остварен е поголем пораст кај приходите од персоналниот данок на доход и данокот на добивка. Имено, во овој период, персоналниот данок на доход генерираше приходи во износ од 2.596 милиони денари, што е за 143 милиони денари, или 5,8% повеќе во однос на минатата година. Во исто време, приходите од данокот на добивка достигнаа износ од 1.300 милиони денари, што на годишна основа претставува зголемување од 14.4%.

Во периодот јануари–април 2005 година, забележителен е падот кај приходите од царина (10,5%), предизвикано пред се како резултат на намалувањето на царинските стапки согласно Договорот за пристапување кон Светската трговска организација, како и договорите за слободна трговија.

Во вкупните расходи на Централниот буџет, расходите за плати и надоместоци во овој период учествуваа со 37,9%, односно средствата за плати и надоместоци се зголемени за 3,8%. Ова зголемување е резултат на зголемувањето на расходите за плати како резултат на примената на т.н. декомпресија на платите на државните службеници.

Во делот на трансферите (учество од 35,9% во вкупните расходи на Централниот Буџет), во овој период се потрошени 6.774 милиони денари односно 3,8% повеќе во однос со 2004 година. Трансферите кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување се извршени во износ од 2.701 милиони денари, односно 32 милиони денари повеќе во однос на истиот период лани.

На полето на капиталните расходи, потрошени се средства во висина од 1.625 милиони денари (капиталните трошоци со Буџетот се предвидени во износ од 5.739 милиони денари). За разлика од минатите години, овојпат извршувањето на овие расходи се одвива согласно утврдената динамика, при што во првите четири месеци реализирани се 92% од предвидените капитални расходи.

Ваквите движења во фискалната сфера, односно неостварувањето на планираните неданочни приходи и покрај подобрената наплата на даночните приходи и намалените расходи, предизвика зголемување на дефицит на Централниот буџет во поглед на планираниот, при што во периодот јануари–април 2005 година, истиот изнесуваше 616 милиони денари.

4. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

Во април 2005 година, монетарната политика се спроведуваше во услови на поволни движења на девизниот пазар, при што беше одржана ценовна стабилност (инфлацијата мерена преку трошоците на живот изнесуваше 0.4%)²

Ликвидноста, на крајот на април 2005 година беше речиси непроменета во однос на крајот на претходниот месец. Притоа, од автономните фактори, готовите пари во оптек забележаа пораст од 7.5% со што делуваа во насока на намалување на ликвидноста, додека депозитите на државата забележаа пад од 2.9% делувајќи во насока на креирање на ликвидност.

Вкупната девизна актива на Народната Банка на Република Македонија забележа пораст од 408 милиони денари и делуваше во насока на повлекување на примарни пари. Во иста насока делуваше и домашната актива на НБРМ, при што повлечени беа

Структура на расходите на Централниот Буџет

Извор: Министерство за финансии

На расходната страна, во првите четири месеци од 2005 година, вкупните расходи на Централниот буџет изнесуваа 18.885 милиони денари, што е за 4,9% повеќе во однос на истиот период лани, односно вкупните расходи на централниот буџет се поголеми за 890 милиони денари. Во тие рамки, расходите за стоки и услуги се извршени во износ од 2.468 милиони денари, што претставува зголемување од 1,9% во однос на истиот период лани. Сепак, во исто време, вкупните буџетски расходи се за 539 милиони денари, или 2.8% пониски од планираните за периодот јануари–април 2005.

²) Април 2005 година во однос на просечна инфлација во 2004 година.

148 милиони денари. Значителниот пад на Благајничките записи од 648 милиони денари во април, делуваше во насока на креирање на примарни пари, пришто нето ефектот беше креирани 92 милиони денари.

(месечна промена во милиони денари)	I.05	II.05	III.05	IV.05
Повлекување на примарни пари	-803	-3162	-893	-556
Нето девизна актива	-85	-834	-396	-408
Нето домашна актива	-718		-200	-148
Благајнички записи		-2328	-297	
Креирање на примарни пари	1143	497	0	648
Нето девизна актива				
Нето домашна актива		497		
Благајнички записи	1143			648
Нето ефект	340	-2665	-893	92

Извор: Народна банка на Република Македонија

Во април 2005 година, беа одржани три аукции на државни записи при што беа понудени вкупно 1,6 милијарди денари (што претставува пораст од 17% во однос на минатиот месец). Вкупната побарувачка за истите изнесуваше 1,303 милијарди денари (пораст од 12% во однос на претходниот месец), а беа продадени државни записи во вредност од 1,259 милијарди денари. При тоа, пондерираната просечна каматна стапка во април 2005 година изнесуваше 10.4% што претставува намалување од 0.1 процентен поен во однос на претходниот месец.

Во април 2005 година, монетарниот агрегат М4 изнесуваше 101.538 милиони денари, што во однос на претходниот месец претставува пораст од 3%. Порастот во најголем дел се должи на порастот на девизните и денраски квази депозити на недржавниот сектор, додека немонетарните депозити како

и депозитите на државата забележаа незначителен пораст.

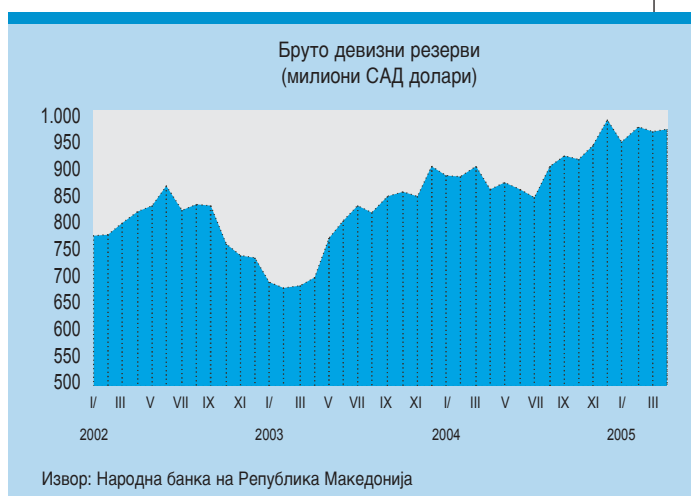
Монетарниот агрегат М1 забележа пораст од 0,5% пред се како резултат на порастот на готовите пари во оптек, додека истовремено депозитните пари (во најголем дел на недржавниот сектор) забележаа значително намалување од 6%. Порастот на готовите пари во оптек беше главен фактор за порастот и на примарните пари од 5.7%.

На институционализирираниот пазар на пари, во април 2005 година беше остварен вкупен промет од 336.5 милиони денари што во однос на претходниот месец претставува пораст од 31%. Притоа, во услови на повисока побарувачка од понуда за 34 милио-

ни денари, пондерираната каматната стапка забележа мал пораст од 0.09 процентни поени.

Бруто девизните резерви на Народната Банка на Република Македонија, со состојба Април 2005 година, изнесуваа 971 милион долари, што во однос на претходниот месец претставува пораст од 7 милиони долари, пред се како резултат на поволните движења на девизниот пазар³.

3) На состојбата на девизните резерви покрај интервенциите на девизниот пазар влијаат и отплатите спрема странските кредитори, платниот промет за сметка на државата и курсните разлики.

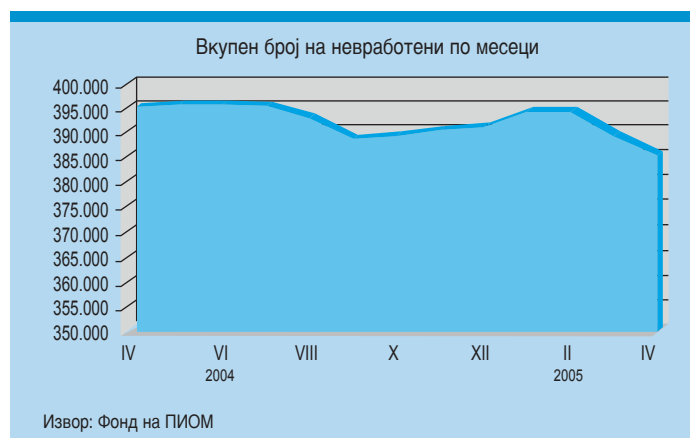
5. ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА

5.1. Вработеност

Според податоците на Агенцијата за вработување на Република Македонија, во првите четири месеци од 2005 година речиси 40.000 лица нашле работа, од кои 57,7% се вработувања на неопределено време. Притоа, вкупниот број на нововработени лица во периодот јануари–април 2005 година е зголемен за 6.061 лице, или за 18% во однос на истиот период минатата година.

Од вкупниот број на вработувања во април 2005 година, 41,1% се од евиденцијата на Агенцијата за вработување, додека останатите вработувања се директно од дотогаш неактивното население дефинирано како население кое претходно не барало работа преку Агенцијата⁴. Во оваа група спаѓаат студенти кои тукушто го завршиле школувањето и други лица кои не ја користат Агенцијата како метод за барање на работа поради различни причини, најчесто недоверба во ефективност на Агенцијата. Дополнително, како вработување надвор од евиденција се смета и мобилноста од едно на друго работно место.

чи продолжување на трендот на намалување на регистрираната невработеност. На годишна основа бројот на невработени е намален за близу 10.000 лица, или за 2,5%, додека пак во однос на март, намалувањето изнесува 1%.

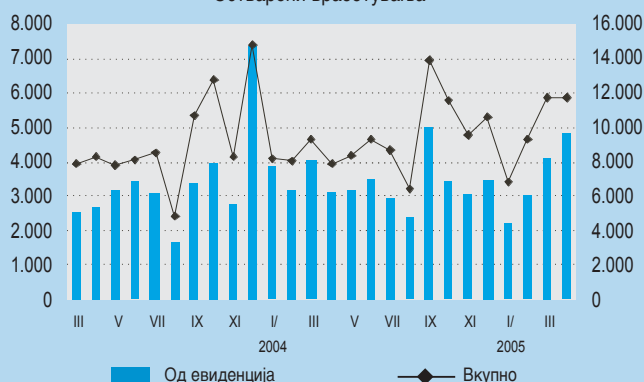

Сепак, посебно загрижува долгорочниот карактер на невработеноста бидејќи 85% од невработените бараат работа подолго од една година⁵. Долгорочната невработеност е резултат на стагнантиот карактер на пазарот на работна сила во Македонија изразен преку ниски стапки на одлив од невработеност во вработеност⁶. Така во април 2005 година работа нашле само 1,3% од невработените. Одливот кон вработеност според образовна структура покажува дека поголема веројатност од просечната да најдат работа имаат невработените со средно образование (1,8%), со више образование (2,1%) и со високо образование (3%), додека пак стапката на одлив кон вработеност на неквалификуваните невработени е 0,8%.

5.3. Корисници на паричен надоместок за невработеност и право на здравствено осигурување

Бројот на корисници на паричен надоместок во случај на невработеност во април 2005 година изнесуваше 44.267 лица, односно 11,5% од евидентираниите невработени лица. Во однос на претходниот месец, бројот на корисници на паричен надоместок е зголемен за 0,1%, додека пак на годишно остварено е намалување од 13,7%. Најголем дел од корисниците на надоместокот се лицата кои се отпуштени од работа како технолошки вишок (59%), стечајци (25%) и лицата технолошки вишок од загубари (11%).

Остварени вработувања

Според регионалната структура на вработувањата, најголем дел од вработувањата и понатаму се остварени во Скопје (36,2%), потоа во Битола (8,2%), во Струмица (5,1%) итн.

5.2. Невработеност

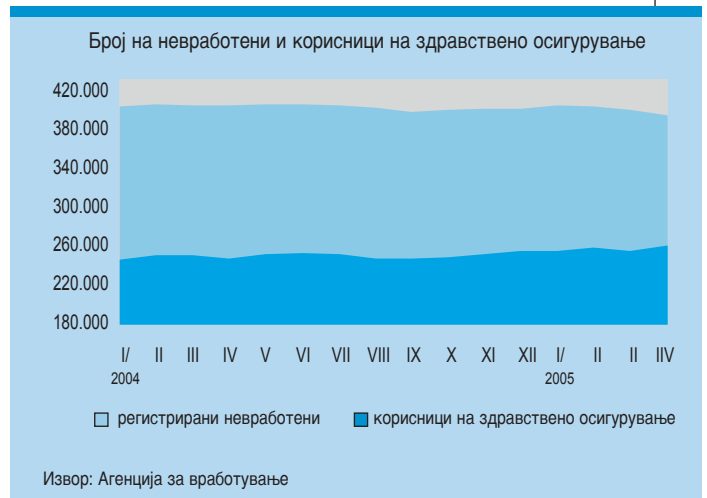
Во април 2005 година, бројот на регистрирани невработени лица изнесуваше 385.338 лица, што зна-

4) Оваа дефиниција е различна од меѓународната ИЛО (International Labour Organisation) дефиниција каде лицето се смета за неактивно доколку не бара работа ниту преку еден метод за барање на работа. Покрај Агенцијата за вработување, во методи на барање на работа спаѓаат и директни контакти со работодавачите, следење на огласи, неформални методи (преку роднини и пријатели), давање на огласи и сл. ИЛО дефиницијата е целосно применета во Анкетата на работна сила (APC) која се спроведува квартално.

5) Дефиниција за долгорочна невработеност користена од сите меѓународни институции во рамки на ЕУ и ОЕЦД.

6) Бројот на лица кои засновале работен однос поделен со вкупниот број на невработени лица.

Околу 67% од регистрираните невработени лица во април користеле бесплатно здравствено осигурување од Агенцијата за вработување. Имено, и покрај намалувањето на бројот на невработени во април, бројот на корисници на здравствено осигурување е зголемен за 4,8% на годишно ниво и 1,8% на месечна основа поради тоа што одливот од невработеност кон вработеност или неактивност бил поголем кај лицата кои не се корисници на оваа бенефиција (види го следниот графикон). Тоа можеби укажува на негативниот ефект на заштитата на невработените лица врз нивното активно барање на работа.

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Состојбата на надворешниот долг на 30.04.2005 година изнесуваше 1.927 милиони долари, што во споредба со март претставува зголемување за 2,4 милиони долари. Ова зголемување се должи пред се на падот на вредноста на САД доларот во однос на еврото и другите валути, при што позитивните курсни разлики во овој месец изнесуваа 1,4 милиони долари, при речиси идентичен износ на користени средства и платена главница.

Структурата на надворешниот долг и понатаму останува речиси непроменета, при што повеќе од половина од долгот (54,1%) отпаѓа на мултилатералните кредитори. Приватните кредитори опфаќаат 33,9%, додека билатералните 11,9%. Најголеми поединични кредитори и понатаму се ИДА со 378,7 милиони долари и Лондонскиот клуб со 227,6 милиони долари.

Од аспект на валутната структура на долгот, која се однесува само на главницата на долгот, и понатаму нема некои значителни промени, при што најзастапена валута и е еврото со учество од 43,4%, потоа следи САД доларот со 31,0%, и специјалните права на влечење со учество од 23,6%. Останатите валути имаат речиси безначајно учество во структурата на главницата на долгот.

По основ на одобрени кредити во текот на април резидентите користеле средства во износ од 8,7 милиони долари, и во споредба со март драстично се намалени, кога беа користени 23,2 милиони долари. Најголем дел од користените средства поттекнуваа од мултилатералните

кредитори во износ од 6,9 милиони долари, и тоа најголем дел од ЕБРД (6,1 милиони долари). Значително помал дел се користени од билатералните кредитори (1,3 милиони долари) и од приватните кредитори (0,5 милиони долари).

И понатаму редовно и навремено се врши сервисирањето на обврските, при што во текот на април отплатени се 12,1 милиони долари (8,3 милиони долари главница). Според официјалните кредитори отплатени се 7,8 милиони долари, а спрема приватните кредитори 4,4 милиони долари.

Достасните неплатени обврски во април изнесуваа 2,8 милиони долари, што во најголем дел се резултат на неажурност во однос на доставување на податоците за реализираните отплати од овластените известувачи по кредитните работи од приватниот сектор.

Во четвртиот месец од годината, склучени се нови кредити со приватни кредитори во износ од 47 милиони долари и тоа сите од нефинансиски приватен сектор.

До крајот на годината (мај-декември 2005 година), согласно планот на отплата на Народна банка на Република Македонија, достасуваат обврски за плаќање кон странските кредитори во висина од 149 милиони долари, од кои 113 милиони долари главница.

Состојбата на краткорочниот долг на крајот на април изнесуваше 76,6 милиони долари и целосно е долг на субјектите од приватниот сектор. Во месец април по одобрени краткорочни кредити, користени се 0,3 милиони долари, додека платени се обврски во износ од 0,4 милиони долари.

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА¹

(милиони САД долари)

	12/31/1997	12/31/1998	12/31/1999	12/31/2000	12/31/2001	12/31/2002	12/31/2003	12/31/2004	3/31/2005	4/30/2005
Официјални кредитори	870	1,004	1,031	1,033	980	1,048	1,198	1,313	1,270	1,274
Мултилатерала	521	684	714	716	688	756	926	1,062	1,041	1,043
ИМФ	99	114	113	82	71	67	68	62	61	59
ИБРД	92	115	117	123	124	145	181	224	215	215
ИФЦ	1	55	57	57	33	18	20	9	8	7
ИДА	145	179	222	250	255	295	358	388	378	379
ЕИБ	37	54	68	67	75	102	116	148	143	140
ЕУРОФИМА	25	22	17	17	14	12	8	8	8	8
ЦЕДБ	5	5	5	7	6	14	17	23	22	22
ЕБРД	88	90	72	72	61	32	36	65	78	84
ЕУ	27	48	40	37	44	65	112	122	116	117
ИФАД	0	1	2	3	4	5	7	10	11	11
ЕАР	0	0	0	1	1	0	2	1	1	0
Билатерала	349	320	317	316	292	292	272	252	229	231
Приватни кредитори	261	394	407	405	464	501	572	644	654	653
Лондонски клуб	234	243	250	253	262	254	234	233	228	228
Останати	27	151	157	152	202	247	328	412	426	426
Банки и финансиски институции	16	27	26	32	143	181	211	250	256	253
Претпријатија	11	124	131	120	59	66	117	162	170	173
ВКУПНО	1,131	1,398	1,438	1,438	1,444	1,549	1,770	1,957	1,924	1,927

Извор: Државен завод за статистика

1) Долгорочен и среднорочен долг

ВКУПЕН НАДВОРЕШЕН ДОЛГ ПО ДОЛЖНИЦИ *

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Вкупен надворешен долг	1,118	1,139	1,437	1,490	1,489	1,506	1,635	1,813	2,029
Јавен сектор	1,012	1,007	1,222	1,305	1,330	1,222	1,321	1,487	1,603
Влада	774	775	890	975	1,066	1,052	1,135	1,257	1,350
Влада (обврски на Влада)	766	767	864	932	1,018	1,010	1,095	1,215	1,308
Фонд за патишта			18	33	48	42	40	41	42
Здравствен фонд	1	1	1	3	0	0	0	0	0
Останати	7	7	7	7	0	0	0	0	0
НБМ	80	99	114	113	96	71	67	68	63
Јавни претпријатија	158	133	218	217	168	99	119	162	190
Приватен сектор	106	132	215	185	159	284	314	325	427
Банки	84	92	110	93	66	97	110	86	74
Претпријатија	22	40	105	92	93	187	204	240	353

Извор: Државен завод за статистика

* Краткорочен, среднорочен и долгорочен долг

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ - ПО КРЕДИТОРИ

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Вкупно (Среднорочен и долгорочен)	1,062	1,123	1,141	1,380	1,438	1,436	1,444	1,549	1,770	1,957
Мултилатерални	399	468	490	687	714	715	688	756	926	1,061
IMF	69	80	103	114	113	82	71	67	68	62
IBRD / IDA	178	206	237	296	339	373	379	441	539	612
IFC	5	2	0	56	57	57	33	18	20	9
EIB	82	76	37	54	68	67	75	102	116	148
EBRD	15	69	83	90	72	72	62	32	37	65
EUROFIMA	40	29	25	23	17	17	14	12	8	8
Совет на Е.Р.банка	10	6	5	5	5	7	6	14	17	23
EU				48	41	37	44	65	112	122
IFAD				1	2	3	4	5	7	10
Билатерални кредитори	412	402	377	289	317	316	292	292	272	252
Приватни кредитори	251	253	274	404	407	405	464	501	572	644
Комерцијални банки	229	229	241	243	250	253	262	254	243	232
Останато	22	24	33	161	157	152	202	247	329	412
Вкупно (без ММФ)	993	1,043	1,038	1,266	1,325	1,335	1,373	1,482	1,702	1,895
Краткорочен долг				60	55	52	63	64	42	71

Извор: Народна банка на Република Македонија

ОТПЛАТА НА ДОЛГОТ ПО КРЕДИТОРИ
(јануари – март 2005 год.)

(во милиони САД долари)	Вкупно	Главница	Камата
Вкупно (главница и камата)	77,5	57,8	19,7
Официјални кредитори	47,4	36,3	11,1
Мултилатерала	25,5	18,1	7,4
IMF	1,7	1,4	0,3
IBRD	4,8	3,3	1,5
IFC	1,9	1,7	0,2
IDA	1,6	0,6	1,0
EIB	7,0	4,7	2,3
EUROFIMA	0,0	0,0	0,0
CEDB	0,1	0,0	0,1
EBRD	7,3	6,2	1,1
EU	0,9	0,0	0,9
IFAD	0,0	0,0	0,0
EAR	0,3	0,3	0,0
Билатерала	21,8	18,2	3,6
Репрограм 1995	14,2	11,5	2,7
Нерепрограмиран долг	/	/	/
Репрограм 2000	4,8	4,6	0,2
Новосклучени кредити	2,9	2,1	0,8
Приватни кредитори	30,2	21,5	8,7
Лондонски клуб	8,4	5,2	3,2
Останати	21,8	16,3	5,5
Банки и финансиски институции	13,1	9,4	3,7
Претпријатија	8,7	6,9	1,8

Извор: Народна банка на Република Македонија

ВАЛУТНА СТРУКТУРА НА НАДВОРЕШНИОТ ДОЛГ
(структурата се однесува само на главницата)

Валута	12/31/2004	1/31/2005	2/28/2005	3/31/2005	4/30/2005
DKK	6,264,755	5,783,201	5,783,201	5,783,201	5,783,201
во USD	1,145,800	1,012,968	1,023,085	1,004,818	1,006,351
%	0,06	0,05	0,05	0,05	0,05
JPY	297,582,450	289,148,252	289,148,252	261,980,284	262,601,308
во USD	2,870,533	2,798,311.00	2,743,724	2,437,148	2,497,447
%	0,15	0,15	0,14	0,13	0,13
SEK	5,308,682	5,037,906	5,037,906	4,144,892	4,144,892
во USD	801,058	722,631	731,053	587,433	584,994
%	0,04	0,04	0,04	0,03	0,03
CNF	38,124,204	38,753,310	38,753,310	38,244,435	38,166,945
во USD	33,590,802	32,672,495	33,073,240	31,908,550	32,166,583
%	1,74	1,74	1,73	1,68	1,69
GBR	1,050,618	987,382	985,754	968,879	965,284
во USD	2,016,452	1,858,425	1,881,338	1,822,933	1,846,079
%	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
USD	607,905,524	594,860,852	598,704,521	593,314,602	588,808,133
во USD	607,905,524	594,860,852	598,704,521	593,314,602	588,808,133
%	31,47	31,61	31,38	31,23	30,95
EUR	604,626,427	610,598,810	317,754,239	632,129,170	637,362,416
во USD	822,534,287	795,914,810	813,274,241	818,164,146	825,830,369
%	42,58	42,29	42,63	43,07	43,42
SDR	296,835,757	297,963,905	297,740,170	298,001,253	297,334,872
во USD	460,988,020	451,963,905	456,134,580	450,227,952	449,303,796
%	23,86	24,02	23,91	23,70	23,62
AUD	131,685	131,685	131,685	131,685	131,685
во USD	102,141	101,889	103,046	101,513	103,003
%	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Вкупно	1,931,954,617	1,881,906,288	1,907,668,829	1,899,569,095	1,902,146,755

СЕРВИСИРАЊЕ НА ОБВРСКИ (ГЛАВНИЦА И КАМАТА)

(милиони САД долари)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ПО КРЕДИТОРИ										
Главница	33	47	53	86	103	111	144	184	186	196
Мултилатерални	29	29	27	29	43	49	66	82	53	55
ИМФ	1	1	0	2	17	19	8	9	22	20
ИБРД / ИДА	19	15	6	6	0	6	4	6	8	12
ИФЦ	8	3	1	0	3	3	27	20	3	5
ЕИБ	0	2	8	2	3	3	3	3	6	9
ЕБРД	0	1	8	14	15	15	19	38	9	8
ЕУРОФИМА	0	7	2	5	4	1	4	4	5	0
Совет на Е.Р. банка	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0
ЕУ	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
ИФАД	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Билатерални кредитори	0	13	18	30	13	15	44	35	43	47
Париски клуб	0	0	17	26	11	11	28	29	36	/
Тајван	0	0	0	0	0	0	10	0	0	/
Останати	0	0	1	4	3	3	6	6	7	/
Комерцијални кредитори	4	5	9	27	46	48	34	66	85	95
Лондонски клуб	0	0	0	0	0	0	0	8	10	10
Останати	4	5	9	27	46	48	34	59	75	84
Камата	13	32	72	57	52	54	60	51	50	45
Мултилатерални	12	18	43	0	26	27	27	23	21	21
ИМФ	2	3	3	3	3	3	2	1	1	1
ИБРД / ИДА	8	7	6	5	8	9	10	9	9	9
ИФЦ	1	1	0	0	5	5	4	2	1	1
ЕИБ	0	4	28	3	4	3	4	4	5	5
ЕБРД	0	2	4	5	4	5	5	4	2	2
ЕУРОФИМА	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Совет на Е.Р. банка	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
ЕУ	0	0	0	2	1	1	2	2	2	2
ИФАД	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Билатерални кредитори	0	13	28	21	8	8	17	13	13	0
Париски клуб	0	0	27	20	8	7	15	11	11	/
Тајван	0	0	0	0	0	1	1	1	0	/
Останати	0	0	1	1	1	1	2	1	2	/
Комерцијални кредитори	1	1	1	16	17	18	16	15	16	16
Лондонски клуб	0	0	0	10	9	9	10	10	6	5
Останати	1	1	1	6	9	9	6	5	10	11
Вкупно (главница и камата)	47	79	125	143	155	165	205	235	237	241
ПО ДОЛЖНИЦИ										
Главница	0	47	53	86	103	111	142	181	186	
Влада		8	8	19	18	17	50	50	67	
Посебни фондови		0	0	0	0	4	5	5	4	
Останати		40	45	68	85	90	87	126	116	
Камата	0	32	72	57	52	54	60	51	50	
Влада		15	30	37	26	27	39	35	32	
Посебни фондови		0	0	0	0	4	4	3	3	
Останати		17	42	20	26	22	17	12	15	
Вкупно (главница и камата)	0	79	125	143	155	165	202	232	231	

Извор: Народна банка на Република Македонија

Вкупен долг на јавниот сектор во 2004 година и првиот квартал од 2005 година

Вовед

Со цел обезбедување на централизиран пристап, односно концентрација на надлежностите околу управувањето со јавниот долг кај една институција, во март 2005 година во Министерството за финансии беше формирана посебна организациона единица – Сектор за управување со јавен долг. Оваа институционална промена значи поставување на функцијата на управување со јавниот долг на респективно повисоко ниво, а сè со цел поефикасно и поефективно управување со јавниот долг во насока на оптимизирање на портфолиото на долгот на државата.

Правна рамка врз основа на која ќе се извршува оваа функција е Законот за јавен долг, кој се наоѓа во постапка на донесување и се очекува да биде донесен до крајот на првата половина од оваа година. Со овој закон попрецизно се дефинираат: целите на управувањето со јавниот долг, носителите на јавниот долг, намените на државниот долг, постапката и начините на задолжување, постапката на издавање, сервисирање и престанок на државните гаранции и сл.

Основна цел на управување со јавниот долг е преземање на мерки и активности од страна на Министерството за финансии заради обезбедување на финансирање на потребите на државата со најнизок можен трошок, на среден и долг рок при одржливо ниво на ризик. Дополнителна цел на управувањето со јавниот долг претставува развој и одржување на ефикасни домашни финансиски пазари.

Согласно Предлогот за донесување на Закон за јавен долг, **јавниот долг** го сочинуваат државниот долг и сите финансиски обврски во форма на заем и хартии од вредност создадени преку задолжување на општините и на градот Скопје, како и задолжувањето на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или во доминантна сопственост на државата. **Државниот долг** го сочинуваат сите финансиски обврски во форма на заем или хартии од вредност создадени преку задолжување на Република Македонија.

Предмет на информацијата е обединување на податоците за вкупниот долг на државата, а особено за долгот на јавниот сектор и негова анализа во пе-

родот од 1999 до 2004 година и првиот квартал од 2005 година, како и појаснување на спецификите на достасани а неплатени обврски на општините.

Анализата на податоците за вкупниот долг на јавниот сектор во државата во овој текст ќе ја вршиме со примена на класификацијата и методологијата утврдена во Прирачникот за финансиска статистика на државата (Говернмент Финанциал Статистиц Мануал – ГФС 2001 – ИМФ), а за прв пат ќе бидат презентирани и податоци согласно Предлог Законот за јавен долг.

Согласно Прирачникот за финансиска статистика на државата (ГФС 2001), јавниот сектор на државата го сочинуваат два основни институционални сектори, кои во себе вклучуваат повеќе подсектори.

Основни сектори и нивни подсектори кои го сочинуваат јавниот сектор се:

- Општа Влада (General Government), во која како подсектори влегуваат централната влада, државната влада и локалната влада; и
- Јавни корпорации (Public Corporation), кој е составен од следниве подсектори:
- Нефинансиски јавни корпорации–сите резидентни нефинансиски корпорации контролирани од страна на општата влада;
- Финансиски јавни корпорации, во кој влегуваат:
- Немонетарните финансиски корпорации–сите резидентни финансиски корпорации, освен Централната банка и други јавни депозитарни друштва, кои ги контролира општата влада;
- Монетарни финансиски корпорации, освен централна банка–сите резидентни депозитарни корпорации, освен Централната банка, кои се контролирани од страна на општата влада;
- Централна банка – во која влегуваат Централната банка, валутни бордови или независни валутни

власти кои вршат емисија на национална валута која е поддржана од девизните резерви, и други владини агенции кои се посебни институционални единици и кои основно вршат активности кои ги врши централната банка.

Оттука, согласно ГФС методологијата, како јавен долг ќе се смета долгот на општата влада, односно долгот на централната влада, јавните фондови и општините, како и долгот на централната банка и на јавните претпријатија.

За разлика од ГФС методологијата, дефиницијата за јавниот долг утврдена во Предлог Законот за јавниот долг како јавен долг го третира само долгот на општата влада (централната влада, јавните фондови и општините) и на јавните претпријатија, додека долгот на Централна банка нема третман на јавен долг.

I. ВКУПЕН ДОЛГ НА ЈАВНИОТ СЕКТОР

Вкупниот јавен долг го сочинуваат обврските по основ на надворешното и внатрешното задолжување на јавниот сектор.

● Вкупен јавен долг пресметан по ГФС методологијата

Во периодот од 1999 година до 2004 година вкупниот износ на долгот на јавниот сектор се движи нерамномерно со прогресивен тренд во 2000 и 2001 година, и тренд на континуирано намалување до 2003 година. Најголемо зголемување на вкупниот јавен долг е реализирано во 2000 година, кога во однос на 1999 година, порасна за 59%, и го достигна нивото од 2.233,31 милиони ЕУР. Ваквиот рапиден пораст на долгот на јавниот сектор се должеше пред сè на зголемување на внатрешното задолжување на централната власт преку издавање на две нови структурни обрзници Обврзницата за старото девизно штедење и Обврзницата за приватизација на Стопанска банка.

Вкупниот долг на јавниот сектор на 31.12.2004 година изнесува 1.860,86 милиони ЕУР, што во однос на 2003 година претставува незначително зголемување за 0,08%. Ваквиот пораст се должи пред сè на зголемување на состојбата на благajничките записи кои ги издава Народната банка на Република Македонија, која во 2004 година изнесува 74,09 милиони ЕУР, што е за 3,71% повеќе во однос на 2003 година.

Учеството на вкупниот јавен долг во бруто домашниот производ во 2004 година изнесува 44,11%, што во однос на 2003 година претставува намалување за 0,91 процентен поен.

Учеството на внатрешниот и надворешниот долг во вкупниот јавен долг во 2004 година изнесува 35,59% (662,28 милиони ЕУР) и 64,41% (1.198,58 милиони ЕУР) респективно. Споредено со 2003 година, учеството на внатрешниот долг бележи тенденција на намалување за 1,19%, додека, надворешниот долг своето учество го зголемил за 0,79%.

● Вкупен јавен долг пресметан според Предлог законот за јавен долг

Вкупниот јавен долг пресметан според Предлог законот за јавен долг, има ист тренд на движење во периодот од 1999 до 2004 година, како и јавниот долг пресметан по ГФС методологијата. Со оглед на фактот дека во оваа пресметка не е вклучен долгот на Народна Банка на Република Македонија, може да се заклучи дека долгот на централната банка нема суштинско значење во трендот на движењето на вкупниот долг на јавниот сектор.

Согласно Предлогот за донесување на Закон за јавен долг, јавниот долг го сочинуваат државниот долг и сите финансиски обврски во форма на заем и хартии од вредност создадени преку задолжување на општините и на градот Скопје, како и задолжувањето на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или во доминантна сопственост на државата. Државниот долг го сочинуваат сите финансиски обврски во форма на заем или хартии од вредност создадени преку задолжување на Република Македонија.

Учеството на вкупниот јавен долг во бруто домашниот производ во 2004 година изнесува 41,24, и истото во однос на 2003 година претставува пад за 0,66 процентни поени. Споредено со пресметките на учеството на јавниот долг во БДП по ГФС методологијата, ова би значело помало учество на јавниот долг за 2,87 процентни поени.

Учеството на внатрешниот и надворешниот јавен долг во 2004 година изнесува 33.81% (615,17 милиони ЕУР) и 66.19% (1.151,47 милиони ЕУР) респективно.

Вкупен долг на јавниот сектор по ГФЦ методологија и Предлог законот за јавен долг

Во милиони ЕУР

основ	година						
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	31.03.2005
НАДВОРЕШЕН ЈАВЕН ДОЛГ	1,289.08	1,442.23	1,394.54	1,267.51	1,189.18	1,198.58	1,189.40
Долг на Општа Влада	1,024.30	1,153.14	1,191.43	1,089.04	1,005.12	1,009.41	1,002.70
Долг на Централна Влада	1,024.30	1,153.14	1,191.43	1,089.04	1,005.12	1,009.41	1,002.70
Централна влада	971.54	1,100.48	1,143.77	1,050.66	972.31	978.00	971.80
Јавни фондови	52.76	52.66	47.66	38.38	32.81	31.40	30.90
Општини	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А
Централна банка	101.53	103.17	80.56	64.29	54.42	47.11	47.00
Јавни претпријатија	163.25	185.92	122.55	114.18	129.64	142.06	139.70
ВНАТРЕШЕН ЈАВЕН ДОЛГ	113.62	791.08	733.31	675.66	670.28	662.28	751.46
Долг на Општа Влада	79.85	711.76	681.52	626.57	598.84	588.19	652.50
Долг на Централна Влада	79.85	711.76	681.52	626.57	598.84	588.19	652.50
Структурни обврзници	79.85	711.76	681.52	626.57	598.84	557.07	613.26
Обврзница за санација на Стопанска банка	58.73	53.57	48.08	42.66	37.19	31.77	31.80
Мала обврзница	3.98	2.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Обврзница за селективни кредити	17.14	17.09	17.04	17.01	16.95	16.91	16.91
Обврзница за приватизација на Стопанска банка	0.00	120.20	111.60	103.00	94.40	85.39	83.68
Обврзница за старо девизно штедење	0.00	518.90	504.80	462.40	409.90	357.50	357.69
Обврзници за денационализација (I, II, III и IV емисија)	0.00	0.00	0.00	1.50	40.40	65.50	123.18
Континуирани државни хартии од вредност	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	31.12	39.24
Општини	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А
Централна банка	33.77	79.32	51.79	49.09	71.44	74.09	98.96
Јавни претпријатија	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А
ВКУПЕН ЈАВЕН ДОЛГ*	1,402.70	2,233.31	2,127.85	1,943.17	1,859.46	1,860.86	1,940.86
Бруто домашен производ**	3,448.10	3,892.80	3,838.93	4,000.95	4,137.08	4,218.45	4,218.45
Просечен извоз	1,116.97	1,433.27	1,290.18	1,180.49	1,204.59	1,324.82	1,324.82
Надворешен јавен долг како % од вкупниот јавен долг	91.90	64.58	65.54	65.23	63.95	64.41	61.28
Внатрешен долг како % од вкупниот јавен долг	8.10	35.42	34.46	34.77	36.05	35.59	38.72
Вкупен долг како % од просечен БДП	40.68	57.37	55.43	48.57	44.95	44.11	46.01
Вкупен долг како % од просечен извоз	125.58	155.82	164.93	164.61	154.36	140.46	146.50
Вкупен долг на Централната Влада	1,104.15	1,864.90	1,872.95	1,715.61	1,603.96	1,597.60	1,655.20
Вкупен надворешен долг на централниот Буџет како % од вкупниот долг на централниот Буџет	92.77	61.83	63.61	63.48	62.66	63.18	60.58
Вкупниот внатрешен долг на централниот Буџет како % од вкупниот долг на централниот Буџет	7.23	38.17	36.39	36.52	37.34	36.82	39.42
Вкупниот долг на централниот Буџет како % од просечен БДП	32.02	47.91	48.79	42.88	38.77	37.87	39.24
Вкупниот долг на централниот Буџет како % просечен извоз	98.85	130.12	145.17	145.33	133.15	120.59	124.94
Вкупен јавен долг пресметан според Предлог законот за јавен долг	1,267.40	2,050.82	1,995.49	1,829.79	1,733.60	1,739.66	1,794.90
Надворешен јавен долг како % од вкупниот јавен долг	93.70	65.29	65.85	65.76	65.46	66.19	63.65
Внатрешен долг како % од вкупниот јавен долг	6.30	34.71	34.15	34.24	34.54	33.81	36.35
Вкупен долг како % од просечен БДП	36.76	52.68	51.98	45.73	41.90	41.24	42.55
Вкупен долг како % од просечен извоз	113.47	143.09	154.67	155.00	143.92	131.31	135.48

* При пресметката на вкупниот долг користен е средниот курс на ЕУР и УСД од официјалната курсна листа на НБРМ на крајот на пресметковниот период (крај на годината)

** При пресметката на БДП користен е просечниот курс на ЕУР остварен во соодветната година

Извор: Министерство за финансии и НБРМ

Во првиот квартал од 2005 година вкупниот јавен долг бележи благо зголемување од 80 милиони ЕУР во споредба со декември 2004 год., а пред се поради поголемиот износ на емитувани благајнички записи и државни записи.

При пресметка на надворешниот и внатрешниот долг користени се следниве курсеви:

- 1999 – 1ЕУР = 60.617; 1УСД = 60.34;
- 2000 – 1ЕУР = 60.788; 1УСД = 65.328;
- 2001 – 1ЕУР = 60.961; 1УСД = 69.172;
- 2002 – 1ЕУР = 61.071; 1УСД=58.598;
- 2003 – 1ЕУР = 61.293; 1УСД = 49.05;
- 2004 – 1ЕУР = 61.441; 1УСД = 45.94;
- 2005 – 1ЕУР=61.4229; 1УСД=47.4565;

II. ВНАТРЕШЕН ЈАВЕН ДОЛГ

Внатрешниот јавен долг на Република Македонија според ГФС методологијата се состои од:

1. Структурни обврзници
2. Континуирани државни хартии од вредност;
3. Благајнички записи;
4. Долг на општините и на јавните претпријатија; и
5. Долгорочен кредит од Народна Банка на Република Македонија кој заклучно со 31.12.2004 година е исплатен.

II.1. Структурни обврзници

Република Македонија заклучно со 31.12.2004 година има издадено вкупно шест структурни обврзници:

а) *Обврзници издадени заради извршена санација на Стопанска банка а.д. Скопје (Голема обврзница);*

б) *Обврзница за селективни кредити;*

ц) *Обврзница за преземање на побарувањата од Стопанска банка А.Д. Скопје заради извршена приватизација (Нова обврзница);*

д) *Обврзници за старо девизно штедење;*

е) *Обврзници за денационализација (I, II, III емисија) а четврта емисија ќе биде издадена 2005 година; и*

ф) *Обврзницата за преземање на остатокот од девизните штедни влогови (Мала обврзница)*

Од сите претходно наведени обврзници, само последната, таканаречена Мала обврзница, е це-

лосно намирена, додека останатите се сеуште активни.

а) *Обврзници издадени заради извршена санација на Стопанска банка а.д. Скопје (Голема обврзница)*

Согласно со Законот за санација и реконструирање на дел од банките во Република Македонија („Сл. весник на РМ“ бр. 14/95), Агенцијата за управување со средства, во име и за сметка на Република Македонија, издаде обврзници за санација и реконструирање на Стопанска банка АД– Скопје, во вкупен износ од 6.000.000.000 денари.

Отплатата на главнината, согласно со Законот, ќе се врши во рок од 15 години, во еднакви годишни рати, почнувајќи од 1 април 1996 година. Каматата на обврзниците се пресметува во висина на есконтната стапка на Народна банка на Република Македонија и се исплатува месечно, почнувајќи од 1 јануари 1995 година. Отплатата на обврските по обврзниците се врши од средства на Буџетот на Република Македонија.

Најголемо зголемување на вкупниот јавен долг е реализирано во 2000 како резултат пред се на зголемување на внатрешното задолжување на централната власт преку издавање на две нови структурни обврзници Обврзницата за старото девизно штедење и Обврзницата за приватизација на Стопанска банка

б) *Обврзници за селективни кредити*

Со Законот за санација и реконструирање на дел од банките во Република Македонија („Сл. весник на РМ“ бр. 14/95), Агенцијата за управување со средства, во име и за сметка на Република Македонија, издаде обврзници за надоместување на селективните кредити на Народна банка што се пребиваат со износот на дел од ненаплативите побарувања кај Банката во износ до 1.039.000.000 денари. На номиналниот износ на обврзницата не се пресметува камата. Отплатата на главницата, од средствата на Буџетот на Република Македонија, ќе се изврши на 1 април 2020 година.

ц) *Обврзница за преземање на побарувањата од Стопанска банка а.д. Скопје заради извршена приватизација (Нова обврзница)*

Обврските по основ на оваа обврзница се регулирани со Законот за гарантирање на инвестицијата

на стратешките инвеститори и за преземање на одделни побарувања од крајните корисници од страна на Република Македонија, во Стопанска банка АД Скопје („Сл. весник на РМ“ бр. 81/99, 86/99, 25/00 и 108/00).

д) Обврзници за старо девизно штедење

Овие обврзници се издадени врз основа на Закон за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е

Домашен долг - инструменти и услови под кои се издадени

Во милиони ЕУР

Намена за која се издадени обврзниците	Година на издавање	Година на исплата на првата рата	Година на исплата на последната рата	Рок на отплата во години	Каматна стапка	Датум на кој се исплатува главнината	Датум на кој се исплатува каматата	Состојба на долг 31.12.2004 година ¹	Состојба на долг 31.03.2005 година ²
Обврзници за санација на Стопанска банка	1996	1996	2010	15	во висина на есконтна стапка	1.IV	секој месец	31.80	31.80
Обврзница за селективни кредити	1996	–	2020	25	без камата	–	–	16.91	16.91
Обврзници за старо девизно штедење	2000	1.IV 2002	1.X 2011	10	2% годишно	1.IV и 1.X	1.IV и 1.X	357.69	357.69
Обврзница за приватизација на Стопанска банка	2001	31.III.2002	31.XII. 2004	14	Еурибор + 1 процентен поен	31.III, 30.VI 30.IX, и 31.XII	30.III, 30.VI 30.IX, и 31.XII	85.82	83.68
Прва емисија на обврзници за денационализација	2002	1.VI 2003	1.VI 2012	10	2% годишно	1.VI 2003	1.VI 2003	0.99	0.99
Втора емисија на обврзници за денационализација	2003	1.VI 2004	1.VI 2013	10	2% годишно	1.VI 2004	1.VI 2004	27.80	27.80
Трета емисија на обврзници за денационализација	2004	1.VI 2005	1.VI 2014	10	2% годишно	1.VI 2005	1.VI 2005	36.39	36.39
Четврта емисија на обврзници за денационализација	2005	1.VI 2006	1.VI 2015	10	2% годишно	1.VI 2006	1.VI 2006	0.00	58.00
ВКУПНО								557.4	613.26

1) Износите заклучно со 31.12.2004 година се пресметани по курс од ЕУР = 61.441 денари

2) Износите заклучно со 31.03.2005 година се пресметани по курс од ЕУР = 61.4229 денари

Извор: Министерство за финансии, Сектор за управување со јавен долг

Причината за издавањето на обврзницата е приватизација на Стопанска банка АД–Скопје, при што со оваа обврзница се изврши преземање на побарувањата од групацијата Македонија табак АД–Скопје, Југохром АД–Јагуновце, Фенимак АД–Скопје и КО–КО Годел АД– Скопје, во вкупен износ од 235 милиони ДЕМ или денарска противвредност од 7.283 милиони (пресметана по средниот курс на курсната листа на НБРМ од 31.12.1999 година).

Согласно со Законот, отплатата на номиналната вредност и на каматните купони на обврзниците ќе се врши во рок од 14 години, во еднакви квартални рати (т.е. 56 ануитети), сметано од 31 март 2001 година. На обврзниците се исплатува камата од тримесечен ЕУРИБОР + 1 процентен поен.

Република Македонија („Сл. весник на РМ“ бр.32/00).

Номиналната вредност на обврзниците се отплатува во 20 полугодишни рати, на 1 април и на 1 октомври. Првата рата за отплата пристигна на 1 април 2002 година, а последната исплата достасува на 1 октомври 2011 година. Значи, вкупниот период на отплата е 10 години. На номиналната вредност на обврзниците се пресметува камата во висина од 2% годишно, започнувајќи од 1 мај 2000.

е) Обврзници за денационализација

Со Законот за издавање на обврзници на Република Македонија за денационализација („Сл. весник на РМ“, бр. 37/02) се уредува начинот и постапката на издавање на обврзници за денационализација. Овие обврзници се издаваат како надомест за имо–

тот одземен во корист на државата во период од 1945 до 1990 година.

Согласно со Законот, Република Македонија ќе изврши вкупно шест емисии на обврзници за денационализација, односно по една во текот на година–

Во првиот квартал од 2005 година по основ на главнина и камата за овие обврзници од Буџетот на Република Македонија беа исплатени средства во износ 203,9 милиони денари. Најголем дел од исплатите од овој квартал се однесуваа на обврските по основ на

Тргување на структурните обврзници во 2004 година

Износите се изразени во ЕУР

		2003			2004							
					Q1		Q2		Q3		Q4	
Структурни обврзници	состојба 31.12.2002	тргована вредност	коэф. на ликвид.	состојба 31.12.2003	тргована вредност	коэф. на ликвид.	тргована вредност	коэф. на ликвид.	тргована вредност	коэф. на ликвид.	тргована вредност	коэф. на ликвид.
Обврзници за старо девизно штедење	462,377,278.00	1,186,776.30	0.00	408,859,712.00	1,687,166.92	0.00	1,427,777.44	0.00	1,199,814.90	0.00	1,611,653.79	0.00
Обврзници за денационализација I емисија	1,500,000.00	33,159.12	0.02	1,400,000.00	63,698.60	0.05	63,802.70	0.05	19,886.29	0.01	24,691.50	0.02
Обврзници за денационализација II емисија	39,000,000.00	928,248.08	0.02	39,000,000.00	1,129,007.28	0.03	562,300.47	0.01	265,693.27	0.01	1,557,305.26	0.04
Обврзници за денационализација III емисија	0.00	0.00	0.00	47,000,000.00	0.00	0.00	4,901,882.56	0.10	3,865,709.41	0.08	2,813,361.69	0.06

3) Претставува однос помеѓу состојбата и тргуваната вредност, која е пресметана по курс од ЕУР = 61.4 денари

Тргување на структурните обврзници во 2005 година

Структурни обврзници		Q1 во 2005 година					
		Јануари/2005		Февруари/2005		Март/2005	
	состојба 31.12.2004	тргувана вредност	коэффициент на ликвидност	тргувана вредност	коэффициент на ликвидност	тргувана вредност	коэффициент на ликвидност
Обврзници за старо девизно штедење	357,685,138.00	200,766.61	0.00	293,234.01	0.00	416,787.39	0.00
Обврзници за денационализација I емисија	990,000.00	691.99	0.00	10,671.64	0.01	11,316.12	0.01
Обврзници за денационализација II емисија	28,000,000.00	342,476.81	0.01	159,133.31	0.01	97,413.66	0.00
Обврзници за денационализација III емисија	36,390,000.00	625,845.20	0.02	751,246.32	0.02	810,972.51	0.02
Обврзници за денационализација IV емисија	58,000,000.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5,298,698.24	0.09

та. Првата емисија е објавена во 2002 година и заклучно со 2005 година се извршени вкупно четири емисии, додека во наредните години се очекува да се издаваат уште две емисии на обврзници за денационализација. Номиналната вредност на обврзниците се отплатува во десет годишни рати и се пресметува камата во висина од 2% годишно. Гласат на име и во ЕВРО валута.

Состојбата на долгот на државата по основ на издадените структурни обврзници заклучно со 31.12.2004 година изнесува 557,4 милиони ЕУР односно 34.247,2 милиони денари.

Во 2005 година планирано е за овие обврзници од Буџетот на Република Македонија да се исплатат средства во износ од 5.172,89 милиони денари, од кои 4.403,82 милиони денари по основ на главница и 769,07 милиони денари по основ на камата.

камата и главнина за Обврзницата за приватизација на Стопанска банка (Нова обврзница) за која беа исплатени вкупно 173,51 милиони денари од кои 131,79 милиони денари по основ на главнина, а остатокот од 41,72 милиони денари по основ на камата. Преостанатите исплати во вкупен износ од 30.39 милиони денари се отплати на обврски по основ на камата по обврзницата за санација на Стопанска банка.

Ликвидност на структурните обврзници

Структурните обврзници (Обврзниците за старо девизно штедење и Обврзниците за денационализација (прва, втора, трета, а во почетокот на 2005 година и четвртата емисија) котираат на Македонската берза за хартии од вредност. Со оглед дека овие обврзници се издадени за намирување на од–

редени обврски на државата, нивните карактеристики не соодветствуваат на потребите на потенцијалните инвеститори, пред сè поради подолгите рокови на доспевање, а и поради желбата на сопствениците да не ги продаваат, затоа овие обврзници се релативно неликвидни на секундарниот пазар на хартии од вредност (Берза). Една од причините за малиот обем на тргување со државните хартии од вредност на Македонската берза за хартии од вредност се високите трансакциони трошоци, односно брокерските провизии, провизиите на берзата и провизијата на Централниот депозитар на хартии од вредност.

Според коефициентот на ликвидноста, во текот на 2004 година како најликвидна обврзница е обврзнцата за денационализација–трета емисија, која во споредба со другите обврзници има повисок коефициент на ликвидност.

(Прилог: Табела 3 и 4 за тргување на структурните обврзници во 2004 год и 2005 год)

Заклучно со 2004 година, Македонија има издадено шест структурни обврзници и тоа: за извршена санација на Стопанска банка, за селективни кредити, за преземање на побарувањата од Стопанска банка заради извршена приватизација, за старо девизно штедење, за денационализација (I, II, III емисија) и за преземање на остатокот од девизните штедни влогови

II.2. Континуирани државни хартии од вредност - Државни записи

Владата на Република Македонија усвои Стратегија за развој на пазарот на државни хартии од вредност, а во јануари 2004 година започна емисијата на првите државни хартии од вредност – 3-месечни државни записи, додека во ноември истата година беа воведени и 6-месечни државни записи. Интенција е во 2005 година да се збогати портфолиото на државни хартии од вредност со воведување и на 12-месечни државни записи, а се планира и воведување на долгорочни државни хартии од вредност – 2-годишни државни обврзници, што претставува и законски предуслов за отпочнување со работа на новиот двостолбен пензиски систем.

Во текот на 2004 година се одржани вкупно 23 аукции на тримесечни државни записи и вкупно две аукции на шестмесечни државни записи. Вкупниот

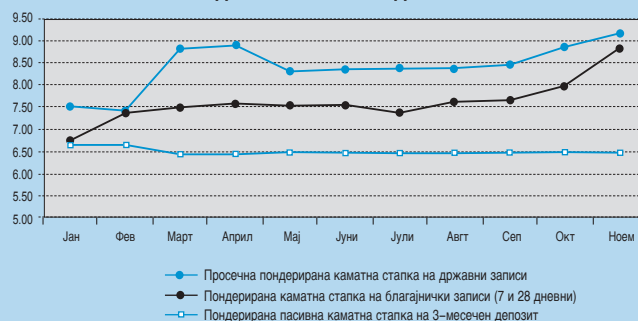
понуден износ на аукциите на државни записи (вклучително три и шестмесечни), за 2004 година, изнесува 6.980 милиони денари, додека вкупната побарувачка изнесува 7.318,1 милиони денари. Каматниот трошок во 2004 година изнесуваше 220 милиони денари.

Во 2005 година, Министерството за финансии продолжи со континуирана емисија на државни записи.

Во првиот квартал од 2005 година вкупно беше понуден износ од 3.050 милиони денари за 3 и 6-месечни државни записи. Побарувачката за овој износ беше помала и изнесуваше 2.589 милиони денари, а реализацијата изнесуваше 2.410 милиони денари. Во првите три месеци од 2005 година нето повлекувањата по овој основ изнесуваа 520,7 милиони денари, а каматниот трошок изнесува 42,9 милиони денари.

Гледано агрегатно постои помала побарувачка за државни записи, и покрај тоа што за 3-месечните државни записи на две аукции побарувачката беше

Пондериран каматни стапки на државните записи, благајничките записи и пасивна каматна стапка на тримесечен депозит за 2004 година

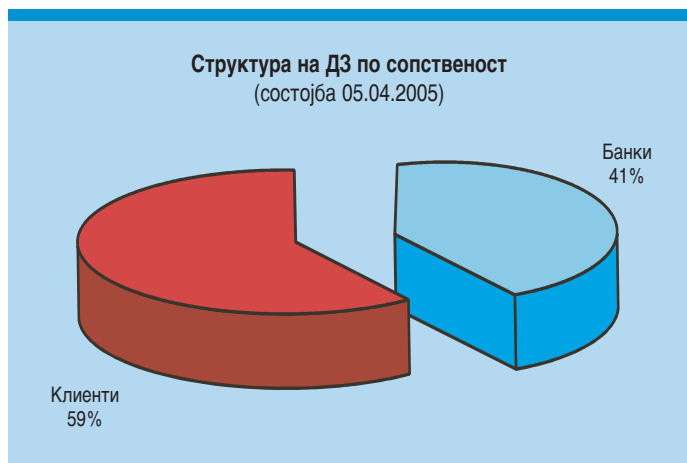
нешто поголема од понудениот износ. Имено, на втората аукција на 3-месечни државни записи беше понуден износ од 380 милиони денари, а побарувачката изнесуваше 422 милиони денари, и на петтата аукција на државни записи беше понуден износ од 370 милиони денари а побарувачката изнесуваше 392 милиони денари. Што се однесува до интересот за купување на 6-месечни државни записи, само на првата аукција во 2005 година е забележан поголем интерес, кога побарувачката изнесуваше 83,4 милиони денари за понуден износ од 50 милиони денари.

Каматната стапка на државните записи се одредува пазарно, во зависност од понудата и побарувачката. На аукциите на 3-месечни државни записи во 2005 година забележана е најниска каматна стапка од 9.00%, а највисока или максимална каматна стапка постигната на сите аукции во првиот

квартал изнесува 11.5%. Пондерираната каматна стапка има тенденција на континуиран пораст. Така, пондерираната каматна стапка на 3-месечните државни записи од 9.41% на првата аукција во 2005 година, се зголеми на 10.51% на последната аукција во првиот квартал.

На аукциите на 6-месечни државни записи забележана е најниска каматна стапка од 10.5% на првата аукција во 2005 година, кога пондерираната каматна стапка изнесуваше 10.79%. Пондерираната каматна стапка бележеше пораст и на наредните две аукции изнесуваше 10.84% и 11.21% соодветно.

Каматните стапки на тримесечните денарски депозити во банкарскиот сектор се пониски од пондерираните каматни стапки на тримесечните државни записи. Воедно, и благајничките записи на Народната банка имаат пониски каматни стапки од државните записи, но ова е очекуван тренд, ако се има предвид дека благајничките записи имаат пократок рок на достасување (7 и 28 дена) во однос на државните записи (три и шестмесечни).

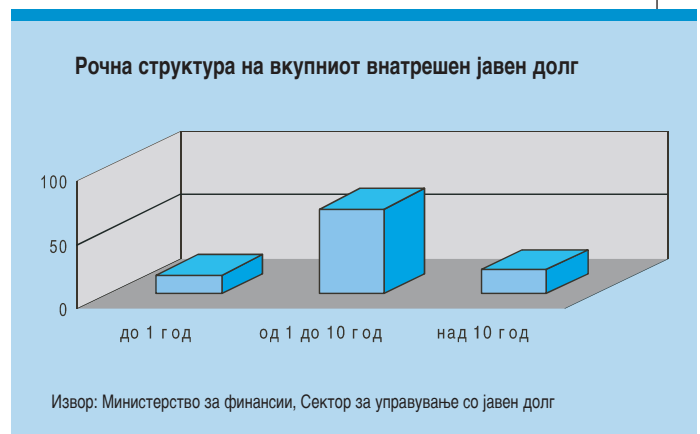
Структурата на државните записи по сопственост, од една до друга аукција во текот на 2004 година, значително флукуираше помеѓу банките и клиентите. Во почетокот, на првите неколку аукции, доминираа банките, што беше и очекувано во иницијалната фаза од развојот на пазарот на државни хартии од вредност. И покрај промотивната кампања на новиот финансиски инструмент, особено како безризичен, со оглед дека неговата исплата ја гарантира државата, сепак, пошироката јавност очигледно не беше доволно запозната, што резултираше во значително поголемо учество на банките на првите неколку аукции – дури за 50% поголемо од она на клиентите.

Со цел фокусирање на напорите кон управување со ликвидноста и каматните стапки во банкарскиот систем, централната банка, при спроведување на монетарните операции со благајничките записи (ка-

ко исклучително монетарен инструмент), на 15.04.2004 година го ограничи пристапот само на банките. Со тоа, клиентите – правните и физичките лица, се пренасочија кон пазарот на државни хартии од вредност. Како резултат на тоа, веќе во следните аукции учеството на клиентите во сопственичката структура на тримесечните државни записи драстично се зголеми, за сметка на учеството на банките, кое пак, значително опадна. Така, сопственичката структура гледана кумулативно, со состојба на 05.04.2005 година, е следна – учеството на банките во побарувачката за тримесечни државни записи изнесува 41%, додека пак, клиентите учествуваат со 59%.

Со цел промовирање на државните записи како ликвиден инструмент, во април 2005 година беа донесени Правила за начин и постапка за тргување и порамнување на трансакции со државни записи на пазари преку шалтер („Службен весник на Република Македонија“ број 24/2005), кои ги изработи Народната банка на Република Македонија, во соработка со Министерството за финансии. Со донесувањето на овие правила официјално започна да функционира ОТЦ – пазарот преку шалтер, преку кој се одвива секундарното тргување со државните записи. На тој начин Министерството за финансии очекува дека со развојот на секундарното тргување ќе се намали и каматната стапка на државните записи, поради намалувањето на ликвидносниот ризик кој државните записи го носеа до април 2005 година поради високите трансакциони трошоци за нивното тргување на Македонската берза на хартии од вредност.

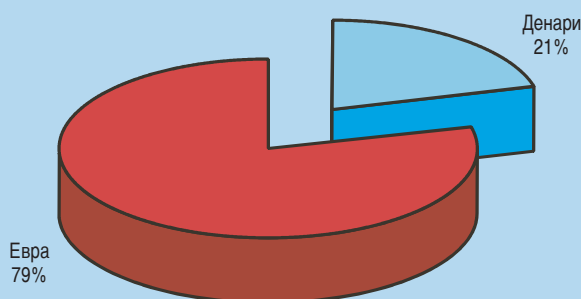
Со цел зголемување на побарувачката на државните записи, Министерството за финансии во моментот изработува маркетинг стратегија за промовирање на предностите и поволностите од купувањето на државните хартии од вредност.

II.3. Благајнички записи

За реализација на целите на монетарната политика, како и за регулирање на ликвидноста во стопанството, Народната банка на Република Македонија по пат на аукции врши емисија на сопствени хартии од вредност, благајнички записи. Благајничките записи се краткорочни хартии од вредност, кои се со рок на доспевање од 7 и 28 дена и се ко-

Валутна структура на вкупниот внатрешен јавен долг

Извор: Министерство за финансии, Сектор за управување со јавен долг

ристат за монетарни цели, за разлика од државните записи кои се користат за фискални цели. Во моментот го применуваат тендерот со износи (неограничен износ) и фиксно утврдена каматна стапка од 10%—кај благајничките записи со рок на достасување од 28 дена.

Нивото на благајничките записи заклучно со 31.12.2004 година изнесуваше 4.552 милиони денари. Состојбата на благајничките записи на 31.03.2005 година изнесува 6.078,4 милиони денари. Просечната пондерирана каматна стапка на благајничките записи во март 2005 година достигна 9.31%. Зголемување на просечната каматна стапка (10%) е

Каматна структура на внатрешниот јавен долг

Извор: Министерство за финансии, Сектор за управување со јавен долг

резултат на одлуката за укинувањето на емисијата на седум дневните благајнички записи, која започна да се применува од 9 март 2005 година.

II.4. Рочна структура на внатрешниот јавен долг

Анализата на внатрешниот долг на јавниот сектор на државата од аспект на рочната структура покажува дека во вкупниот внатрешен јавен долг доминира долгот со подолг рок на отплата односно со рок на отплата до 10-години. Со најдолг рок на отплата е обврзницата за селективни кредити со 25-години рок на доспевање. Краткорочниот внатрешен јавен долг го сочинуваат издадените државни записи со рок на достасување од 3 и 6 месеци и благајничките записи на централната банка, кои во вкупниот внатрешен долг на јавниот сектор се застапени со 15.87%.

II.5. Валутна структура на внатрешниот јавен долг

Од аспект на валутната структура на внатрешниот јавен долг на Република Македонија, може да се констатира дека најголем дел, односно 77% од вкупниот внатрешен јавен долг е изразен во ЕУР, а остатокот од 23% е изразен во домашна валута – денари.

На домашна валута гласаат следните државни хартии од вредност:

1. Обврзница за санација на Стопанска банка;
2. Обврзници за селективни кредити.
3. Државни записи
4. Благајнички записи

На странска валута, односно ЕУР гласаат следните државни хартии од вредност:

1. Обврзница за преземање на побарувања од Стопанска банка;
2. Обврзници за старо девизно штедење;
3. Обврзници за денационализација.

II.6. Каматна структура

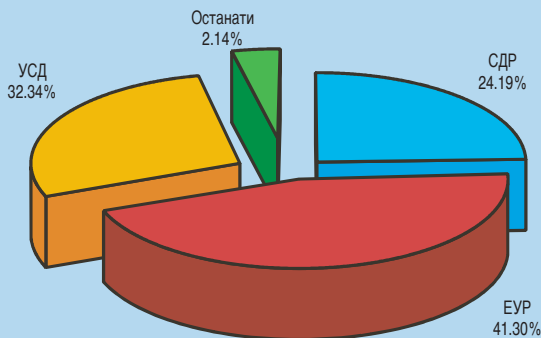
Од аспект на каматната структура поголемиот број на обврзници имаат фиксна каматна стапка со исклучок на Обврзницата за санација на Стопанска банка кои имаат варијабилна каматна стапка и таа е во висина на есконтната стапка како и Обврзницата за приватизација на Стопанска банка чија камата изнесува: еурибор+1 процентен поен.

Исто така, постојат и обврзници кои се безкаматни односно на нив не се пресметува камата како што е обврзницата за селективни кредити.

III. НАДВОРЕШЕН ЈАВЕН ДОЛГ

Надворешниот долг на Република Македонија го соочинуваат обврските на резиденти кон нерезиденти, настанати врз основа на користени долгорочни и краткорочни заеми и кредити од мулти-

Валутна структура на надворешниот јавен долгорочен долг на 30.12.2004 година

Извор: Народна Банка на Република Македонија

трални, билатерални и приватни кредитори. Надворешниот јавен долг на Република Македонија согласно со ГФС методологијата претставува консилидиран долг кон странство на општата влада (централната влада, фондовите и општините), јавните претпријатија и централната банка, додека согласно со Предлог законот за јавен долг Централната банка не е опфатена во вкупниот надворешен долг на јавниот сектор.

Во период од 1999 до 2004 година вкупниот надворешен јавен долг бележи тенденција на континуиран намалување, освен во 2000 и 2004 година, кога во однос на 1999 и 2003 година, е забележано негово зголемување за 11,9% и 0,79% респективно.

Рочна структура на надворешниот јавен долгорочен долг на 30.09.2004 година

во милиони УСД

Рок на отплата	износ	процент
до 5 г.	41.80	2.78%
5–10 г.	60.18	4.00%
10–15 г.	505.51	33.60%
15–20 г.	484.16	32.19%
20–25 г.	34.09	2.27%
25–30 г.	0.00	0.00%
над 30 г.	378.56	25.16%
ВКУПНО	1504.30	100.00%

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Состојбата на вкупниот надворешен јавен долг на Република Македонија на 31.12.2004 година според ГФС методологијата изнесува 1.198,58 милиони ЕУР од кои:

- Долг на општата влада во износ од 1.009,41 милиони ЕУР, што споредено со 2003 година претставува зголемување за 4,29 милиони ЕУР
- Долг на монетарната власт 47,11 милиони ЕУР, што претставува пад за 7,31 милиони ЕУР во однос на 2003 година
- Долг на јавните претпријатија во износ од 142,06 милиони ЕУР што е за 12,42 милиони ЕУР поголемо ниво во однос на 2003 година

III.1. Валутната структура на јавниот надворешен долг

Со оглед на фактот дека задолжувањето во странство се врши исклучително во странска валута, анализата на валутната структура на надворешниот јавен долг покажува дека најзастапена валута е еврото со учество од 41.33%, потоа американскиот долар со учество од 32.34% и специјалните права за влечење со 24.19%, додека учеството на останатите валути во валутната структура на долгот е незначителна.

III.2. Рочната структура на надворешниот јавен долг

Анализата на рочната структура на јавниот надворешен долг заклучно со 30.09.2004 година (последен податок добиен од НБРМ, која ја води евиденцијата за надворешниот долг) покажува дека доминантно учество во вкупниот надворешен јавен долг имаат долгорочните кредити со рок на доспевање од 10 до 20 години и кредити со рок на отплата над 30 години, додека учество на долгот со рок на доспевање до 5 години и од 5 до 10 години е незначително. Имено учеството на овие две категории на кредити заедно изнесува 90,95% од вкупниот јавен долгорочен долг.

III.3. Сервисирање на надворешниот јавен долг

Сервисирањето на обврските по основ на задолжувањето на јавниот сектор кај странски кредитори

може да се врши од повеќе извори, како што се де-визната сметка за отплата на надворешниот долг која е отворена во НБРМ и со која управува Министерството за финансии, како и од сметките на останатите буџетски корисници, фондови и агенции. Обврските по основ на надворешниот долг на јавните претпријатија, ги сервисираат тие самите, освен во случај на активирање на издадена гаранција.

За отплата на обврски за надворешниот долг, во првиот квартал на 2005 година, од сметката на Министерството за финансии, исплатени се средства

предвидува во јавниот долг, покрај државниот долг да бидат вклучени и сите финансиски обврски создадени преку задолжување на општините и на градот Скопје, како и задолжувањето на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или во доминантна сопственост на државата.

Задолжувањето на општините се врши во согласност со Законот за финансирање на единиците на локална самоуправа, освен задолжувањето на градот Скопје кое се врши согласно Законот за градот Скопје.

Структура на долгот на општините

	Градежни работи	Експропријација	Административни долгови	Електрична енергија	друго
ЕАР	2,054	237	58	188	63
МДН ⁴	1,964	110	12	268	795

во милиони денари

во износ од 26,376 милиони ЕУР, односно 1.616,87 милиони денари (19,41 милиони ЕУР, или 1.189,85 милиони денари по основ на главница и 6,97 милиони ЕУР, или 427,01 милиони денари по основ на камата). За отплата на обврските по основ на надворешниот долг до крајот на 2005 година ќе се издвојат уште 36,058 милиони ЕУР, односно 2.210,4 милиони денари, од кои 23,40 милиони ЕУР, или 1.434,53 милиони денари за отплата на главница и 12,66 милиони ЕУР, или 775,87 милиони денари за

Законот за финансирање на единиците на локална самоуправа го предвидува разрешувањето на проблемот со долговите на општините како предуслов за започнување на процесот на фискална децентрализација. Имено, согласно овој закон до 30 јуни 2005 година, општините се обврзани да започнат со спроведување на план за разрешување на проблемот со заостанатите долгови (долгови кои се настанати во периодот пред 31 август 2004) кон добавувачите и другите доверители.

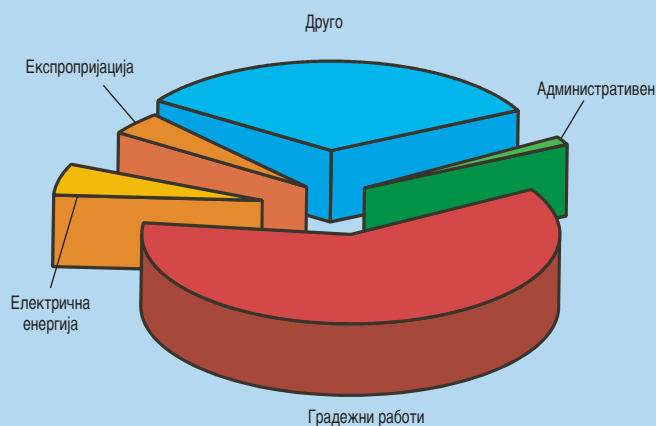
Вид на долг	износ
Административен	11.75
Градежни работи	1963.899
Електрична енергија	267.64
Експропријација	110.394
Друго	795.84
ВКУПНО	3149.523

отплата на камата. Најголем дел од обврските се однесуваат на Парискиот клуб на кредитори и Лондонскиот клуб на доверители, а отплати ќе се вршат и кон Меѓународната банка за обнова и развој, Меѓународната финансиска асоцијација, Европската комисија, Европската Инвестициона банка, и други мултилатерални и билатерални кредитори.

IV. ДОЛГ НА ОПШТИНИТЕ

Како што беше споменато и претходно, со **Предлогот за донесување на Закон за јавен долг** се

Преглед на долгот на општините по видови

Министерството за финансии во соработка со Европската агенција за реконструкција и ЗЕЛС направи проценка за долговите на општините, но податоците од проценката не се прецизни и целосни. Проценката се одвиваше на тој начин што беа ис-

4) MDW - Make Decentralization Work – единица финансирана од УСАИД за имплементација на процесот на децентрализација.

пратени прашалници за долговите и побарувањата до општините и доверителите и врз основа на вратените пополнети прашалниците долговите на општините се проценети околу 2,6 милијарди денари.

Исто така, Министерството за финансии направи уште една проценка на долговите на општините, во соработка со УСАИД и со проценката беа утврдени долговите на општините во износ од 3,2 милијарди денари, заклучно со 31.08.2004 година.

Причината за разликата во двете споменати проценки на долговите на општините е различниот извор на податоци, односно при првата проценка податоците беа прибирани од должниците и од поголемите доверители, додека при повторената проценка податоците беа обезбедени само од доверителите. Заради тоа следеше процес на прилагодување, кој подразбира споредба на информациите со оние кои веќе беа примени од страна на ЗЕЛС, како и барање од општините да се потврдат истите информации.

Структурата на долговите на општините од аспект на побарувањата на доверителите според двете проценки е следната:

Процентуално учество на доверителите во долговите на општините кои изнесуваат околу 3,1 милијарди денари е следното:

Во поглед на општините како носители на долгови, најзадолжена општина е градот-Скопје со 592 милиони денари, потоа општина Охрид со 583.981 милиони денари, општина Струга со околу 170 милиони денари итн. Она што е од особена важност е дека долговите на општините претставуваат обврски спрема добавувачите неподмирени во рок подолг од 90 дена, што укажува на фактот дека не се работи за класично позајмување, односно задолжување кај банки или други финансиски институции.

Согласно Предлог Законот за јавен долг, неплатените а доспеани обврски на носителите на јавен

долг немаат третман на јавен долг, поради што податоците за овие обврски на општините не се прикажани во табелата број 1 од оваа информација. Исто така, Министерството за финансии има сознанија дека од моментот кога се спроведени проценките до денес, состојбата на вкупните долгови на општините, во меѓувреме, е намалена за 400 милиони денари.

Сервисирањето на обврските по основ на задолжувањето на јавниот сектор кај странски кредитори може да се врши од повеќе извори, како што се девизната сметка за отплата на надворешниот долг (отворена во НБРМ и со која управува Министерството за финансии), како и од сметките на останатите буџетски корисници, фондови и агенции. Обврските по основ на надворешниот долг на јавните претпријатија, ги сервисираат самите, освен во случај на активирање на издадена гаранција

Имено, спроведените анализи на долговите на општините укажуваат на неминовноста Владата на Република Македонија да усвои План за разрешување на долговите на општините, бидејќи одредени општини имаат критично ниво на долгови кое може сериозно да го попречи процесот на фискална децентрализација. Притоа, неопходно е и Владата на Република Македонија да заземе став дали заостанатите долгови на општините ќе значат целосно или делумно оптоварување на централниот буџет.

Планот за разрешување на долговите не претставува законски инструмент и истиот треба да биде утврден на доброволна основа меѓу засегнатите страни, по пат на преговарање и договарање меѓу должниците, доверителите и државата.

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

(милиони денари)

	2001	2002	2003	K – 1	K – 2	K – 3	K – 4
ВКУПНИ ПРИХОДИ	58,160	53,881	4,506	4,058	5,538	4,775	4,706
Даночни приходи	54,389	49,163	4,118	3,869	4,569	4,527	4,468
Персонален данок на доход	7,513	7,502	505	576	657	715	581
Данок на добивка	2,624	3,271	140	300	518	178	153
ДДВ	20,521	21,175	2,161	1,926	2,016	2,401	2,231
Акцизи	10,715	10,564	885	634	830	718	923
Увозни давачки	6,336	6,140	349	380	499	477	541
Други даноци	340	476	78	53	49	35	39
Данок на финансиски трансакции	6,336	31	0	0	0	3	0
Комунални даноци	4	4	0	0	0	0	0
Неданочни приходи	3,170	4,040	331	147	893	164	202
Профит од јавни финансиски институции	1,057	1,807	68	0	725	26	49
Административни даноци и такси	1,092	1,369	98	123	137	109	131
Други административни такси	205	370	20	20	24	21	19
Други неданочни приходи	35	495	145	4	7	8	3
Капитални приходи	601	555	57	42	76	84	36
Странски донации	0	0	0	0	0	0	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	65,503	56,432	4,149	4,210	4,741	4,895	4,583
Тековни трошоци	51,591	50,984	4,041	4,063	4,311	4,405	4,258
Плати и надоместоци	18,338	20,234	1,719	1,655	1,761	1,759	1,757
Стоки и услуги	8,715	6,914	470	651	676	626	561
Трансфери	20,576	21,105	1,549	1,635	1,740	1,765	1,875
Фонд за ПИОМ	6,538	7,305	669	670	671	659	647
Завод за вработување	4,111	4,360	433	446	421	479	424
Други трансфери	3,404	3,264	42	180	144	191	315
Трошоци за бегалци	391	259	14	17	13	15	14
Структурни реформи	1,387	1,659	44	62	91	56	128
Реформа на јавната администрација	442	528	36	37	35	38	35
Каматни плаќања	3,401	2,443	303	94	134	254	65
Камати по домашен долг	1,179	950	12	12	57	222	57
Камати по надворешен долг	2,222	1,493	291	82	77	32	8
Гаранции	561	288	0	28	0	1	0
Капитални трошоци	8,636	5,037	108	147	430	490	325
Инвестиции во постојани средства	2,718	1,737	96	140	77	122	165
Капитални трансфери	2,476	2,796	11	6	347	354	149
Резерви	418	0	0	0	0	0	0
Меѓународни финансиски институции	22	18	0	0	0	5	3
Телеком проекти	3,002	486	1	1	6	14	8
Трошоци поврзани со кризата	5,276	412	0	0	0	0	0
БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ / СУФИЦИТ	-7,343	-2,551	357	-152	797	-120	122
ФИНАНСИРАЊЕ	7,343	2,551	-357	152	-797	120	-122
Прилив	13,430	10,585	316	469	-371	1,740	151
Приходи од приватизација	5,177	4,673	68	0	20	0	0
Странски донации	2,641	2,560	490	0	0	0	0
Капитализација	0	0	0	0	0	0	0
Странски заеми	1,548	3,773	1,020	0	0	1	0
Депозити	4,029	-422	-1,360	264	-612	1,153	-302
БИС	0	0	98	205	221	586	453
Одлив	6,087	8,034	673	317	426	1,620	273
Отплата на главница	6,087	8,034	673	317	426	1,620	273
Надворешен долг	3,602	3,682	669	317	294	0	0
Домашен долг	2,485	4,352	4	0	132	1,620	273
Обврзници	0	0	0	0	0	0	0

Извор: Народна банка на Република Македонија

(милиони денари)

Вкупно 2004	Буџет 2005	I	II	III	I - III	IV	Вкупно 2005
56,982	56,502	4,746	3,422	4,658	12,826	5,443	18,269
52,526	52,321	4,535	3,238	4,397	12,170	5,160	17,330
7,707	7,931	526	648	660	1,834	762	2,596
2,361	2,571	145	302	633	1,080	220	1,300
25,757	25,623	2,460	1,320	1,965	5,745	2,779	8,524
10,335	10,965	1,044	605	668	2,317	843	3,160
5,815	4,731	289	315	422	1,026	499	1,525
548	500	71	48	49	168	57	225
0	0	0	0	0	0	0	0
4	0	0	0	0	0	0	0
3,844	3,561	162	157	225	544	238	782
1,595	1,661	40	0	42	82	43	125
1,463	1,390	103	128	156	387	159	546
257	300	17	17	24	58	22	80
529	210	2	12	3	17	14	31
600	620	49	27	36	112	45	157
11	0	0	0	0	0	0	0
56,611	59,206	4,693	4,462	4,676	13,831	5,054	18,885
51,726	53,467	4,195	4,215	4,447	12,857	4,403	17,260
20,944	21,757	1,777	1,791	1,805	5,373	1,783	7,156
6,832	7,352	515	647	741	1,903	632	2,535
21,840	21,859	1,549	1,710	1,767	5,026	1,748	6,774
8,054	7,705	675	668	688	2,031	670	2,701
5,438	5,494	469	448	472	1,389	469	1,858
3,056	3,496	51	208	228	487	188	675
272	100	0	10	14	24	23	47
732	634	29	23	18	70	23	93
527	657	44	47	40	131	43	174
2,052	2,499	354	67	134	555	240	795
930	1,069	26	25	65	116	212	328
1,123	1,430	328	42	69	439	28	467
58	0	0	0	0	0	0	0
4,886	5,739	498	247	229	974	651	1,625
2,187	3,428	498	128	128	754	416	1,170
2,368	1,919	0	119	101	220	222	442
0	0	0	0	0	0	8	8
18	42	0	0	0	0	5	5
313	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
371	-2,704	53	-1,040	-18	-1,005	389	-616
-371	2,704	-53	1,040	18	1,005	-389	616
6,761	10,037	821	1,082	483	2,386	1,283	3,669
459	1,041	65	200	0	265	95	360
1,044	816	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
2,081	2,636	0	0	0	0	1	1
1,268	3,044	832	828	-60	1,600	468	2,068
1,909	2,500	-76	54	543	521	719	1,240
7,132	7,333	874	42	465	1,381	1,672	3,053
7,132	7,333	874	42	465	1,381	1,672	3,053
2,932	2,919	874	42	333	1,249	0	1,249
4,201	4,414	0	0	132	132	1,672	1,804
0	0	0	0	0	0	0	0

БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

	2001 Завршна сметка	2002 Завршна сметка	2003 Завршна сметка	2004 Ребаланс	2005 Буџет
ВКУПНИ ПРИХОДИ	69,688,034,455	71,981,222,938	68,406,577,974	65,708,297,000	66,538,470,000
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	50,447,329,542	58,896,097,958	56,784,247,919	55,591,660,000	56,022,000,000
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	47,716,085,795	54,389,136,894	49,166,396,854	51,616,660,000	52,321,000,000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	10,254,737,418	10,137,596,496	10,772,545,343	10,821,000,000	10,502,000,000
Персонален данок од доход	7,248,441,986	7,513,310,320	7,502,459,597	7,806,000,000	7,931,000,000
Данок од добивка	3,006,295,432	2,624,286,176	3,270,085,746	3,015,000,000	2,571,000,000
Други даноци од доход, од добивка и од капитални добивки	0	0	0	0	0
Домашни даноци на стоки и услуги	27,961,655,103	31,235,879,140	31,741,066,910	34,914,660,000	36,588,000,000
Данок на промет и ДДВ (од 1.04.2000)	17,131,677,006	20,521,036,109	21,175,919,119	24,383,000,000	25,623,000,000
Акцизи	10,829,978,097	10,714,843,031	10,565,147,791	10,531,660,000	10,965,000,000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	6,110,896,250	6,336,011,440	6,141,579,944	5,301,000,000	4,731,000,000
Увозни давачки	4,819,880,460	5,230,636,743	4,909,408,470	4,168,374,000	3,725,000,000
Други увозни давачки и такси	1,291,015,790	1,105,374,697	1,232,171,474	1,132,626,000	1,006,000,000
Други даноци	168,830	0	51,094	0	0
Даноци од специфични услуги	2,619,857	3,359,937	3,894,080	3,440,000	0
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	274,734,772	340,562,742	475,513,109	576,560,000	500,000,000
Данок на финансиски трансакции	3,111,273,565	6,335,727,139	31,746,374	-	-
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	2,731,243,747	4,506,961,064	7,617,851,065	3,975,000,000	3,701,000,000
Претприемачки приход и приход од имот	1,151,786,582	931,379,088	1,963,471,700	1,813,000,000	1,801,000,000
Такси и надоместоци	1,061,144,805	1,091,976,541	1,366,943,949	1,360,000,000	1,390,000,000
Други владини услуги	486,087,458	205,764,069	370,052,922	280,000,000	300,000,000
Други неданочни приходи	32,224,902	2,277,841,366	3,917,382,494	522,000,000	210,000,000
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	10,660,015,021	7,193,569,639	4,081,105,548	3,940,438,000	4,161,850,000
Продажба на капитални средства	9,714,039,661	6,244,440,021	4,002,729,305	3,552,773,000	3,961,850,000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	945,975,360	949,129,619	78,376,243	387,665,000	200,000,000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	6,484,077,606	3,808,557,430	3,651,554,878	1,044,383,000	1,218,220,000
Трансфери од други нивоа на власт	5,407,618,545	1,167,411,039	1,136,220,479	2,335,000	401,600,000
Донации од странство	1,076,459,061	2,641,146,391	2,515,334,399	1,042,048,000	816,620,000
ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	1,333,471,478	480,521,896		2,000,000,000	2,500,000,000
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	763,140,808	1,584,121,754	3,766,572,092	3,131,816,000	2,636,400,000
Меѓународни развојни агенции	763,140,808	1,584,121,754	3,766,572,092	3,131,816,000	2,636,400,000
ПРИХОДИ ОД ОТПЛАТА (наплата) НА ЗАЕМИ	0	18,354,261	123,097,537	0	
ВКУПНИ РАСХОДИ	68,520,623,429	71,700,272,895	64,462,761,283	65,708,297,000	66,538,470,000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	57,496,087,268	56,314,747,304	51,104,920,817	53,013,066,000	46,890,023,000
Плати, наемнини и надоместоци	16,407,589,066	18,337,661,335	20,233,542,216	21,279,049,000	21,757,205,000
Стоки и останати услуги	19,985,061,676	13,991,420,289	7,325,808,770	7,344,275,000	7,351,570,000
Тековни трансфери	17,494,812,744	20,586,832,339	21,101,506,628	22,209,422,000	15,282,248,000
Каматни плаќања	3,608,623,782	3,398,833,341	2,444,063,205	2,180,320,000	2,499,000,000
СУБВЕНЦИИ И ТРАНСФЕРИ	-	-	-	-	2,452,295,000
СОЦИЈАЛНИ БЕНЕФИЦИИ	-	-	-	-	4,123,652,000
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	7,140,072,243	8,366,132,516	4,687,684,918	5,340,407,000	5,739,500,000
Купување на капитални средства	5,117,069,331	5,418,620,859	2,116,960,533	2,662,557,000	3,820,372,000
Капитални трансфери	2,023,002,912	2,947,511,657	2,570,724,386	2,677,850,000	1,919,128,000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД					
ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	3,884,463,918	7,019,393,075	8,670,155,548	7,354,824,000	7,333,000,000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	334,943,165	931,369,212	637,002,773	148,000,000	0
Амортизација (отплата на главнина)	3,549,520,753	6,088,023,863	8,033,152,776	7,206,824,000	7,333,000,000

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ

	Завршна сметка 2000	Завршна сметка 2001	Завршна сметка 2002	Буџет 2003	Буџет 2004	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
	во милиони денари					структура					% од БДП				
ВКУПНО	57,689	68,521	71,700	67,490	66,666	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	24.4	29.3	29.4	26.9	24.8
Општи јавни услуги	12,985	7,767	15,434	8,735	8,057	22.5	11.3	21.5	12.9	12.1	5.5	3.3	6.3	3.5	3.2
Работи во врска со одбраната и услуги	4,613	14,351	5,491	5,897	6,056	8.0	20.9	7.7	8.7	9.1	2.0	6.1	2.3	2.3	2.4
Јавен ред и безбедност	5,741	10,222	6,912	7,528	7,687	10.0	14.9	9.6	11.2	11.5	2.4	4.4	2.8	3.0	3.1
Образование и услуги	8,055	7,767	8,909	9,043	8,956	14.0	11.3	12.4	13.4	13.4	3.4	3.3	3.7	3.6	3.6
Здравствени услуги	314	338	365	334	379	0.5	0.5	0.5	0.5	0.6	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2
Социјална заштита и социјална сигурност	14,410	14,295	16,628	17,005	17,630	25.0	20.9	23.2	25.2	26.4	6.1	6.1	6.8	6.8	7.0
Домување и одржување на урбаната средина	303	301	709	430	426	0.5	0.4	1.0	0.6	0.6	0.1	0.1	0.3	0.2	0.2
Рекреативни и културни активности и услуги	1,346	1,320	1,506	1,432	1,475	2.3	1.9	2.1	2.1	2.2	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
Активности со гориво и енергија	5	5	5	10	10	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Земјоделство, регулатива и операции	743	826	938	902	1,539	1.3	1.2	1.3	1.3	2.3	0.3	0.4	0.4	0.4	0.6
Рударство, индустрија и градежништво	264	65	37	41	63	0.5	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Транспорт и комуникации, активности и услуги	2,297	2,152	2,082	2,322	2,316	4.0	3.1	2.9	3.4	3.5	1.0	0.9	0.9	0.9	0.9
Други различни услуги	2,843	1,408	2,440	2,505	1,919	4.9	2.1	3.4	3.7	2.9	1.2	0.6	1.0	1.0	0.8
Мулти функционални трошоци	593	578	758	354	400	1.0	0.8	1.1	0.5	0.6	0.3	0.2	0.3	0.1	0.2
Поддршка на стратешки приоритети	-	-	-	-	348	-	-	-	-	0.5	-	-	-	-	0.1
Трансакциите во врска со јавниот долг кои не се класифицираат по функции	3,177	7,127	9,487	10,952	9,407	5.5	10.4	13.2	16.2	14.1	1.3	3.0	3.9	4.4	3.7

Забелешка: Функционалната класификација на расходите на централниот буџет е подготвена според меѓународните стандарди.

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ 2004 ГОДИНА

КОНСОЛИДИРАН БУЏЕТ НА ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ И ВОН-БУЏЕТСКИТЕ ФОНДОВИ

	Total 2003	I	II	III	IV	V	VI	VII
ВКУПНИ ПРИХОДИ	84,087	6,527	6,451	8,231	7,505	7,182	6,963	7,566
Даночни приходи и придонеси	77,055	5,985	6,087	7,054	7,031	6,703	6,338	6,969
Даноци	49,840	4,178	3,911	4,619	4,576	4,528	4,035	4,411
Персонален данок на доход	7,502	505	576	657	715	581	627	714
Данок на добивка	3,271	140	300	518	178	153	175	195
ДДВ	21,175	2,161	1,926	2,016	2,401	2,231	1,847	2,004
Акцизи	11,241	945	676	880	767	984	867	982
Увозни давачки	6,140	349	380	499	477	541	478	479
Други даноци	507	78	52	49	38	38	41	36
Придонеси	27,215	1,807	2,176	2,436	2,455	2,175	2,304	2,557
Фонд за ПИОМ	17,574	1,161	1,410	1,561	1,575	1,400	1,470	1,655
Завод за вработување	1,224	81	101	108	113	98	104	117
Фонд за здравство	8,417	565	666	767	767	677	729	786
Неданочни приходи	6,331	486	322	1,101	389	443	586	542
Профит од јавни финансиски институции	1,807	68	0	725	27	56	219	82
Административни такси	1,369	98	123	137	109	131	135	116
Партиципација за здравствени услуги	485	35	61	57	48	47	47	41
Други административни такси	370	20	20	24	21	19	29	22
Други неданочни приходи	693	162	15	23	19	41	11	128
Надоместоци за Фондот за патишта	1,607	103	102	135	166	150	144	153
Капитални приходи	576	57	42	76	84	36	38	45
Странски донации	2	0	0	0	0	0	0	0
Приходи од отплата на заеми	123	0	0	0	0	0	0	11
ВКУПНИ РАСХОДИ	86,748	6,379	6,698	7,478	7,380	7,154	7,750	7,569
Тековни трошоци	81,125	6,200	6,514	7,044	6,987	6,739	7,167	6,867
Плати и надоместоци	20,881	1,735	1,698	1,803	1,828	1,773	1,875	1,814
Стоки и услуги	8,708	561	747	869	748	646	600	645
Трансфери	48,518	3,600	3,948	4,230	4,094	4,244	4,489	4,043
Социјални трансфери	45,490	3,545	3,751	4,080	3,889	3,917	4,281	3,755
Фонд за ПИОМ	24,008	1,973	2,104	2,146	2,094	2,021	2,145	2,064
Завод за вработување	2,438	234	263	272	309	282	319	280
Социјална помош	3,986	336	250	389	338	326	337	325
Структурни реформи	1,022	0	1	23	2	0	2	0
Реформа на јавната администрација	8	0	0	0	0	0	0	0
Здравствена заштита	14,028	1,003	1,134	1,249	1,146	1,288	1,478	1,086
Други трансфери	2,769	41	180	138	190	313	193	274
Бегалци	259	14	17	13	15	14	15	14
Каматни плаќања	2,730	303	94	141	316	77	203	365
Камати по домашен долг	950	12	12	57	221	57	99	26
Камати по надворешен долг	1,780	291	82	84	95	20	104	340
Гаранции	288	0	28	0	1	0	0	1
Капитални трошоци	5,623	179	183	434	393	415	583	702
БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ / СУФИЦИТ	-2,661	148	-247	754	125	28	-787	-3
ФИНАНСИРАЊЕ	2,661	-148	247	-754	-125	-28	787	3
Прилив	10,923	525	564	-328	1,668	245	1,297	1,008
Приходи од приватизација	3,678	68	0	20	0	0	0	69
Странски донации	2,560	490	0	0	0	0	0	0
Странски заеми	4,191	1,048	85	329	55	38	107	201
Депозити	473	-1,179	274	-898	1,020	-247	990	772
Денарска сметка	1,774	-1,179	274	-898	1,020	-247	990	772
Екстерна сметка	-1,301	0	0	0	0	0	0	0
Државни записи		98	205	221	586	453	199	-34
Продажба на акции	21	0	0	0	6	0	2	0
Одлив	8,262	673	317	425	1,793	273	510	1,005
Отплата на главница	8,262	673	317	425	1,793	273	510	1,005
Надворешен долг	3,910	669	317	294	136	0	169	1,005
Домашен долг	4,352	4	0	132	1,657	273	341	0

VIII	IX	X	XI	XII	Total 2004	Projection 2005	I	II	III	Q1	IV	Total 2005
6,836	7,424	7,520	7,206	8,765	88,176	89,579	6,806	6,013	7,275	20,094	8,302	28,396
6,412	6,811	6,954	6,811	8,105	81,259	82,773	6,441	5,670	6,792	18,904	7,821	26,725
4,278	4,463	4,672	4,455	5,063	53,188	53,045	4,594	3,284	4,436	12,314	5,210	17,525
572	644	603	614	899	7,707	7,931	526	648	660	1,834	762	2,596
175	152	146	129	100	2,361	2,571	145	302	633	1,080	220	1,300
1,892	2,129	2,377	2,180	2,593	25,757	25,623	2,460	1,320	1,965	5,745	2,779	8,524
1,178	1,001	984	943	790	10,996	11,689	1,103	651	707	2,461	893	3,355
422	496	522	536	636	5,815	4,731	289	315	422	1,026	499	1,525
39	41	40	53	45	549	500	71	48	49	168	57	225
2,134	2,347	2,282	2,357	3,042	28,072	29,728	1,848	2,386	2,356	6,590	2,611	9,200
1,367	1,498	1,468	1,508	1,968	18,040	19,151	1,188	1,538	1,504	4,230	1,669	5,898
95	105	103	107	137	1,270	1,320	84	118	110	312	119	431
671	744	710	742	938	8,762	9,257	576	730	742	2,048	823	2,871
380	576	527	353	601	6,306	6,186	315	316	446	1,078	436	1,514
54	220	88	0	77	1,616	1,686	40	0	43	83	44	127
95	126	121	130	142	1,463	1,390	103	128	156	387	159	546
37	42	42	48	56	562	600	34	45	48	127	45	172
17	20	21	19	25	257	300	17	17	24	58	22	80
27	24	114	18	154	737	400	21	23	40	84	24	108
149	144	141	137	148	1,672	1,810	101	103	136	340	142	482
45	37	39	42	59	600	620	49	27	36	112	45	157
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	11	0	0	0	0	0	0	0
6,342	7,261	7,498	7,874	8,786	88,169	92,952	6,935	6,888	7,541	21,363	7,660	29,023
5,983	6,719	6,939	7,355	7,620	82,136	85,521	6,400	6,706	7,374	20,479	7,186	27,666
1,596	1,826	1,795	1,827	1,869	21,440	22,323	1,791	1,833	1,849	5,473	1,840	7,312
389	607	584	920	886	8,200	8,530	611	787	953	2,351	787	3,137
3,903	4,134	4,203	4,559	4,677	50,125	51,816	3,644	4,019	4,429	12,092	4,261	16,353
3,767	3,924	3,849	4,088	4,013	46,861	48,288	3,593	3,801	4,187	11,582	4,050	15,631
2,084	2,103	2,062	2,110	2,214	25,121	25,688	2,022	2,110	2,163	6,294	2,125	8,419
271	278	267	255	258	3,289	3,190	257	266	260	783	266	1,050
332	326	348	344	342	3,993	4,172	296	315	354	965	346	1,311
0	0	3	0	0	31	70	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0
1,080	1,217	1,169	1,380	1,199	14,428	15,164	1,018	1,110	1,411	3,539	1,313	4,852
121	195	239	456	654	2,992	3,428	51	208	228	487	188	674
15	15	115	15	10	272	100	0	10	14	24	23	47
67	151	357	49	188	2,312	2,852	354	67	143	564	299	864
24	63	267	24	67	930	1,069	26	25	65	116	212	328
43	88	90	25	121	1,383	1,783	328	42	78	448	87	536
28	1	0	0	-1	58	0	0	0	0	0	0	0
359	542	559	519	1,166	6,033	7,431	535	181	167	883	473	1,357
494	162	22	-668	-21	7	-3,373	-129	-874	-266	-1,269	642	-627
-494	-162	-22	668	21	-7	3,373	129	874	266	1,269	-642	627
-453	303	1,691	668	500	7,687	11,276	1,003	916	768	2,687	1,174	3,862
0	12	50	150	90	459	640	65	200	0	265	95	360
0	0	0	554	0	1,044	816	0	0	0	0	0	0
519	68	213	19	935	3,618	3,856	14	0	12	26	14	40
-940	-28	1,377	-71	-464	606	3,444	999	662	213	1,874	346	2,221
-940	-28	1,377	-71	-464	606	3,444	999	662	213	1,874	346	2,221
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
-34	245	34	-2	-61	1,909	2,500	-76	54	543	521	719	1,240
2	5	17	19	0	51	20	1	0	0	1	0	1
41	466	1,713	0	479	7,694	7,903	874	42	503	1,419	1,816	3,235
41	466	1,713	0	479	7,694	7,903	874	42	503	1,419	1,816	3,235
41	296	145	0	272	3,344	3,339	874	42	333	1,249	144	1,393
0	169	1,568	0	207	4,351	4,564	0	0	170	170	1,672	1,842

ПЛАТЕН БИЛАНС НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
(годишни податоци)¹

(во милиони долари)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	I-2005	II-2005	III-2005	Q1-2005
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ	-298.91	-339.85	-286.14	-269.29	-32.46	-75.28	-235.43	-357.81	-152.28	-414.82	-8.25	2.68	-15.91	-21.46
Стоки, нето	-222.78	-314.67	-386.13	-515.09	-495.81	-690.41	-523.23	-804.34	-851.48	-1112.08	-53.55	-58.12	-79.26	-190.92
Извоз, ф.о.б.	1,204.05	1,147.44	1,236.81	1,291.52	1,189.98	1,320.73	1,153.33	1,112.15	1,359.04	1,672.43	147.85	156.42	173.46	477.73
Увоз, ф.о.б. ²	-1,426.83	-1,462.11	-1,622.94	-1,806.61	-1,685.79	-2,011.14	-1,676.56	-1,916.49	-2,210.52	-2,784.51	-201.40	-214.54	-252.72	-668.65
Услуги, нето	-200.51	-156.16	-137.74	-59.60	41.83	47.05	-15.79	-22.13	-2.56	-54.39	1.37	-0.97	-4.08	-3.68
Доход, нето	-39.57	-51.35	-54.90	-44.82	-42.15	-45.44	-39.46	-29.78	-32.33	-39.23	-2.13	3.33	-0.91	0.29
од кој: камата, нето	-39.73	-56.42	-54.88	-44.34	-41.41	-39.15	-33.59	-18.64	-31.88	-26.22	-5.09	-0.73	-4.52	-10.34
Тековни трансфери, нето	163.95	182.34	292.63	350.21	463.66	613.53	343.06	498.45	734.09	790.88	46.06	58.44	68.34	172.85
Официјални	27.01	51.58	7.46	37.39	72.69	132.30	48.65	100.50	103.36	70.07	1.47	7.38	2.88	11.73
Приватни	136.94	130.76	285.17	312.82	390.97	481.23	294.41	397.95	630.73	720.81	44.59	51.06	65.46	161.12
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА	280.65	318.23	327.15	281.84	-128.46	11.28	178.23	376.87	169.97	407.01	14.83	3.84	19.39	38.05
Капитална сметка, нето	1.70	0.00	0.00	-1.79	0.00	0.31	1.30	8.26	-6.69	-4.61	-0.04	0.09	-0.05	-0.01
Капитални трансфери, нето	1.70	0.00	0.00	0.00	0.00	0.31	3.64	9.92	-6.60	-4.61	-0.04	0.09	-0.05	-0.01
Официјални	1.70	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.64	9.92	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Други	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.31	0.00	0.00	-6.60	-4.61	-0.04	0.09	-0.05	-0.01
Стекнување/располагање со, нефинансиски средства	0.00	0.00	0.00	-1.79	0.00	0.00	-2.34	-1.66	-0.09	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Финансиска сметка, нето	278.95	318.23	327.15	283.63	-128.46	10.97	176.93	368.62	176.66	411.62	14.87	3.75	19.44	38.06
Директни инвестиции, нето	9.51	11.23	15.74	117.72	31.80	176.23	442.32	77.72	94.26	155.85	15.73	9.27	11.14	36.14
Портфолио инвестиции, нето	2.68	0.31	2.08	7.79	0.14	-0.09	0.36	0.35	3.39	14.82	1.52	3.31	11.65	16.47
Други инвестиции, нето	367.35	300.78	341.14	226.66	-32.01	85.05	-183.27	159.98	129.97	260.42	-11.25	8.76	1.36	-1.13
Трговски кредити, нето	144.58	76.94	267.44	45.39	7.13	146.54	-125.08	83.1	82.95	170.05	-26.82	-25.12	-6.43	-58.37
Заеми, нето	29.31	41.51	75.39	219.87	54.83	13.51	-107.31	8.19	23.47	59.82	3.33	4.06	5.23	12.62
Валуту и депозити, нето	86.66	113.77	-9.81	-40.62	-135.01	-122.53	27.09	44.69	2.85	-3.66	10.78	27.92	-1.72	36.99
од кои: монетарна власт, нето	0.00	0.00	0.00	0.00	-21.20	-0.19	-77.08	68.79	17.77	26.44	0.02	0.00	0.00	0.02
комерцијални банки, нето	23.43	61.37	-29.14	-28.77	-51.28	-93.26	-272.39	112.17	-54.59	-105.08	2.06	24.80	-5.20	21.67
население, нето	63.23	52.40	19.33	-11.85	-62.52	-29.08	376.56	-136.27	39.68	74.97	8.70	3.12	3.48	15.30
Други, нето	106.81	68.56	8.12	2.03	41.04	47.53	22.03	24.00	20.69	34.22	1.46	1.90	4.28	7.63
Бруто официјални резерви („-“ значи зголемување) ³	-100.59	5.91	-31.81	-68.54	-128.39	-250.22	-82.48	130.57	-50.96	-19.47	8.87	-17.59	-4.71	-13.42
ГРЕШКИ И ПРОПУСТИ	18.26	21.62	-41.02	-12.55	160.92	64.00	57.19	-19.07	-17.70	7.81	-6.57	-6.52	-3.50	-16.60

1) Ревидирана временска серија – претходни податоци

2) Увозот е прикажан на ф.о.б. паритет согласно V-тото издание на Прирачникот за платен биланс од ММФ. Пресметката на с.и.ф. - ф.о.б. факторот како процент од увозот с.и.ф. по години изнесува: 1993–20%, 1994–20%, 1995–20%, 1996–14%, 1997–10%, 1998–5.02%, 1999–4.86%, 2000–3.90%, 2001–4.20%, 2002–3.80%, 2003–4.06% и 2004–4.06%

3) Без монетарно злато и курсни разлики; Добиените средства од сукцесијата на поранешна СФРЈ во Мај 2003 година не се платно билансна трансакција, поради што истите се вклучени само во состојбите на девизните резерви, а не и во промените

Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

Приходите што ги оствари Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во првите четири месеци од 2005 година изнесуваат 9.518 милиони денари и се зголемени за 2,1% во однос на истиот период 2004 година. Најголем дел од приходите, односно 59,3% претставуваат приходи по основ на придонеси од плати, каде е остварен пораст од 3,7%. Приходите од Буџетот на Републиката учествуваат со 30% во вкупните приходи и се зголемени за 1,9%, додека пак приходите од Агенцијата за вработување за осигурување на невработените лица корисници на паричен надоместок се намалени за 7,7% и нивното учество во вкупните приходи изнесува 5,7%.

Расходите на Фондот во првите четири месеци од 2005 година изнесуваа 9.681 милиони денари и се зголемени за 1,4%. Најголем дел од вкупните расходи, односно 87% е потрошен за исплата на пензии на корисниците, што е повисоко ниво од 2004 година за 1,2%. Притоа, 91% од пензиите се исплатени за редовни пензии, а нивниот пораст изнесува 2,1%. Расходите за придонес за здравствена заштита учествуваат со 11% во вкупните расходи на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување.

Дефицитот на Фондот за Пензиско и инвалидско осигурување во првиот квартал од 2005 година изнесува 163 милиони денари.

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ								
(во милиони денари)								
Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан-април
ПРИХОДИ	20,717	21,229	22,883	24,289	25,811	28,191	28,983	9,518
Придонес од плати	13,373	14,316	15,722	15,671	15,784	16,882	17,204	5,646
Придонес од доходот	239	311	311	331	283	307	383	127
Приходи од Буџетот на Републиката	3,618	3,266	4,174	5,744	6,961	7,741	8,486	2,863
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	409	394	412	117
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	61	71	41	9
Приходи од акцизи	691	632	804	716	688	677	661	195
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	961	868	1,101	1,126	1,404	1,536	1,719	540
Други приходи	122	45	74	73	29	65	57	20
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	619	245	68	209	192	42	21	1
Приходи по основ на нови вработувања	419	841	167	0	0	0	0	0
Пренесени приходи од претходна година	201	201	0	0	0	476	0	0
РАСХОДИ	20,521	20,669	22,940	24,697	25,889	27,740	29,132	9,681
Пензии	17,730	17,756	19,774	21,278	22,255	24,008	25,121	8,419
Редовни пензии	16,912	16,977	18,948	19,041	19,982	21,667	22,824	7,658
Воени пензии	464	458	505	514	518	499	509	166
Земјоделски пензии	354	321	321	297	262	234	217	65
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	0	1,167	1,136	1,131	1,027	335
Предвремено пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	112	103	121	88	27
Предвремено пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	148	254	262	247	84
Предвремено пензионирање според Законот од 2004 година								24
Надоместок за телесно оштетување	63	69	72	72	83	80	82	27
Надоместоци од инвалидско осигурување	98	95	94	91	76	98	97	38
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	15	13	12	7	9	6	6	2
Придонес за здравствена заштита	2,321	2,450	2,672	2,805	2,934	3,184	3,349	1,064
Надоместок на стручната служба	133	132	141	153	165	172	170	56
Други расходи	161	154	175	254	222	192	257	62
Капитални средства	-	-	-	37	145	0	50	13
РАЗЛИКА								
Дефицит / Суфицит	196	560	-57	-408	-78	451	-149	-163

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Фонд за здравствено осигурување

Во периодот јануари–април 2005 година **приходите** на Фондот за здравствено осигурување изнесуваа 4.868 милиони денари, што претставува зголемување од 3,5% во однос на истиот период претходната година. Во структурата на приходите, најголемо учество (59%) имаат придонесите за здравствено осигурување, каде е реализиран пораст од 3,9%. Придонесите од Пензискиот фонд учествуваат со 21,9% во вкупните приходи и се зголемени за 1,5% во однос на првите четири месеци од минатата година, додека придонесите кои ги плаќа Агенцијата за

вработување за невработените лица учествуваат со 14,3% во приходите и истите се зголемени за 6,2%.

Истовремено, **расходите** на Фондот за здравствено осигурување во првиот квартал 2005 година изнесуваа 4.990 милиони денари, односно се зголемија за 7,5% во однос на истиот период лани. Амбулантните трошоци и трошоците за болничко лекување имаат најголемо учество во расходите (69,2%).

Во првиот квартал 2005 година, Фондот за здравствено осигурување реализираше **дефицит** од 122 милиони денари.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан–април
ПРИХОДИ	11,087	12,068	12,790	12,295	13,656	14,698	14,886	4,868
Придонеси	6,736	7,363	7,745	7,528	7,823	8,418	8,762	2,871
Придонеси од Пензискиот Фонд	2,309	2,417	2,649	2,616	3,075	3,184	3,349	1,064
Придонеси од Заводот за вработување	1,037	1,350	1,941	1,554	1,763	1,849	1,998	699
Придонеси од Министерството за труд	45	0	0	48	54	64	41	21
Други приходи	851	938	455	70	734	1,064	676	40
Приходи по договори за сини картони	109	0	0	0	0	0	0	1
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	–	–	–	166	111	29	60	172
Пренесен вишок од претходната година	0	0	0	313	96	91	1	0
РАСХОДИ	13,689	11,692	12,463	12,205	13,611	14,678	14,722	4,990
Амбулантни трошоци	5,303	2,491	2,486	2,505	4,430	5,132	5,959	1,487
Болничко лекување	4,702	5,482	5,737	5,919	4,929	5,038	5,098	1,968
Трошоци по програми	214	125	105	306	123	21	0	787
Лекови	1,214	1,249	1,681	1,555	1,305	1,868	2,006	0
Забна заштита	638	667	687	522	521	630	0	0
Ортопедски трошоци	208	154	143	111	134	150	280	54
Лекување во странство	290	161	70	90	144	221	117	38
Друг вид лекување (надоместоци)	719	801	694	769	832	968	941	575
Администрација	326	288	250	268	360	309	254	81
Опрема и одржување	36	39	90	44	656	219	23	0
Други трошоци	41	234	200	48	23	32	27	0
Кредити и камати	0	0	321	71	154	90	17	0
РАЗЛИКА								
Дефицит/суфицит	-2,602	376	326	90	45	21	164	-122

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Агенција за вработување

Агенцијата за вработување во периодот јануари–април 2005 година, оствари вкупни **приходи** од 2.397 милиони денари, што претставува зголемување од 1,1% во однос на лани. Истовремено, приходите од придонеси се зголемени за 7,2%, а дотациите од Буџетот се намалени за 2,4% и учествуваат со 81,8% во вкупните приходи. Во самата структура на дотациите од Буџетот, 80,5% се по основ на покривање на дефицитот на Агенцијата.

Во првите четири месеци од 2005 година **расходи** на Агенцијата за вработување изнесуваат 2.407 милиони денари, што е 1,6% пониско ниво во однос

на истиот период лани. Расходите за функција изнесуваат 2.333 милиони денари, односно се намалени за 1,6%. Од овие расходи 36,5% се наменети за исплата на паричен надоместок на невработените лица, а 8,9% се трошоци за активни мерки (за поттикнување на вработеноста и надоместок за преквалификација). На расходите за стручна служба отпаѓаат 3,1% од вкупните расходи и се намалени за 1,3% во однос на првите четири месеци од минатата година.

Агенцијата за вработување во првите четири месеци од 2005 година, оствари **дефицит** од 10 милиони денари.

АГЕНЦИЈА ЗА ВРАБОТУВАЊЕ								
(во милиони денари)								
Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан–април
ПРИХОДИ	4,260	4,129	5,119	4,827	5,918	6,241	7,456	2,397
Приходи од придонеси	990	1,058	1,121	1,136	1,180	1,224	1,270	432
Придонес од плати	969	1,037	1,098	1,113	1,178	1,223	1,155	345
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	2	0	24	8
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0	1	4	2
Придонес од претходната година	0	0	0	0	0	0	88	77
Дотации од Буџетот на Републиката	3,261	3,066	3,990	3,677	4,726	5,002	6,163	1,962
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2,737	2,575	3,470	3,170	3,742	3,958	4,522	1,579
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	944	980	988	171
Реформа на јавната администрација	–	–	–	26	19	3	61	12
По други основи	0	0	3	26	21	61	592	200
Други приходи	9	6	8	13	12	16	23	3
РАСХОДИ	4,264	4,135	5,110	4,749	5,868	6,214	7,325	2,407
Расходи за функцијата	4,084	3,970	4,913	4,571	5,658	6,005	7,102	2,333
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2,073	1,755	1,875	1,879	2,273	2,377	2,697	851
Придонеси за здравствено осигурување	1,039	1,347	1,936	1,555	1,763	1,849	1,998	699
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	972	868	1,102	1,138	1,453	1,557	1,729	544
Средства за вработување на инвалидни лица	–	–	–	–	128	121	58	31
Исплата според Закон за поттикнување на вработеноста	–	–	–	–	–	61	592	200
Надоместок за преквалификација	–	–	–	–	41	40	29	8
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	210	209	223	74
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	124	134	132	44
Надоместоци	14	17	19	18	22	20	20	7
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	42	51	68	23
Тековни трансфери	0	0	0	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	1	0	0	0	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	22	4	3	0
РАЗЛИКА								
Дефицит / Суфицит	-4	-6	9	78	50	27	132	-10

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Фонд за магистрални и регионални патишта

Фондот за магистрални и регионални патишта во периодот јануари–април 2005 година наплати **приходи** во износ од 895 милиони денари, што претставува 19,6% помал износ од истиот период лани. Најголемо учество од 44,7% во вкупните приходи имаат приходите од Буџетот, кои пак се намалени во однос на лани за 33.3%, додека 30,2% од вкупните приходи се наплатени од годишен надоместокот за патни моторни возила, каде е остварено намалување од 3,9%,

Расходите на Фондот за патишта во периодот јануари–април 2005 година изнесуваат 672 милиони денари. Најголем дел од трошоците (69,9%) се направени во делот на одржување на патишта. За инвестиции потрошени се само 88 милиони денари, што претставува намалување од околу 81% во однос на претходната година. Расходите за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци имаат учество од 6,7% во вкупните расходи.

Фондот за патишта во периодот јануари–април од 2005 година оствари **суфицит** од 223 милиони денари.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан–април
ПРИХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,012	3,434	3,668	3,299	895
Приходи од Буџет	668	924	1,590	1,655	1,305	1,603	1,610	400
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	87	82	77	22
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	761	797	853	270
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	381	728	741	189
Странски кредит	939	1,793	538	1,098	862	418	9	0
Други приходи	12	13	14	21	2	39	9	14
Грант	–	–	–	87	36	1	0	0
РАСХОДИ								
Инвестиции	2,660	3,793	3,506	4,013	3,420	3,661	3,889	672
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	1,203	1,985	1,662	1,756	1,250	1,107	1,753	88
Одржување на патиштата	0	0	179	286	289	205	156	45
Отплата на кредити	784	790	952	926	900	1,063	1,081	470
Средства за локални патишта	264	148	212	299	304	424	242	69
Останати трошоци	321	386	502	596	528	666	611	0
Обврски од претходната година	89	142	0	0	0	46	45	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	342	0	0	0	0	0	0
РАЗЛИКА	0	0	0	150	149	150	0	0
Дефицит / суфицит	0	0	0	–1	14	7	–590	223

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Македонска берза на долгорочни хартии од вредност

Берзански показатели - април 2005 година

Остварениот промет по пат на класичното тргување на Македонската Берза за хартии од вредност во **април 2005** година изнесуваше 706,13 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи пад за 40,62%. Прометот остварен преку блок трансакции на Берзата во овој месец изнесува 27,91 милион денари и истиот во однос на претходниот месец бележи пад за 72,23%. Вкупниот промет остварен на Македонската Берза во април 2005 година како резултат на класичното тргување, и блок трансакциите изнесува 734,05 милиони денари и истиот во однос на претходниот месец бележи пад за 46,96%.

Прометот на акциите на Берзата при класично тргување во април 2005 година изнесува 470,82 милиони денари што во однос на претходниот месец претставува намалување за 39,70%. Прометот на државните обврзници во анализираниот период изнесува 235,31 милион денари и во однос на претходниот месец бележи пад за 42,38%.

Во април 2005 година просечниот дневен промет изнесува 44,13 милиони денари и истиот во однос на март бележи пад за 29,49%.

Вкупниот број на трансакции на Македонската Берза во април 2005 година изнесува 3.313 трансакции за 16 дена тргување и во однос на претходниот месец бележи пад за 25,94%. Просечниот дневен број на трансакции во анализираниот период изнесува 207 трансакции и во однос на март е помал за 11,91%.

Доколку се анализира вкупниот промет на државните обврзници на Република Македонија во април 2005 година кој изнесува 235,31 милион денари може да се констатира дека прометот на државните обврзници за старо девизно штедење во април 2005 година изнесува 26,64 милиони денари, при што просечната цена на овие обврзници изнесуваше 74,10% од нивната номинална вредност и истата во однос на претходниот месец е помала за 2,8 процентни поени. Во анализираниот период прометот на обврзниците за денационализација од првата емисија изнесуваше 694,81 илјади денари а нивната просечна цена 71% од нивната номинална вредност и истата во однос на претходниот месец е непроменета.

Обврзниците за денационализација од втората емисија се продаваа по просечна цена од 71,30% од

БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ - АПРИЛ 2005 ГОДИНА

	Март	Април	Промена
ПРОМЕТ (денари)			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	1,189,254,846	706,134,057	-40.6
АКЦИИ	780,854,306	470,823,080	-39.7
ОБВРЗНИЦИ	408,400,540	235,310,977	-42.4
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН ПРОМЕТ (денари)	62,592,360	44,133,378	-29.5
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	235	207	-11.9
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	100,530,974	27,918,000	-72.2
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	94,187,818	0	-
АКЦИИ	0	0	-
УДЕЛИ	94,187,818	0	-
ВКУПНО	1,383,973,638	734,052,057	-47.0
ОБЕМ (хартии од вредност)			
АКЦИИ	462,519	287,003	-37.9
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	404,435	273,433	-32.4
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	58,084	13,570	-76.6
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	-	0	-
ОБВРЗНИЦИ (НВ во ЕУР)	10,207,304	5,744,504	-43.7
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	4,471	3,311	-25.9
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	10	2	-80.0
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	5	0	-
ВКУПНО	4,486	3,313	-26.1
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (денари)			
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (акции)	45,942,164,114	43,791,030,133	-4.7
БЕРЗАНСКА КОТАЦИЈА-АКЦИИ	29,207,414,164	27,968,986,252	-4.2
ПАЗАР НА ЈАВНО ПОСЕДУВАНИ ДРУШТВА	16,734,749,950	15,822,043,881	-5.5
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБВРЗНИЦИ	24,205,266,540	22,332,828,619	-7.7
ВКУПНО ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА	70,147,430,654	66,123,858,752	-5.7
МБИ-10	2,197.22	2,026.35	7.5
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	64	63	-
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	19	16	-15.8

нивната номинална вредност која во однос на март оваа година е поголема за 0,30 процентни поени а нивниот вкупен промет во месец април изнесува 19,52 милиони денари. Во април 2005 година вкупниот промет на обврзниците за денационализација од третата емисија изнесуваше 30,12 милиони денари а просечна цена на овие обврзници изнесуваше 73,88% од нивната номинална вредност која во однос на претходниот месец бележи пораст за 3,58 процентни поени.

При тргувањето со државните обврзниците за денационализација од четвртата емисија во април 2005 година се оствари промет од 159,01 милион денари а нивната просечна цена изнесуваше 64,28% од нивната номинална вредност која во однос на претходниот месец бележи пад од 1,62 процентни поени.

Во април 2005 година Официјалниот берзански индекс (МБИ-10) како индикатор на движењето на цените на акциите изнесува 2.026,35 денари и во однос на претходниот месец бележи пад за 7,78%.

На Македонската Берза за хартии од вредност во април 2005 година најголем промет е остварен на официјалниот пазар и тоа 97,19% од вкупниот промет и тоа во вредност од 713,4 милиони денари. На неофицијалниот пазар на Берзата реализиран е вкупен промет од 20,6 милиони денари што претставува 2,81% од вкупниот промет на Берзата.

Вкупниот промет на 10-те најликвидни акционерски друштва на официјалниот пазар на Македонската Берза за хартии од вредност во април 2005 година изнесува 478,1 милион денари при што најзабележително беше тргувањето со акциите на: Комерцијална Банка АД Скопје со застапеност од 27,1% во прометот, Алкалоид АД Скопје со застапеност од 21,08% во прометот и Топлификација АД Скопје со застапеност од 15,13% во прометот на 10-те најликвидни акционерски друштва на официјалниот пазар на Македонската Берза.

Најголем пораст на просечната цена на акциите во однос на претходниот месец во април 2005 година бележат цените на акциите на: Бетон АД Скопје чиј просечен пораст на цените на акциите изнесуваше 88,76% а просечната цена по акција изнесуваше

3.944,12 денари. Цената на акциите на Гранит АД Скопје во анализираниот период порасна за 73,86%, и истата изнесуваше 396,95 денари. Исто така и просечната цена на акциите на Лотарија на Македонија Скопје порасна за 52,99% во однос на претходниот месец и истата изнесуваше 375,60 денари по акција.

При анализата на дивидендниот принос на 10-те акционерски друштва со најголемо учество во прометот на официјалниот пазар на Македонската Берза може да се забележи дека акциите на Стопанска банка Битола имаат највисок дивиденден принос по акција во износ од 10,77%, потоа акциите на Охридска банка Охрид кои имаат дивиденден принос од 9,39% и акциите на Топлификација АД Скопје кои имаат дивиденден принос од 6,01%.

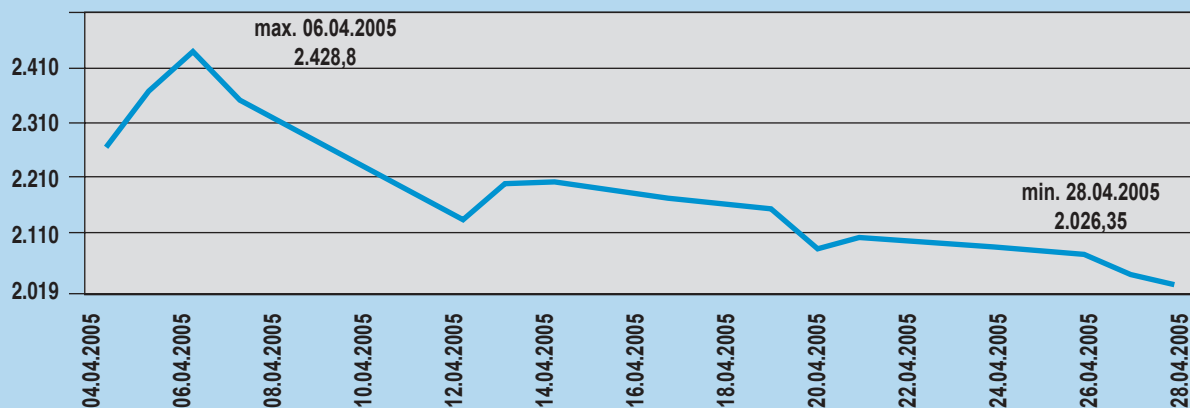
Доколку се анализира сопственичката структура на капиталот на акционерските друштва може да се забележи дека од десетте најликвидни акционерски друштва на Македонската Берза за хартии од вредност во април 2005 година најголема застапеност на странски инвеститори во основната главнина на акционерските друштва има во: Топлификација АД Скопје со застапеност од 23,56% странски капитал, Комерцијална Банка АД Скопје со застапеност од 15,88% странски капитал во основната главнина на друштвото и Алкалоид АД Скопје со застапеност од 7,01% странски капитал во основната главнина на друштвото.

Од вкупниот промет остварен на официјалниот пазар на Македонската Берза во април 2005 година странските инвеститори учествуваат со 9,62% во прометот.

Македонска берза АД Скопје

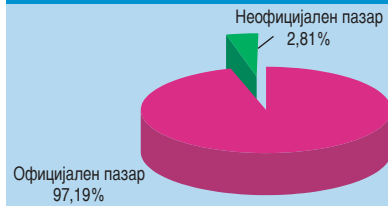
БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

	МАРТ 2005	АПРИЛ 2005	ПРОМЕНА ВО %
ПРОМЕТ (денари)			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	1.189.254.846	706.134.057	▼40,62%
АКЦИИ	780.854.306	470.823.080	▼39,70%
ОБВРЗНИЦИ	408.400.540	235.310.977	▼42,38%
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН ПРОМЕТ (денари)	62.592.360	44.133.378	▼29,49%
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	235	207	▼11,91%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	100.530.974	27.918.000	▼72,23%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	94.187.818	0	–
АКЦИИ	0	0	–
УДЕЛИ	94.187.818	0	–
ВКУПНО	1.383.973.638	734.052.057	▼46,96%
ОБЕМ (хартии од вредност)			
АКЦИИ	462.519	287.003	▼37,95%
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	404.435	273.433	▼32,39%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	58.084	13.570	▼76,64%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	0	–
ОБВРЗНИЦИ (НВ во ЕУР)	10.207.304	5.744.504	▼43,72%
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	4.471	3.311	▼25,94%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	10	2	▼80,00%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	5	0	–
ВКУПНО	4.486	3.313	▼26,15%
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (денари)			
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА АКЦИИ	45.942.164.114	43.791.030.133	▼4,68%
БЕРЗАНСКА КОТАЦИЈА–АКЦИИ	29.207.414.164	27.968.986.252	▼4,24%
ПАЗАР НА ЈАВНО ПОСЕДУВАНИ ДРУШТВА	16.734.749.950	15.822.043.881	▼5,45%
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБВРЗНИЦИ	24.205.266.540	22.332.828.619	▼7,73%
ВКУПНО ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА	70.147.430.654	66.123.858.752	▼5,73%
МБИ-10	2.197,22	2.026,35	▼7,78%
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	64	63	▼1,56%
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	19	16	▼15,79%

Структура на прометот во Април 2005 година

Пазарен сегмент	Промет (денари)	Промет (Еур)	%	Број на транс.
ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	713.418.942	11.620.951	97,19	3.161
НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	20.633.115	336.156	2,81	152
ВКУПНО	734.052.057	11.957.107	100,00	3.313

10 најликвидни друштва на Официјален пазар

Харија од вредност	Мах (денари)	Мин (денари)	Просечна цена (денари)	Кол.	Промет во (денари)	Промет во (евра)	% Учество прометот	Бој на транс.	Пазарна капи- тализац. (ден.)
Комерцијална Банка Скопје	2.500	2.103	2.357	57.008	129.577.450	2.110.578	27,10	319	4.284.194.209
Алкалоид Скопје	5.998	4.165	4.902	20.273	100.768.599	1.641.223	21,08	334	5.554.547.489
Топлификација Скопје	3.399	2.800	3.113	23.040	72.323.021	1.177.805	15,13	265	1.305.000.000
Стопанска банка Битола	4.800	4.400	4.649	9.229	42.685.023	695.435	8,93	99	1.564.004.800
Комерцијална банка Скопје приор.	2.490	2.051	2.301	11.518	26.714.501	435.122	5,59	166	421.763.472
Гранит Скопје	550	310	397	53.663	21.256.410	346.261	4,44	283	957.778.204
Макпетрол Скопје	22.000	17.000	18.920	771	14.661.104	238.843	3,06	88	2.022.876.000
Македонија Турист Скопје	2.585	2.000	2.169	6.420	14.044.764	228.729	2,94	62	949.718.700
Европа Скопје	2.272	1.000	1.502	6.168	11.795.508	192.073	2,46	91	308.488.681
Охридска банка Охрид	3.500	3.300	3.467	3.110	10.870.200	177.067	2,27	19	798.016.720
ОСТАНАТИ				41.051	33.411.385	544.326	7,00	236	9.802.597.977
ВКУПНО				232.251	478.107.965	7.787.462	100,00	1.962	27.968.986.252

3 акции со најголем пораст

Акција	Март 2004 Просечна Цена (денари)	Април 2005 Просечна цена (денари)	% на промена
Бетон Скопје	2.089,48	3.944,12	88,76%
Гранит Скопје	228,32	396,95	73,86%
Лотарија на Македонија Скопје	245,50	375,60	52,99%

3 акции со најголемо опаѓање

Акција	Март 2004 Просечна Цена (денари)	Април 2005 Просечна цена (денари)	% на промена
Макпетрол Скопје	21.057,88	18.919,56	10,15%
Хотели Метропол Охрид	150,00	135,00	10,00%
Стопанска банка Битола приор.	3.500,00	3.246,67	7,24%

Преглед на тргување со обврзници

	МАХ (%)	МИН (%)	Последна просечна дневна цена	Последен датум на тргување	Обем (НВ во Евра)	Промет (денари)	Промет (Евра)	Принос до достасување на обврзницата*
Обврзници на РМ – старо девизно штедење (РМ01)	76,80	73,10	74,10	28.04.2005	585.509	26.643.299	433.980	11,60%
Обврзници на РМ за денационал. прва емисија (РМДЕН01)	71,00	70,00	71,00	23.03.2005	16.058	694.810	11.314	10,20%
Обврзници на РМ за денационал. втора емисија (РМДЕН02)	75,00	71,00	71,30	27.04.2005	427.138	19.528.476	318.203	9,31%
Обврзници на РМ за денационал. трета емисија (РМДЕН03)	74,00	69,40	73,88	28.04.2005	685.796	30.120.592	490.704	7,87%
Обврзници на РМ за денационал. четврта емисија (РМДЕН04)	65,00	62,10	64,28	28.04.2005	4.046.061	159.018.609	2.590.602	9,55%

* Моделот на калкулација на приносот до достасување е прилагоден на карактеристиките на обврзниците. Датум на пресметување е 30.04.2005 година, со последната просечна цена на тргување на обврзниците

Показатели за котираните друштва од МБИ - 10

Друштво	Коефициент цена по акција ¹⁾	Дивиденден принос ²⁾	Учество на странски инвеститори Март 2005	Учество на странски инвеститори Април 2005	% Промена
Алкалоид Скопје	10,93	1,65%	6,57%	7,01%	0,44%
Гранит Скопје	6,97	2,89%	1,88%	2,09%	0,21%
Европа Скопје	44,55	–	5,90%	5,95%	0,05%
Комерцијална банка Скопје	5,82	4,10%	15,25%	15,88%	0,63%
Македонијатрист Скопје	9,45	3,90%	1,89%	2,12%	0,23%
Макпетрол Скопје	15,38	5,24%	1,71%	1,77%	0,06%
Охридска банка Охрид	7,85	9,39%	3,45%	4,93%	1,48%
Скопски пазар Скопје	4,40	1,94%	0,00%	0,00%	0,00%
Стопанска банка Битола	7,05	10,77%	4,22%	6,35%	2,13%
Топлификација Скопје	13,31	6,01%	22,35%	23,56%	1,21%

- Цена на акција на 28.04.2005/
Добивка по акција според нереди-
вириот Биланс на успех 01.01–
31.12.2004.
- Состојба на 28.04.2005 година,
според податоците добиени од
Централниот депозитар за хартии
од вредност, а која се однесува на
учество на странските инвести-
тори во вкупната главнина на
друштвото.
- Состојба на 28.04.2005 година,
според податоците добиени од
Централниот депозитар за хартии
од вредност, а која се однесува на
учество на странските инвести-
тори во вкупната номинална
вредност на обрзниците.

Странски инвеститори на Официјалниот пазар на Берзата³⁾

	Странски правни лица Април 2005	Странски физички лица Април 2005	Вкупно странски инвеститори Април 2005	Вкупно странски инвеститори Март 2005	Промена во %
Акции	12,24%	0,75%	12,98%	15,41%	2,43%
Обврзници ⁴⁾	2,19%	3,43%	5,62%	5,58%	0,04%
Вкупно Официјален пазар	7,65%	1,97%	9,62%	10,96%	1,34%

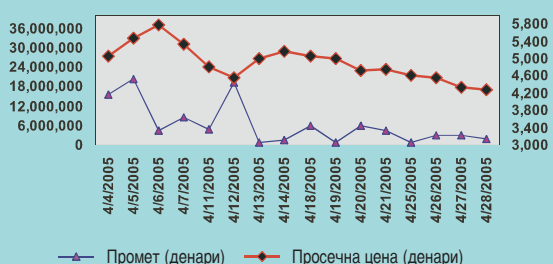
Учество на странски инвеститори во вкупниот промет остварен на Берзата

	Купување	% на учество	Продавање	% на учество	ВКУПНО	% на учество
Април 2005	237.720.816	32,38%	67.668.356	9,22%	305.389.172	41,60%

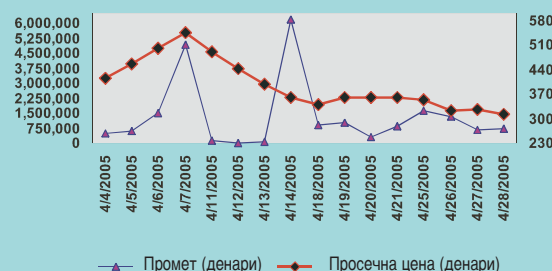
Промет по членки

Членка	Шифра	Класично тргување	Класично тргување %	Блокови	Блокови %	Вкупно
Комерцијална банка АД	КБ	462.314.348	32,74	38.266.000	68,53	500.580.348
Тутунска брокер АД	ТН	212.591.624	15,05	0	0,00	212.591.624
Тетекс-Кредитна Банка АД	ТК	129.784.341	9,19	0	0,00	129.784.341
МАК Брокер АД	МК	116.151.113	8,22	0	0,00	116.151.113
Стопанска банка АД	СБ	104.863.369	7,43	0	0,00	104.863.369
Инвестброкер АД	МИ	85.665.838	6,07	17.570.000	31,47	103.235.838
УНИ банка АД	БЛ	87.746.377	6,21	0	0,00	87.746.377
Силекс банка АД	СЛ	70.582.375	5	0	0,00	70.582.375
Фершпед брокер АД	ФР	55.068.416	3,9	0	0,00	55.068.416
Битола брокер АД	ББ	48.158.287	3,41	0	0,00	48.158.287
Охридска банка АД	ОХ	27.693.352	1,96	0	0,00	27.693.352
Поштел Брокер АД	ПТ	11.648.674	0,82	0	0,00	11.648.674
Вкупно		1.412.268.113	100	55.836.000	100,00	1.468.104.113

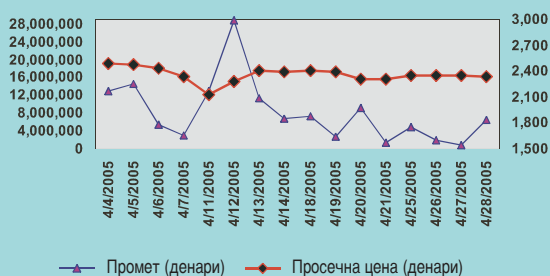
АЛКАЛОИД АД СКОПЈЕ

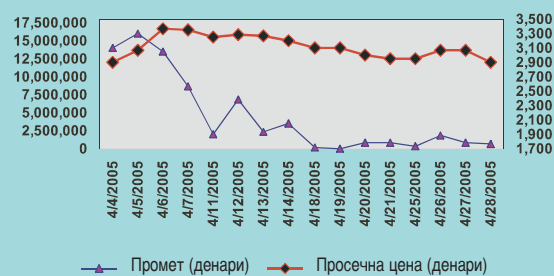
ГРАНИТ АД СКОПЈЕ

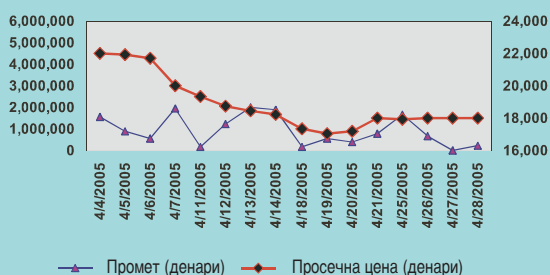
КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА АД СКОПЈЕ

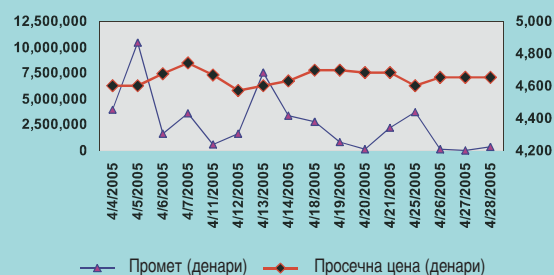
ТОПЛИФИКАЦИЈА АД СКОПЈЕ

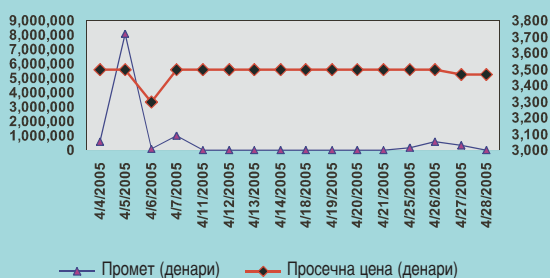
МАКПЕТРОЛ АД СКОПЈЕ

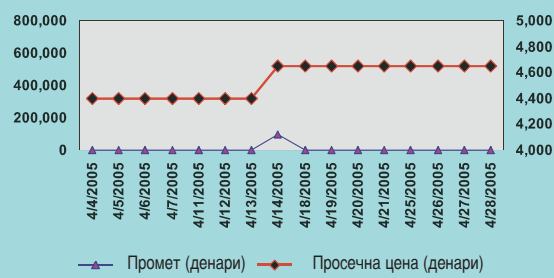
СТОПАНСКА БАНКА АД БИТОЛА

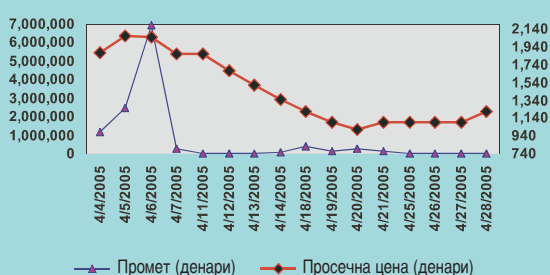
ОХРИДСКА БАНКА АД ОХРИД

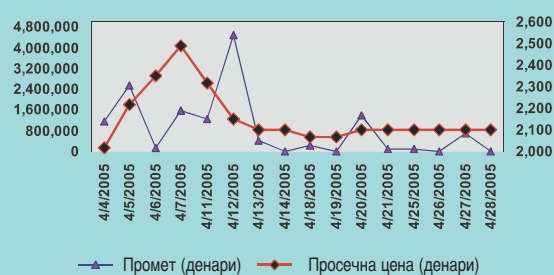
СКОПСКИ ПАЗАР АД СКОПЈЕ

ЕВРОПА АД СКОПЈЕ

МАКЕДОНИЈА ТУРИСТ АД СКОПЈЕ

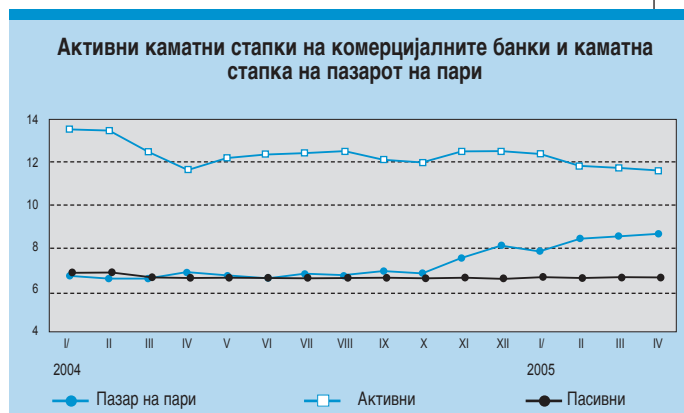
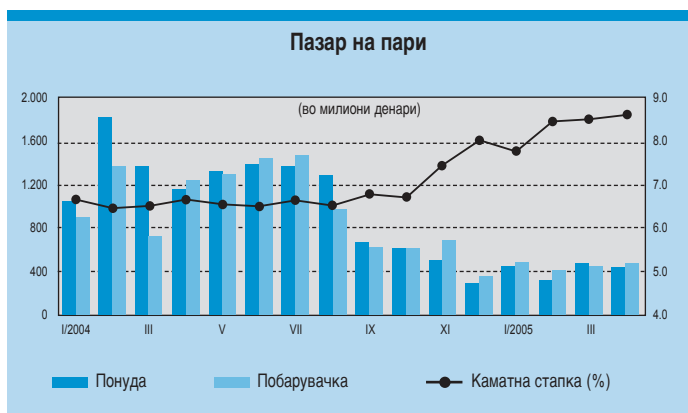
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност

Остварениот промет на Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во Република Македонија во **април 2005** година изнесува 336,5 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи пораст од 31,04%.

Побарувачката на ликвидни средства во анализираниот период изнесува 475,5 милиони денари и во однос на претходниот месец е поголема за 5,6%.

Понудата на ликвидни средства на пазарот на пари во април 2005 година бележи пад за 6,71% во однос на претходниот месец и истата изнесува 441,5 милиони денари.

Просечната пондерирана каматна стапка во анализираниот период изнесува 8,61% и во однос на претходниот месец е повисока за 0,1 процентен поен.

ПАЗАР НА ПАРИ

2002	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Вкупен промет (во милиони денари)	2,491	3,390	4,888	4,473	4,145	5,631	3,938	2,460	3,008	2,970	3,843	5,213
Каматна стапка (% на годишно ниво)	12.03	11.62	10.85	11.41	11.62	12.11	12.33	10.84	10.83	11.35	13.36	14.36
2003	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Вкупен промет (во милиони денари)	3,224	2,330	1,493	1,350	979	1,371	1,204	476	837	659	560	894
Каматна стапка (% на годишно ниво)	15.20	14.44	12.19	10.59	9.36	9.16	9.34	8.52	7.41	7.87	7.25	5.82
2004	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Вкупен промет (во милиони денари)	823	1,337	674	1,012	1,128	1,131	1,136	912	490	547	433	218
Каматна стапка (% на годишно ниво)	6.67	6.48	6.51	6.66	6.55	6.51	6.67	6.55	6.80	6.73	7.45	8.03
2005	I	II	III	IV								
Вкупен промет (во милиони денари)	413	258	257	337								
Каматна стапка (% на годишно ниво)	7.77	8.44	8.51	8.61								

Депозити на населението и на претпријатијата кај банките

Вкупниот депозитен потенцијал на банките на месечна основа се зголеми за 4% и на карајот на април изнесуваше 73,306 милиони денари. Порастот на вкупните депозити во целост се должи на месечното зголемување на депозитите орочени на краток рок (за 4.4%), при истовремен пораст на нивната денарска и девизна компонента (за 5.1% и 4% соодветно). Истовремено, долгорочните депозити се намалија за 0.9% на месечна основа. Од аспект на валутната структура, месечен пораст забележаа и денарските и девизните депозити (за 4.5% и 3.8%, соодветно).

Депозити на население

Анализата на депозитите според нивната структура покажува месечно зголемување на депозитите на населението за 3%, како резултат на порастот на на сите категории депозити. Најинтензивен пораст е регистриран кај денарските депозити на население – орочени на краток рок (пред се депозитите по видување и депозитите орочени до три месеци), рефлектирајќи го ефектот од исплата на обврзницата за старо девизно штедење.

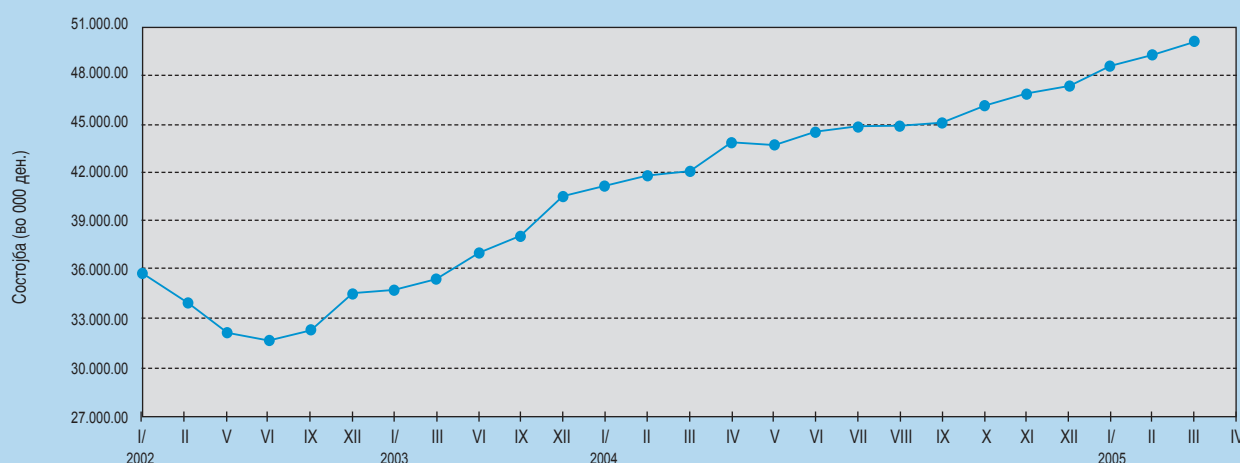
Депозити на претпријатија

Вкупните депозити на корпоративниот сектор во април 2005 година забележа пораст од 6.8%. Притоа пораст забележаа и и девизните и денарките депозити на претпријатија, при што, поинтензивен беше порастот на девизните депозити (пораст од 12.3%).

Фонд за осигурување на депозити

Со состојба 30 април 2005 година, вкупните средства на Фондот изнесуваат 3.29% од вкупните депозити на физичките лица кај банките и штедилниците. Од вкупно пресметаната обврска за обештетување, во износ од 109,281 милиони денари, до 30 април 2005 година фондот исплатил обештетување во износ од 102,670 милиони денари. Заклучно со април 2005 година, Фондот исплатил 94% од вкупно пресметаната обврска за обештетување.

Состојба на депозитите на физички лица кај банките и штедилниците

КАМАТНИ СТАПКИ НА ДЕНАРСКИ И ДЕВИЗНИ ШТЕДНИ ВЛОГОВИ ВО КОМЕРЦИЈАЛНИТЕ БАНКИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (по рочност и валута)

Банка	Денарски штедни влогови							Девизни штедни влогови							
	По видување	1 мес.	3 мес.	6 мес.	12 мес.	24 мес.	36 мес.	Валута	По видување	1 мес.	3 мес.	6 мес.	12 мес.	24 мес.	36 мес.
Алфа банка АД Скопје каматни стапки од јуни, 2004	1.0%	4.5%		5.0%	5.5%	6.0%		EUR	0.80%		1.40%	1.50%	1.70%		
								USD	0.50%				1.00%		
								CHF	0.10%				0.40%		
								GBP	0.20%						
Еуростандард банка АД Скопје каматни стапки од февруари, 2004	1.0%	4.0%	5.0%	5.5%	6.5%	8.0%	10.0%	EUR	0.80%	1.40%	1.50%	1.70%	2.10%	2.50%	2.80%
								USD	0.50%	0.80%	0.90%	1.00%	1.10%	1.50%	1.60%
								GBP	0.50%	0.80%	0.90%	1.00%	1.10%	1.50%	1.60%
								CHF	0.10%	0.15%	0.17%	0.20%	0.25%	0.30%	0.35%
								Др.вал.(осв. јен)	0.50%	0.80%	0.90%	1.00%	1.10%	1.50%	1.60%
Инвест банка АД Скопје каматни стапки од март, 2004	1.0%	4.0%	5.0%	5.5%	6.0%	6.5%	8.0%	EUR	0.80%	1.50%	1.70%	1.80%	2.20%	2.50%	2.80%
								USD	0.50%	0.90%	1.00%	1.10%	1.30%	1.60%	1.80%
								CHF	0.10%	0.20%	0.30%	0.40%	0.50%	0.60%	0.70%
								AUD	1.70%	2.50%	3.00%	3.40%	3.90%	4.00%	4.60%
								Др. валути	1.20%	1.50%	1.70%	2.00%	2.30%	2.80%	3.20%
Извозно кредитна банка АД Скопје каматни стапки од август, 2004	1.5%		8.0%	8.0%	9.0%	9.5%	10.0%	EUR	0.80%		2.45%	2.45%	3.00%	3.50%	4.00%
								USD	0.60%		1.00%	1.10%	1.20%	1.50%	2.00%
								CHF	0.10%		0.30%	0.40%	0.60%	0.80%	1.00%
								Др. валути	0.50%		1.00%	1.20%	1.50%	1.70%	2.00%
Комерцијална банка АД Скопје каматни стапки од јули, 2004	1.0%	5.5%	6.3–6.5%	6.8–7%	7.3–7.5%			EUR	0.80%	1.40%	1.4-1.5%	1.6-1.7%	2.0-2.1%		
								USD	0.50%	0.80%	0.8-0.9%	0.9-1%	1.0-1.1%		
								GBP	1.50%	2.40%	2.5-2.6%	2.7-2.8%	3.4-3.5%		
								CHF	0.10%	0.15%	0.15–0.17%	0.18–0.2%	0.23–0.25%		
КИБ АД Куманово каматни стапки од март, 2004	0.5%	6.5%	7.0%	7.8%	8.3% –9%	8.3% –9%	8.3% –9%	За сите валути	0.25%				0.85%	1.00%	1.30%
Македонска банка АД Скопје каматни стапки од април, 2004	1.3%–2.3%	6.3%	7.3%	7.8%	8.3%	8.8%	9.3%	EUR	1.10%	1.70%	1.80%	2.00%	2.40%	2.80%	3.10%
								CHF	0.40%	0.45%	0.47%	0.50%	0.53%	0.58%	0.60%
								GBP	1.80%	2.70%	2.90%	3.10%	3.50%	4.00%	4.50%
								CAD	1.30%	1.80%	2.00%	2.30%	2.70%	3.10%	3.20%
								USD	0.80%	1.10%	1.20%	1.30%	1.30%	1.50%	1.70%
								AUD	2.00%	3.20%	3.40%	3.70%	4.00%	5.00%	5.50%
								Останати	0.60%	1.30%	1.40%	1.50%	1.90%	2.00%	2.30%

Охридска банка АД Охрид каматни стапки од март, 2004	1.0%	6.0%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%	9.0%	EUR	0.50%				2.50%	2.60%	2.80%
								CHF	0.10%				1.00%	1.10%	1.20%
								GBP	0.50%				3.00%	3.20%	3.40%
								USD	0.20%				1.30%	1.50%	1.60%
								Др. валути	0.50%				2.00%	2.50%	3.00%
Поштенска банка АД Скопје	1.0%	6.0%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%	9.0%								
Прокредит банка АД Скопје		6.5%	7.5%	8.5%	10.0%	10.5%	10.5%	EUR		1.50%	2.00%	2.50%	3.00%	3.75%	4.50%
каматни стапки од декември, 2004								USD			1.00%	1.25%	1.50%	1.80%	2.25%
Радобанк АД Скопје	2.0%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%			EUR	1.00%	2.30%	2.35%	2.70%	3.35%	по догов.	по догов.
каматни стапки од септември, 2004								USD	0.50%	0.85%	0.90%	1.10%	1.50%	по догов.	по догов.
								CHF	0.01%	0.05%	0.10%	0.15%	0.30%	по догов.	по догов.
								Др.валути	по догов.		по догов.	по догов.	по догов.	по догов.	по догов.
Стопанска банка АД Скопје	0.85%	5.25%	6.5%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%	EUR	0.550%	1.264%	1.394%	1.530%	2.079%	2.541%	2.772%
каматни стапки последна промена во февруари, 2005								USD	0.450%	1.546%	1.775%	2.058%	2.934%	3.586%	3.912%
								GBP	1.691%	2.899%	3.164%	3.431%	4.481%	4.481%	4.481%
								CAD	0.904%	1.550%	1.691%	1.841%	2.468%	2.468%	2.468%
								AUD	1.863%	3.193%	3.510%	3.829%	5.045%	5.045%	5.045%
								Други валути	0.200%	0.264%	0.394%	0.530%	1.079%	1.079%	1.079%
								CHF	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%
								Јапонски јен	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%
Стопанска банка АД Битола	1.5%	4.5%	5.0%	5.5%	6.0%	6.5%	7.0%								
Силекс банка АД Скопје	3.0%	8.0%	9.5%	10.0%	10.5%	11.0%	11.5%	EUR	2.00%		2.70%	3.10%	3.60%	4.10%	
каматни стапки од ноември, 2003								USD	1.50%		2.20%	2.50%	3.00%	3.50%	
								Др. валути	0.80%		1.00%	1.30%	1.50%	1.70%	
„Тетекс Кредитна банка АД Скопје,“	2.5%	7.0%	8.0%	8.5%	9.0%	9.5%		EUR	1.00%	2.00%	2.30%	3.50%	4.00%	4.50%	5.00%
каматни стапки од јуни, 2004								AUD	1.50%	2.40%	2.80%	4.00%	4.50%	5.00%	5.50%
								USD	0.50%	1.20%	1.70%	2.80%	3.20%	3.50%	4.00%
								GBP	1.40%	2.00%	2.40%	3.50%	4.00%	4.50%	5.00%
								CHF и др.	0.60%	1.00%	1.50%	2.80%	3.20%	3.50%	4.00%
Тетовска банка АД Тетово	2.0%	5.0%	6.0%	7.0%	8.0%	9.0%	10.0%	EUR	1.20%				2.00%	2.50%	3.00%
каматни стапки од јуни, 2004								USD	0.80%				1.50%	2.00%	2.50%
								CHF	0.40%				0.70%	1.00%	1.20%
								Др. валути	0.40%				0.70%	1.00%	1.20%
Тутунска банка АД Скопје	1.0%	6.0%	7.5%	7.8%	8.0%	8.5%	9.0%	EUR	0.80%	1.50%	1.75%	1.80%	2.20%		
каматни стапки од февруари, 2004								USD	0.60%	0.90%	1.00%	1.10%	1.20%		
								CHF	0.10%	0.20%	0.30%	0.40%	0.50%		
								Др. валути	0.70%	1.00%	1.20%	1.40%	1.80%		
УНИ банка АД Скопје	2.5%	6.0%	7.0%	8.0%	9.0%	10.0%	11.0%	EUR	1.00%	2.00%	2.50%	3.00%	3.50%	5.00%	6.00%
каматни стапки од декември, 2003								USD	1.00%	1.50%	2.00%	2.50%	3.50%	5.00%	6.00%
								CHF	0.10%	0.30%	0.40%	0.50%	0.60%		
								AUD, GBD	2.00%	2.50%	3.00%	3.50%	4.00%	4.50%	5.00%

Податоците се обезбедени од банките во Република Македонија и истите подлежат на промени согласно деловната политика на банките

Само за податоците на Поштенска банка АД Скопје и Стопанска банка АД Битола немаме добиено официјална потврда од овие банки

КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА
обезбедени и гарантирани од Владата на Република Македонија, состојба во октомври 2004 година
(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни во деловните банки)

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Германија. - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	50.000 – 2.000.000 €	50.000 – 400.000 €	до 30.000 ЕВРА
Рок на враќање	7 години, со вклучен грејс период	До 4 години со вклучен грејс период	до 3 односно 5 год.
Грејс период	до 1,5 год.	до 6 месеци	до 6 мес.
Годишна каматна стапка	Фиксна 7% годишно	10% на годишно ниво	до 10% односно 10,5 %
Обезбедување	Хипотека, банкарска гаранција, депозити и хартии од вредност	Хипотека, меници, залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност или залог на недвижен имот	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица – гаранџи, хипотека, минимум 130% од износот на кредитот, рачна залога минимум 130% од износот на кредитот, депон. на вредносни предмети и хартии од вредност, банкарска гаранција.
Намена на кредитот	Средствата се одобруваат за профитабилни инвестициони проекти на приватни инвеститори	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 40% од кредитот се користи за основни средства; Максимум 60% од кредитот може да се користи за обртни средства	Долгорочно финансирање на нови проекти преку набавка на опрема или машини. До 20% од вкупниот износ на кредитот може да се користи за обртен капитал.
Целни групи	Сите МСП освен од дејностите: Е–Трговија, Ј–Јавна управа, Задолжителна социјална заштита, М–Приватни домаќинства со вработени лица и Н–Екстериторијални организации и тела.	МСП кои се над 51% во приватна сопственост.	Правни лица со најмалку 51% во приватна сопственост, кои вработуваат помалку од 20 лица, кои се на почетокот на бизнисот или кај кои бизнисот е започнат најмногу пред 5 години
Степен на искористеност на средствата	Италија обезбеди 12.7 милиони Евра, од кои остануваат за користење 4,4 милиони Евра. Искористени се 66%. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд за одобрување кредити под следните услови: износ 50.000–500.000 евра, рок на враќање: 1–3 години, каматна стапка 7–10% п.а., намена: за трајни обртни средства.	KfW од Германија обезбеди 15 милиони Евра, кои се 100% искористени. Од наплатените анuitети се креира револвинг фонд.	ЕУ обезбеди 7,9 милиони Евра, од кои остануваат за користење 5,4 милиони Евра.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Еуростандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка Скопје, Инвест банка Скопје, Комерцијална банка Скопје, Македонска банка Скопје, Охридска банка Охрид, Радобанк Скопје, Силекс банка Скопје, Стопанска банка Скопје, Стопанска банка Битола, Тетовска банка Тетово, Тетекс кредитна банка Скопје, Тутунска банка Скопје, УНИ банка Скопје	Еуростандард АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Силекс банка Скопје, Стопанска банка АД Скопје: Стопанска банка АД Битола, Тетекс кредитна банка Скопје, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје, УНИ банка Скопје	Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тутунска банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, КИБ АД Куманово
Забелешка	Еднократна провизија од 1,2% се плаќа за услугите на прокураторот, доколку се користат негови услуги	До 4 години со вклучен грејс период	до 3 односно 5 год.

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Германија. - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	50 – 15.000 € микро кредити, до 50.000 € мали кредити	30.000 до 2.000.000 €	нема лимит
Рок на враќање	до 4 години	2–12 месеци (за извозни аранжмани)	– до 3 години за обртни средства; до 5 години за инвестициони проекти кога се работи за модернизација на технолошки процес
Грејс период	до 1 година	не	Согласно кредитната политика на делов. банки
Годишна каматна стапка	11% до 18% на годишно ниво	Во зависност од рокот на отплата: до 2 месеци 7,5% годишно, до 4 месеци 8,0% годишно, до 6 месеци 8,5% годишно, до 12 месеци 9,0% годишно Основната каматна стапка може да се намали за 0,5% годишно, доколку крајниот корисник има осигурен извоз преку МБПР	Охридска банка од 5,27% до 10,00% Тутунска банка од 6,19% до 8,65% Радобанк 7,50% Инвест банка 10,00% Стопанска Банка–Битола 9,00%
Обезбедување	Бланко меница со изјава заверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; Барирен чек со изјава заверена кај нотар, Меница и/или барирен чек од други бонитетни правни лица – гаранти; Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Депо на вредносни предмети и хартии од вредност; Граѓански чекови; по потреба и друго, прифатливо за Банката. При проценување на кредитите се применува посебна кредит-на технологија која е фокусирана на социо-економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот	Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Бонитетни хартии од вредност; Други вообичаени форми на обезбедување	Согласно кредитната политика на банките учеснички во реализацијата на средствата од Револвинг Фондот: хипотека, залог и други инструменти прифатливи за банките.
Намена на кредитот	Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација; Финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока).	Финансирање обртни средства за подготовка на производство наменето за извоз.	– Финансирање на обртни средства (набавка на суровини, репроматеријали, дополнителна опрема и резервни делови за зголемување на обемот на производството за поддршка на извозни активности или супституција на увоз); – Финансирање на инвестициони проекти кога се работи за модернизација на технолошки процес.
Целни групи	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчи, продавачи на пазар и самостојни вршители на дејност.	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз.	Претпријатија во приватна сопственост, како и индивидуални земјоделски производители.
Степен на искористеност на средствата	Првиот кредит од KfW од Германија во висина од 6.5 мил. € е 100% искористен. Затоа на 15.10.2004 г. доделени. се нови 6.2 мил. €. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Од нив досега се пласирани 5,5 милиони €.	Кредитната линија за развој на приватниот сектор одобрена од МБОР е целосно искористена. За понатамошно користење на располагање се средствата од Револвинг Фондот.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Прокредит банка АД Скопје и Можности ДОО Скопје	Балканска банка АД Скопје, Еуростандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје, Силекс Банка АД Скопје	Во досегашното користење на средствата од Револвинг Фондот учествуваат: Инвестбанка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје
Забелешка		Сопствено учество 15%. Провизија на ангажирани средства 0,50% годишно на одобрениот, а неискористен кредит.	Со средствата од под-заемот може да се финансираат до 70% од вкупната вредност на под-проектот. Крајниот корисник ќе го финансира остатокот од најмалку 30%.

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КfW од Геманија. - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	1.000–10.000 \$ (мали), 1.000–30.000 \$ (големи)	1.000–75.000 \$	2000 \$ микро кредити, 25000 \$ за примарно земјоделско производство, 75000 \$ за преработка и трговија со земјоделски производи
Рок на враќање	Од 1 до 6 години, зависно од намената	Од 1 до 6 години, зависно од намената	7 години зависно од видот на кредитот
Грејс период	од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	неод 3 месеци до 3 години, зависно од намената	до 3 год. зависно од видот на кредитот
Годишна каматна стапка	6% годишно	6% годишно (7% за трговија на мало)	6–18% годишно за микро, 6–16% за примарно земјоделски производство, 7% год. за преработка и тргов.со земј. производи
Обезбедување	Хипотека во однос 2:1, банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептни налози од ликвидно претпријатие	Хипотека во однос 2:1, Банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептни налози од ликвидно претпријатие.	Хипотека на движен имот (трактори, возила, механизација и др.), хипотека на недвижен имот и други инструменти за обезбедување по барање на банката
Намена на кредитот	1. Развој на сточарство; 2. Растително производство	1. Развој на мали претпријатија 2. Комерцијална трговија	Сточарско производство, растително производство, земјоделска механизација, опрема и обртни средства за преработка на земјод. производи, трговија со земјоделски производи
Целни групи	Индивидуални земјоделци од определени подрачја во источниот и југо-источниот дел на Македонија	Мали и средни претпријатија (на ниво на село).	Невработени лица од земјоделските неразвиени средини, сиромашни земјоделски домаќинства, како и мали и средни претприемачи.
Степен на искористеност на средствата	ИФАД обезбеди 6.7 мил. \$, од кои остануваат за користење 2 мил. \$. Искористени се 57%. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	ИФАД обезбеди 6.7 мил. \$, од кои остануваат за користење 2 мил. \$. Искористени се 57%. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	ИФАД обезбеди 7.5 мил. \$. Средствата започнаа да се користат во октомври 2003. Досега се пласирани 2,6 мил. \$. Од вратените анuitети се планира да се креира револвинг фонд.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Инвестбанка АД Скопје	Инвестбанка АД Скопје	Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, КИБ Куманово, Можности ДОО Скопје и ФУЛМ
Забелешка	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити; задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на банката. Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент.	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити; задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на банката. Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент.	Сопствено учество 20% од вредноста на вкупната инвестиција.

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КfW од Геманија - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	Заем тип 1 до 10.000 € Заем тип 2 од 15,000 до 75,000 €, Заем тип 3 до 15,000 €	до 400.000 \$ за мали и средни претпријатија до 200.000 \$ за земјоделство	нема лимит
Рок на враќање	до 5 години	до 7 години за МСП, до 5 години за земјоделство	од 5 до 10 години
Грејс период	до 1 година	до 2 години	Грејс периодот го одредува банката во зависност од вредноста на под-заемот и можниот обрт на средствата во однос на времето за враќање на истиот.
Годишна каматна стапка	Ја одредува индивидуално секоја финансиска институција	Охридска банка 3,67–6,30%, Стопанска банка Скопје 3,11–8,91%, Комерцијална банка 3,61–9,40%, Тутунска банка 3,61–8,01%, Радобанк 3,60–9,43%, Македонска банка 7,94–9,45% и Инвест банка 3,67–9,00%	Стопанска банка АД Скопје 9,73%, Комерцијална банка АД Скопје 6,42% до 9,29%, Охридска банка АД Охрид 6,56% до 7,10%
Обезбедување	Согласно кредитната политика на финансиската институција вклучена во спроведување на кредитната линија	Согласно кредитната политика на банките учеснички: хипотека на недвижен имот, залог на опрема и други инструменти прифатливи за банките.	Согласно кредитната политика на банките учеснички: хипотека, залога на опрема и други инструменти прифатливи за банките.
Намена на кредитот	За инвестиции во основни средства и работен капитал	1. мали и средни претпријатија – за основни средства–за набавка на машини и опрема, од било која природа (освен стекнување на земја), и – за обртни средства–за набавка на сировини и резервни делови. 2. кредити во областа на земјоделството – набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерии, подигање на насади, опрема, набавка на сировини, репроматеријали	Изградба/набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на сировини и резервни делови, како и активност на едукативни тренинг програми.
Целни групи	Заем тип 1: индивидуални земјоделци, самостојно вработени лица и претприемачи на микро претпријатија; Заем тип 2: мали претпријатија со 4 до 20 вработени; Заем тип 3: микро претпријатија со најмногу 3 вработени	Мали и средни претпријатија и индивидуални земјоделски производители како и претпријатија ангажирани во производството или маркетингот на земјоделски производи.	Мали и средни претпријатија кои што работат во трудо–интензивни индустрии: текстилна, кожна, прехранбена индустрија и др. гранки, кои би овозможиле креирање на нови работни места, освен примарно земјоделско производство.
Степен на искористеност на средствата	Владата на Холандија обезбеди 7,2 мил. Ѓ од кои остануваат за користење 1,2 мил. Ѓ. Искористени се 85%. Од наплатената главнина се формира револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.	Средствата од Заемот од Фондот за меѓународна соработка и развој (ИЦДФ)– Тајван се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови.	Средствата од ЦЕБ во износ од 5.112.800 Ѓ се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички, кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Македонска банка АД Скопје и Инвест банка АД Скопје	Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје и Охридска банка АД Охрид.
Забелешка		Со средствата од под–заемот може да се финансираат најмногу 85% од вкупната вредност на под–проектот. Банката и крајниот корисник на под–заемот ќе го финансираат остатокот од најмалку 15%.	Со средствата од под–заемот може да се финансира до 50% од вредноста на под–проектот. Останатите 50% се финансираат од сопствени средства на крајниот корисник. Средствата не може да се користат за: 1) проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи, 2) за обртен капитал и услуги поврзани со операциите на проектот (трошоци за одржување, плати и друго).

Кредитна линија	АПЕКС глобален заем од Европска Инвестициона Банка	Репласирање на средства од компензациони фондови од странска помош (Одлука од Сл. в. б. 60/2004)		Програма за развој и инвестиции на мали и средни претпријатија од Тајван агент Агенција за развој и инвестиции
Износ	20.000 € до 12.500.000 €	Износот не е дефиниран, а се финансира најмногу до 50% од вредноста на конкретниот проект.		до 2 милиони УСД
Рок на враќање	од 4 до 12 год.	краткорочни кредити 9 месеци	долгорочни кредити 5 години	до 15 години
Грејс период	до 3 години	3 месеци	1 година	до 5 години
Годишна каматна стапка	Комерцијална банка 6,31–7,41%, Тутунска банка 5,595–7,06%, Охридска банка Охрид 5,95%, а за проекти реализирани преку МБПР каматната стапка може да биде променлива или фиксна во висина од 7%.	3%	3%	до 7%
Обезбедување	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Банкарска гаранција	Хипотека во висина 2:1 или банкарска гаранција	Хипотека на недвижен имот, рачна залога
Намена на кредитот	– Набавка на материјални и нематеријални средства директно поврзани со проектот и – Зголемување на постојниот обртен капитал поврзан со проектот	суровини, репроматеријали, опрема	инвестициони проекти	Реализација на Програма за развој и инвестиции на мали и средни претпријатија
Целни групи	Мали и средни претпријатија од областа на индустријата (вклучувајќи ја земјоделската индустрија), секторот на услуги и туризмот како и други сектори (трговија, финансирање во здравствен сектор, секторот на образованието и друго). Подружници кои претставуваат мали и средни претпријатија на големите претпријатија.	МСП од областа на стопанството		Мали и средни претпријатија
Степен на искористеност на средствата	Европската Инвестициона Банка (ЕИБ) обезбеди заем во висина од ЕУР 20 милиони. Заклучно со месец Октомври искористени се ЕУР 9.049.870,00 (45% од Заемот) а остануваат за имплементацијата на ЕУР 10.950.130,00. Револвинг Фондот кој ќе се формира по овој заем треба да се пласира на крајните корисници под исти услови.	Отплатени средства од странски помошти кои генерираат компензациони фондови. Во моментот нераспределени се 37.000.000 денари		Меѓународната трговска банка од Тајван обезбеди 20 милиони УСД за оваа кредитна линија, која е искористена 99%. Деловните банки од вратените анuitети создадоа револвинг фондови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Комерцијална банка Скопје, Стопанска банка Скопје, Тутунска банка Скопје Охридска банка Охрид и Македонска банка за поддршка на развојот Скопје (МБПР), која учествува како посредник кон деловни банки кои не можат директно да учествуваат во имплементацијата на заемот. МБПР има потпишано договори со Инвест банка Скопје и Еуро стандард банка Скопје	Надлежна институција за имплементација е: Министерство за финансии, Сектор за управување со капитал, Одделение за странска помош		Стопанска банка АД Скопје, Работен банк АД Скопје
Забелешка	Со средствата од Заемот може да се финансираат трошоци настанати не подолго од 6 месеци од одобрувањето на проектот. – Од вкупната вредност на под-проектот 50% се финансира со средствата од под-заемот, додека останатите 50% може да бидат финансирани од страна на крајниот корисник или деловната банка и/или кофинансирани од други финансиски институции. – Согласно Прирачникот за финансирање утврден од страна на ЕИБ постојат исклучувања или ограничувања на набавки за кои не е дозволено или финансирањето е дозволено со посебно одобрение на ЕИБ.	Селекција на пријавените проекти врши Комисијата за менаџмент со компензациони фондови, формирана од Владата.		

ДРУГИ ПРОЕКТИ ЗА ПОДДРШКА НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА, состојба - октомври 2004 г.

(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни кај имплементаторите)

Гаранции	Гарантен фонд - проект на Шведската агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА)	Кредитен фонд	Фонд за кредитирање МСП - проект на Американската агенција за меѓународен развој (УСАИД)
Услови под кои се одобрува гаранција на крајни корисници	Гаранции се доделуваат за сите кредити од кредитните линии дистрибуирани преку банките потписнички за соработка со ГФ (освен за потрошувачки и станбени кредити)	Видови кредити	Краткорочни иновативни кредити за обртни средства за МСП: кредити за финансирање на нарачки за познат купувач, производство наменето за извоз, факторинг и др.
Видови гаранции	обезбедени гаранции, односно гаранции обезбедени со инструменти за обезбедување кои банките не ги прифаќаат, необезбедени гаранции, во одредени случаи се издаваат гаранции за кои не се зема обезбедување.	Намена на кредитот	Финансирање на подготовка на производство и испорака на производи на домашни и странски пазари, набавка на сировини и репроматеријали, трошоци за пакување, работна сила, тестирање, транспорт, царина, даноци, и др.
Максимален износ	60.000 евра, но најмногу до 60% од главницата на бараниот кредит	Износ	од 10.000 УСД до 100.000 УСД
Рок на враќање на кредит	За краткорочни и долгорочни кредити со максимум 5 години рок на отплата со вклучен грејс период	Рок на враќање	од 30 дена до 179 дена.
Надомест за гаранција	1% годишно за обезбедени гаранции, 2,5% годишно за необезбедени гаранции	Годишна каматна стапка	од 8% до 12%
Манипулативен трошок	1,5% еднократно за обезбедени гаранции, 1% еднократно за необезбедени гаранции	Провизии	100 УСД за поднесување барање за кредит, 0,5% за обработка на барање и 2% за управување со кредитот.
Намена на кредитот за кој се издава гаранција	Создавање нови или сочувување на постоечките работни места	Обезбедување	Неотповикливи акредитиви, банкарски гаранции, полиса за осигурување извоз, барирани чекови, залог, меници, др.
Целни групи	– потенцијални основачи на МСП – постоечки МСП со доминантен приватен капитал и најмногу 50 вработени – вршители на земјоделска дејност	Целни групи	Приватни правни субјекти од производство, трговија или услуги, кои покажуваат позитивни финансиски резултати и имаат од 10 до 200 редовно вработени лица. Приоритет имаат извозници, кои обезбедуваат нови вработувања.
Имплементатор	Центар за поттикнување на развојот на МСП Скопје	Имплементатор	МСП Фонд Скопје
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје	Основач на фондот	МСП фондот е основан и управуван од Crimson Capital Corp. САД со 1,5 мил УСД кредитен фонд
Забелешка	Шведска агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА) додели 1.580.000 евра со цел основање прв Гарантен фонд во РМ кој пред деловните банки служи како обезбедување на заемите во случај кога МСП не можат да обезбедат колатерал. Истовремено Гарантниот фонд придонесува за намалување на ризикот на банките кои ги финансираат малите бизниси.	Забелешка	Цел на МСП Фондот е на МСП од Македонија да им го оплесни пристапот до финансиски средства. Тој развива и нуди кредити и други финансиски производи прифатливи за МСП, кои претставуваат финансиски алатки за нивниот развој.

Кратки вести

НОВА ВЛАДИНА ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ

Со мерките кои ги предлага Владиниот кабинет ќе се решаваат проблемите со кои Македонија се соочува над една деценија—недоволен економски раст, големата невработеност и дефицитите во трговскиот и платниот биланс. За прв пат, предложените мерки за економски раст не се од монетарна и фискална природа, туку се однесуваат првенствено на приватниот сектор.

„Компетентната домашна, стручна и бизнис јавност, како и странските експерти кои ги следат движењата во македонската економија, се согласија дека по периодот на стабилизација, македонската економија е соочена со предизвикот дефинитивно да премине кон нова, развојна фаза“, се вели во економската програма на Владата.

Недоволниот економски раст, невработеноста и дефицитите во трговскиот и во платниот биланс се трите клучни проблеми на македонската економија кои Владата се обврза дека ќе ги решава со неодамна предложената економска програма. Во неа се дефинирани приоритетните мерки за поголем економски раст и забрзување на структурните реформи.

Тоа ќе се постигне преку подобрување на вкупниот амбиент за работа, натамошно засилено реструктурирање на секторот на претпријатија и на финансискиот сектор, директна поддршка на малите и на средните претпријатија, нови бенефиции за извозно ориентираните фирми, елиминирање на бариерите за инвестирање, зголемување на активните мерки за пораст на вработеноста.

Со предложените мерки, Владата планира во наредните неколку години, економскиот раст на земјата да се движи меѓу 4% и 5%, што ќе создаде услови за отворање на нови 60.000 работни места.

Во Програмата, Владата констатира дека главен предуслов за ефикасност на сите предложени мерки е подобрување на бизнис и инвестициската клима. Во таа насока, премиерот Бучковски најави конечно активирање на долгонајавуваниот едношалтерски систем за брза регистрација на фирмите. Со хармонизирањето на домашните закони и прописи со регулативите на ЕУ, ќе се отстрани честото менување на законите, што е една од најпосочуваните забелешки на инвеститорите.

ГАРАНТЕН ФОНД ЗА МАЛИТЕ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Посебна група мерки во Владината програма се насочени кон поддршка на малите и средните претпријатија, со иновативни и извозно ориентирани бизниси. Владата најави формирање на посебен гарантен фонд во рамките на Македонската банка за поддршка на развојот. Преку овој фонд, малите и средните претпријатија со издржани бизнис идеи ќе добиваат финансиска поддршка од 30% од вкупната вредност на проектот. Ќе се поддржуваат издржани, иновативни, извозно—ориентирани и земјоделски проекти.

Како новина во овој предлог е што деловните банки, преку кои ќе се одобруваат кредитите, ќе се одбираат преку тендер и предност ќе имаат оние банки кои ќе понудат поповолни услови.

ПОТПИШАН ДОГОВОР СО „ЛУКОИЛ“

Четириесет луксузни бензински пумпи на руската нафтена компанија „Лукоил“ ќе бидат изградени во Македонија, се предвидува во инвестицискиот договор што во Санкт Петербург го потпишаа премиерот

Владо Бучковски и Вагит Алекперов, претседател на овој нафтен гигант. Според договорот, руските инвеститори во најкраток рок ќе почнат да ја развиваат мрежата за нафтени складишта во Македонија, а државата ќе треба да ги додели локациите на кои ќе се градат новите пумпи.

„Појавувањето на руската компанија Лукоил на македонскиот пазар ќе придонесе за поразвиена инфраструктура, повисок квалитет на услугите и

поразвиена конкуренција. Лукоил ќе направи се што е во негова моќ за да помогне во економскиот развој на Македонија“, изјави претседателот на оваа компанија.

За премиерот Бучковски, влегувањето на оваа реформирана компанија во Македонија ќе значи нови работни места, подобра економска состојба и либерализација на трговијата со нафтени деривати. Според најавите, на секоја од 40-те бензински пумпи ќе бидат вработени по 14 лица. Во главниот град ќе се изградат 20 бензински пумпи, по две на граничните премини, повеќе бензински пумпи по должината на автопатот кон Грција и по една бензинска пумпа во поголемите градови во земјата.

„ГРАНИТ“ СО ТРИ НАГРАДИ ЗА ВРВЕН КВАЛИТЕТ

Македонската градежна компанија „Гранит“, доби три врвни признанија за квалитет на извршените работи во Украина. Во организација на Европскиот центар за истражување на пазарот од Брисел, Европската бизнис асоцијација од Оксфорд и украинскиот Институт за утврдување и иследување на рејтинг-рангирање на најдобрите компании од сите области на стопанисување во оваа земја, „Гранит“ ги понесе од трите организатори наградите за највисок европски квалитет. Нашата најуспешна градежна фирма во Украина работеше на реконструкција на магистралниот пат Киев – Чоп, што е во завршна фаза и кој целосно ќе биде предаден во употреба кон крајот на летото.

ПОТПИШАН ДОГОВОР ЗА СТРАТЕШКА СОРАБОТКА МЕЃУ СИМЕНС И ВЛАДАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Министерот за економија Фатмир Бесими и членот на Управниот одбор на „Сименс“ задолжен за Југоисточна Европа Јоханес Фелтмаер, во Минхен потпишаа Договор за стратешка соработка меѓу Владата на Република Македонија и германскиот гигант „Сименс“.

„Сименс влегува во Република Македонија. Досега имавме околу 6 милиони евра годишен обрт на средства во Македонија, а сега ќе го прошириме нашиот инвестициски ангажман. Подготвени сме да ја искажеме поддршката на нејзиниот економски развој и посакуваме да и помогнеме на Македонија на патот на приклучување кон ЕУ“, истакна првиот човек на „Сименс“ за ЈИЕ.

Според него, во соработка со македонската страна, „Сименс“ ќе подготви заеднички концепти за конкретни проекти од инфраструктурата во делот на производство и транспорт на енергија, телекомуникациите, медицинската техника, безбедноста, транспортот и аеродромите. „Сименс“ ќе отпочне со конкретна работа на инвестицискиот проект за термоелектраната „Скопје“, а ќе се започне и со работа на три проекти за електрани во наредните месеци.

„Сименс“ ќе го користи искуството и пред се трудот на локалните фирми и експерти во имплементација на инвестициските проекти и учество во производствениот процес, како и деловно учество и воспоставување партнерски однос со македонските локални фирми.

Македонскиот премиер го поздрави потпишувањето на Договорот нагласувајќи дека „ова претставува чекор поблиску и до остварување на целта, односно Република Македонија да ја направиме атрактивна бизнис дестинација за големите бренд компании како што е „Сименс“. Потпишаниот Договор со „Сименс“ не води кон остварување на нашата стратешка цел до крајот на оваа година покрај „Сименс“ да донесеме уште најмалку три големи светски компании кои ќе ја променат перцепцијата за Македонија како посакувана бизнис дестинација“.

УВОЗ НА СУРОВИНИ И РЕПРОМАТЕРИЈАЛИ БЕЗ ЦАРИНА

Владата на Република Македонија донесе одлука за укинување на царините за увоз на репроматеријали и сировини за земјоделството, текстилната и машинската индустрија. Со оваа мерка се опфатени околу 623 тарифни броеви, а ќе се применува од денот на објавување во Службен весник.

Според директорот на Царинската управа, Илија Илоски, укинувањето на царините ќе ги намали буџетските приходи, но ќе го подобри економскиот амбиент во државата. „Текстилната индустрија минатата година учествуваше со околу 50% во вкупниот извоз. Во овој сектор работат 305.000 луѓе. Сето тоа кажува дека таа има големо значење за економскиот развој“, смета Илоски. Тој информираше дека во секторот земјоделство и сточарство се укинуваат 125 тарифни броеви, 358 се во текстилниот сектор, а 140 во секторот машини и опрема за производство. Од царина нема да бидат ослободени само волнените ткаенини, како и сите видови предива наменети за малопродажба.

„Од овие производи во изминатите три години во буџетот се инкасираа околу 200 милиони денари. Тоа значи дека годинава во буџетот ќе влезат околу 100 милиони денари помалку од предвиденото. Но Царинската управа и без овие пари ќе ја реализира предвидената наплата од 4,7 милијарди денари“, истакна Илоски.

ЗАЕМ ОД 10,3 МИЛИОНИ ЕВРА ОД СВЕТСКАТА БАНКА ЗА КАТАСТАРОТ НА НЕДВИЖНОСТИ

Изградба на ефикасен катастар на недвижности и подобрување на бизнис климата во Македонија е целта која треба да се постигне со Проектот за ка-

тастар на недвижности и регистрација финансиран со заем од Светската банка. Договорот за заемот го потпиша постојаниот претставник на Светската банка во Македонија Сандра Блуменкамп и министерот за финансии Никола Поповски.

Заемот во износ од 10,3 милиони евра, е одобрен на 17 години со неколку години грејс период. За реализација на проектот се обезбедени и донации од шведската агенција СИДА во износ од три милиони евра, од холанската амбасада 500.000 евра, додека Владата учествува со два милиона долари.

Според постојаниот претставник на Светската банка во Македонија, една од главните пречки за инвестирање во државата е несигурноста на сопственоста врз недвижностите, истакнувајќи дека во Македонија меѓу 60% и 70% од недвижностите не се регистрирани. „Довербата во регистрациските и катастарските податоци е мала, бидејќи податоците се значително застарени, а ваквата несигурност создава негативни ефекти врз инвестициите во приватниот сектор и воопшто врз развојот на економијата“, рече Блуменкамп.

Првите ефекти од проектот, според директорката на Државниот завод за геодетски работи Бисера Јакимовска, ќе се почувствуваат уште во првата година од реализацијата. Проектот ќе се имплементира од 2006, а ќе заврши во 2009 година.

РЕВИДИРАНА ОЦЕНКА ЗА КРЕДИТНИОТ РЕЈТИНГ НА МАКЕДОНИЈА ВО СЕПТЕМВРИ

Кон крајот на јуни, во Република Македонија претстојуваше делегација од кредитната рејтинг агенција Standard and Poor's. Споменатата рејтинг агенција беше ангажирана да го изготви првиот кредитен рејтинг на Република Македонија во текот на 2004 година, при што беше доделена оценка ББ со позитивна тенденција за странска валута и ББ+ со позитивна тенденција за домашна валута.

Целта на оваа посета на Standard & Poor's е да се изврши годишно, стандардно ревидирање на добиената оценка за кредитниот рејтинг на државата. Во текот на посетата, претставниците од кредитната агенција остварија повеќе средби со домашни и странски институции, меѓу кои: Министерството за финансии, Народната банка на Република Македонија, Министерството за економија, Министерството за труд и социјална политика, Заменик претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за европска интеграција, како и со претставништвата на ММФ и Светската банка во Република Македонија, американската и германската амбасада и странски инвеститор „Стопанска банка АД – Скопје“.

На средбите со институциите беа разгледувани повеќе теми: макроекономски движења и очекувања, јавни финансии и фискална политика, монетарен и финансиски систем, политички случувања и

односи со странство. Република Македонија очекува во септември, 2005 год да го добие извештајот на Standard & Poor's за ревидирањето на добиената оценка.

„ТУРБО ИНСТИТУТ“ ЌЕ ГРАДИ 20 МИНИ-ХИДРО ЦЕНТРАЛИ ВО МАКЕДОНИЈА

Словенечката фирма „Турбоинститут“ во наредните две години во Македонија ќе изгради 20 мини-хидроцентрали, вредни 100 милиони евра. Протоколот за проектот за изградба на централите во Скопје го потпишаа министерот за економија Фатмир Бесими и генералниот директор на „Турбоинститут“ Владимир Керцан.

По потпишувањето на документот, министерот Бесими истакна дека станува збор за мошне значаен проект за македонската економија посебно во областа на енергетиката. Проектот, додаде Бесими, ќе има позитивно значење врз интензивирањето на инвестицискиот циклус и ангажирањето на македонски градежни фирми, со оглед дека со протоколот е предвидено 70% од вредноста на инвестицијата да биде реализирана преку ангажирање на домашни фирми.

Според словенечкиот инвеститор, изградбата на централите е голем проект за Македонија и за Турбоинститут. „Тој не е само енергетски туку развоен проект од кој сите ќе имаат корист, а најмногу македонската економија“, истакна Керцан, изразувајќи надеж дека за две години инвестицијата целосно ќе биде реализирана.

Веднаш по потпишувањето на протоколот ќе се пристапи кон подготвување на договорот кој ќе биде усогласен со домашните закони.

Изградбата на хидроцентралите треба да почне веднаш по потпишување на договорот, а работите да завршат за 20 месеци. Со инвеститорот дополнително ќе се прецизираат и локациите каде ќе се

градат мини-централите, чија вкупна инсталирана снага ќе изнесува 70 мегавати, а годишно ќе произведуваат 300 милиони КВЧ електрична енергија. Словенечката фирма има обврска да ја изготви документацијата, да ги изгради и одржува хидроелектраните, а по завршување на рокот за концесија од 30 години без надомест да и ги остави на државата. За потребите за реализација на проектот ќе биде формирана оперативна компанија во Македонија, која во периодот на експлоатација ќе оперира со малите хидро-централи. Целиот процес од отпочнување до негова конечна реализација ќе го следи заедничко тело на Владата и на словенечката компанија.

ДОГОВОР ЗА СЛОБОДНА ТРГОВИЈА МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И СЦГ

Делегации на Србија и Црна Гора и Македонија го усогласија и го парафираа Договорот за слободна трговија. Ова е прв договор што СЦГ го склучува во рамките на Пактот за стабилност, со кој се предвидува бесцаринска стокковна размена меѓу двете земји.

Договорот, по дводневно заседание на Мешовитата поткомисија за измени на Договорот за слободна трговија, потпишан 1996 година меѓу владите на СР Југославија и на Македонија, го парафираа помошник-министерот за меѓународни економски односи на СЦГ и државниот советник во македонското Министерство за економија.

Претстои потпишување на Договорот и негова ратификација во парламентите на Србија и Црна Гора и Македонија, а се очекува да стапи во сила до крајот на годината.

ЗАЕМ ОД 8,8 МИЛИОНИ ЕВРА ЗА ПОДОБРА ДЕЛОВНА ОКОЛИНА

Бордот на директорите на Светската банка одобри заем од 8,8 милиони евра за Македонија за Проектот за реформи во деловната околина и институционално зајакнување (БЕРИС), соопшти Министерството за економија. Проектот, како што соопштува СБ, треба да и помогне на Македонија во напорите за подобрување на деловната клима и да го олесни пристапот на домашните и странските инвестиции.

Меѓу проблемите во деловното опкружување во Македонија, Банката ги посочува: бројот и комплексноста на регулативите, слабата институционална рамка за зајакнување на конкуренцијата, како и ог-

раничениот пристап до информациите врзани за кредитите и точни финансиски информации за деловните објекти.

Проектот БЕРИС се состои од повеќе делови: дел за деловни регулативи, систем за метрологија, стандардизација, тестирање и акредитација на квалитетот, политика на конкурентност и пристап кон информациите.

ПРОЕКТ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ВИСОКООБРАЗОВНИ КАДРИ

Министерството за труд и социјална политика и Програмата за развој на ОН (УНДП) потпишаа договор за решавање на проблемот со невработеноста во Македонија кај високообразовните кадри, проект што ќе го финансира норвешката Влада.

Во проектот, чија вредност е 530.000 евра, ќе бидат опфатени 900 млади лица без работно искуство, во две групи од по 450 лица. Целта на проектот е подобрување на способностите, подготвеноста за вработување и подобрата позиција на пазарот на трудот на младите невработени лица со високо образование, без работно искуство, како и поддршка на развојот на локалните економии. Проектот ќе се спроведува во соработка со Министерството за труд и социјална политика и активно учество на Агенцијата за вработување и нејзините локални канцеларии, додека Стопанската комора на Македонија ќе биде составен дел на Проектот со своите локални канцеларии. Главен партнер во реализација на проектот се локалните власти. Се планира проектот да се спроведе во 20 општини.

Договорот за реализација на проектот го потпишаа министерот за труд и социјална политика Стевчо Јакимовски и постојаниот претставник на УНДП во Македонија Фроде Мауринг. На свеченоста присуствуваше и амбасадорот на Норвешка во земјава Карл Виби, претседателот на Стопанската комора Бранко Азески и голем број градоначалници од општините во Македонија.

Според министерот Јакимовски, позитивните очекувања за проектот се поткрепени со успешното завршување на ваков проект во општините Карпош и Центар каде од вклучените 60 лица, повеќе од 40 лица останале на работен ангажман. Како една од главните причини за спроведување на проектот е фактот дека најголем дел од невработените лица во Македонија се на возраст меѓу 20 и 29 години, при што на 90% од огласите се бараат кандидати со искуство.

КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА СОЗДАВАЊЕ ЕНЕРГЕТСКА ЗАЕДНИЦА ВО ЈИЕ

Обезбедување заеднички стабилен енергетски пазар во Југоисточна Европа (ЈИЕ), конкуренција за сите видови енергенси, модернизација на постојните енергетски системи и намалување на недостигот од енергија, се дел од главните цели на Спогодбата за енергетска заедница за која расправаа пратеници од земјите од ЈИЕ на дводневната конференција што се одржа во Скопје.

Спогодбата за енергетска заедница ќе биде потпишана наесен по што се очекува нејзина ратификација. Затоа ќе биде потребен широк дијалог меѓу властите и населението, но и одговорно и навремено усогласување на националните законодавства на регионот со легислативата на Европската унија, порачаа претставниците од Европската комисија и Пактот за стабилност.

Спогодбата, како прв мултилатерален договор на земјите од ЈИЕ со Европската унија, ќе овозможи заеднички енергетски пазар, на кој ќе има слободно движење на енергенсите, без царини. Нејзината примена треба да овозможи отворање на пазарите,

поголема конкурентност и стабилно снабдување со електрична енергија. За таа цел, ќе бидат формирани посебни институции, Совет на министерства, Постојана висока група, Форум за гас и електрична енергија, Одбор за регулатива и Секретаријат. Буџетот на енергетската заедница е ограничен само за функционирање на овие институции, додека помошта за регионот ќе се обезбеди од меѓународни донатори.

Дел од енергетската заедница ќе бидат Македонија, Хрватска, Албанија, Бугарија, БиХ, Романија и Србија и Црна Гора. Овие држави треба да ја потпишат Спогодбата со Европската унија. За да стапи на сила оваа Спогодба треба да биде ратификувана од најмалку шест земји од регионот и Европската унија. Неговата важност ќе биде 10 години.

МАКЕДОНСКОТО ВИНО ЌЕ ГО ОСВОЈУВА БРИТАНСКИОТ ПАЗАР

Шест винарски визби, организирани во Групација за извоз на македонски квалитетни вина, во почетокот на септември ќе го промовираат македонското вино на британскиот пазар. Тие ќе го нудат виното под заедничка етикета како производ од Македонија. Овие активности ги спроведува Кластерот за вино, кој е поддржан од Американската агенција за меѓународен развој (УСАИД).

„Македонија нема имиџ на странските пазари како добар производител на вино. Истражувањата покажаа дека македонското вино може добро да пројде на британскиот пазар, бидејќи Британија е еден од најголемите консументи на вина во светот“, истакнуваат винарите. Според нив, еден од најголемите проблеми за подобрување на квалитетот на виното, кое е трета стратегиска извозна гранка во земјава, е лошата организираност на винарските визби, на лозарите и на државата. Потребно е да се направи еден препознатлив бренд на македонски вина, како и поголема промоција на странските пазари преку организирани презентации на кои ќе бидат присутни луѓе од оваа област.

Македонскиот проект за конкурентност (МЦА), кој исто така е поддржан од УСАИД, преку свои работни групи врши обука на лозарите и на винарите за

подобрување на квалитетот на македонското вино. Во завршна фаза е и иницијативата на МЦА за отворање на лабораторија за испитување на квалитетот на виното.

Напуштање на штедливоста

Во богатите земји, луѓето помалку штедат. Дали е тоа важно?

Можеби е доблест, но во најголемиот дел од богатите земји, штедливоста стана застарена. Во последните неколку години, стапките на штедење на домаќинствата во голем број земји на ОЕЦД нагло се намалија. Англосаксонските земји – Америка, Канада, Велика Британија, Австралија и Нов Зеланд – имаат најниски стапки на штедење на домаќинствата. Во просек, Американците денес штедат помалку од 1% од нивниот доход по оданочување, во споредба со 7% на почетокот на 1990-те. Во Австралија и Нов Зеланд, стапките на штедење на лицата се негативни бидејќи луѓето земаат заеми за да трошат повеќе отколку што заработуваат.

Други земји, во кои популацијата сè повеќе старее – особено Јапонија и Италија, исто така забележаа нагло опаѓање на стапките на штедење на домаќинствата, иако од повисоко ниво. Јапонците денес штедат 5% од нивниот доход на домаќинствата, во споредба со 15% на почетокот на 1990-те. Мал број богати земји, имено, Франција и Германија, го отфрлија трендот на штедење. Германците заштедија околу 11% од нивниот доход по оданочување во 2004, што е малку повеќе од средината на 1980-те.

Ваквиот развој на настаните наметнува повеќе важни прашања. Дали луѓето штедат премалку? Кои се последиците од опаѓачките стапки на штедење? Да-

ли владите треба да се обидат да ги поттикнат луѓето да штедат повеќе, и доколку треба, како?

Еден правец на економската мисла, предводена од Бен Бернанке, истакнат американски банкар, вели дека светот страда од преголемо, а не од премало штедење. Бернанке, кој беше назначен за претседател на Советот на економски советници на Џорџ Буш на 1 април, истакнува дека долгорочните каматни стапки се екстремно ниски низ целиот свет. Тој го припишува ова, во добар дел на големото штедење во азиските економии. Доколку овој аргумент за „презаситеност од штедење“ е точен, тогаш може да се претпостави дека нема простор за загриженост поради опаѓањето на штедливоста во богатите земји.

Други тврдат дека намалувањето на штедењето е знак за економска сила. Благодарение на високите приноси од акции и од неодамна, од цените на куќите, луѓето може да ги остварат своите финансиски цели со помалку дискреционо штедење. Софистицираноста на финансиските пазари во англо-саксонските економии им овозможува на луѓето полесно да посегнат по своето богатство, на пример, за рефинансирање на нивните хипотеки. За луѓето кои живеат во системи каде доминираат банките, како што е Германија, тоа е многу потешко. Според оваа логика, високите стапки на штедење во Германија се ре-

зултат на слабите приходи и недоволно развиените финансиски пазари.

Песимистите пак, стравуваат дека отфрлањето на штедењето е опасно. Демографскиот профил на Јапонија или Италија може да даде објаснување за нивните опаѓачки стапки на штедење, но другите богати земји, вклучувајќи ја Америка, би требало да штедат повеќе со оглед на припадниците на „бејби-бум“, генерацијата кои влегуваат во најдобрите години за заработување. Наместо тоа, луѓето ставаат настрана премалку пари за пензија, потпирајќи се на ветувања од банкротирани државни пензиски планови кои не можат да се исполнат, како и апсурдно „розовите“ претпоставки за капиталните добивки од нивните акции и куќи. Оваа краткогледост го намалува обемот на капитал кој е расположлив за инвестиции и ги зголемува нерамнотежите во глобалната економија.

Други земји, во кои популацијата сè повеќе старее - особено Јапонија и Италија, исто така забележаа нагло опаѓање на стапките на штедење на домаќинствата, иако од повисоко ниво. Јапонците денес штедат 5% од нивниот доход на домаќинствата, во споредба со 15% на почетокот на 1990-те

Вистината е покомплицирана. Како прво, и вистинската мерка на штедењето и соодветната стапка на штедење зависат од тоа дали ги разгледувате поединците или економиите.

Од макроекономска гледна точка, вистинската мерка е националната стапка на штедење која е збир на приватното штедење (кое е штедење на домаќинствата и корпоративно штедење, или задржаната добивка на компаниите) и јавното штедење (односно, буџетски суфицит), односно нештедење (буџетски дефицит). Не е важно кој во економијата штеди. Важно е како агрегатниот износ се става настрана за финансирање на инвестиции кои го поттикнуваат економскиот пораст.

Во текот на 1990-те години, во голем број земји на ОЕЦД стапките на национално штедење се зголемија и покрај намалувањето на штедењето од домаќинствата, благодарение на подоброто јавно финансирање (Јапонија, каде националното штедење се намалуваше од почетокот на 1990-те години, е голем исклучок). Во некои англо-саксонски земји, како што е Нов Зеланд, високите буџетски суфицити сè уште го задушуваат влијанието на ниското индивидуално штедење. Но во Америка, драматичниот пресврт од

буџетски суфицит кон дефицит по 2001 година, го засили ефектот на опаѓачкото штедење на домаќинствата. Не само што штедењето на домаќинствата е на рекордно ниско ниво, туку нето националното штедење (околу 2% од БДП) е со најниска стапка уште од Големата економска криза.

Дали ова е важно? Врската меѓу штедењето и економскиот раст е сложена. Високите стапки на штедење не гарантираат брз економски пораст (видете ја, на пример, Германија). Исто така, со интегрирањето на глобалните пазари на капитал, инвестициите не мора да се финансираат само со домашно штедење. Земјите можат да се задолжуваат во странство и да имаат дефицити на тековната сметка. Повеќето англо-саксонски земји, каде штедењето е ниско, го прават токму тоа. Дефицитот на тековната сметка на Америка достигна 6.3% од БДП. Ниските долгорочни каматни стапки навистина имплицираат дека засега, глобалните заштеди се повеќе од соодветни во однос на можностите за инвестиции.

Вистинските трошоци на задолжувањето

Меѓутоа, дали ова е одржливо? Дури и на глобалниот пазар на капитал, постојат ограничувања во поглед на задолжувањето во странство. Долговите мора да се сервисираат, што од своја страна детерминира колку може да биде висок дефицитот на тековната сметка. Уште поважно, денешната „презаситеност од штедење“ помалку е поврзана со структурниот суфицит на штедењето отколку со недостатокот на инвестиции, кој може да се покаже како привремен. И покрај опаѓачката стапка на национално штедење, Јапонија сепак извезува капитал во другите земји бидејќи нејзината стапка на инвестиции уште повеќе се намали.

Ниту азиските економии – со исклучок на Кина – не забележаа значително зголемување на штедењето. Во некои земји, како што е Јужна Кореја чие население брзо старее, стапките на национално штедење опаѓаат. Овие земји станаа нето заемодавачи бидејќи нивните стапки на инвестиции опаднаа по финансиските кризи кон крајот на 1990-те години. Ако инвестициите се зголемат, презаситеноста од штедење брзо ќе исчезне. На долг рок, демографските трендови покажуваат дека националното штедење во економиите кои брзо стареат (Јапонија, Јужна Кореја, Италија, итн.) ќе продолжи да се намалува, дополнително зголемувајќи ја можноста за вишок штедење за финансирање на англо-саксонските дефицити. Понатаму, Америка – и покрај нејзиното огромно надворешно задолжување – има многу ниска стапка на инвестиции. За да се одржи висок по-

раст на продуктивноста, веројатно треба да се зголемат стапките на инвестиции. Додадете ја и потребата за поголеми инвестиции и веројатноста за потешкоток пристап до надворешно задолжување, и заклучокот е јасен. Англо-саксонските економии со ниски стапки на национално штедење, особено Америка, треба да штедат повеќе.

Економистите се согласни за најсигурниот начин: фокусирање на државните финансии. Ален Гринспен неодамна укажа на поголема фискалната дисциплина како „најзначаен инструмент што го имаме“ за зголемување на националното штедење. Меѓутоа, дел на буџетската прудентност може да биде неутрализиран со пониското приватно штедење. Теоријата наречена „Рикардијанска еквивалентност“ тврди дека зголемувањето на јавното штедење е неутрализирано со намалувањето на приватното штедење, бидејќи поединците очекуваат даночни намалувања во иднина.

Една неодамнешна студија на ОЕЦД во која беа опфатени 16 развиени земји, од 1970 до 2002 година, утврди дека во просек, околу половина од секое подобрување на јавните финансии е неутрализирано со пониското приватно штедење на краток рок, а околу две третини на долг рок. Во исто време, најекстремниот случај на ниско национално штедење (Америка) имаше и најмал ефект на неутрализирање. Промената во фискалната позиција на Америка немаше статистички значително влијание врз приватното штедење, што сугерира дека фискалната дисциплина ќе биде особено ефективна. Сепак, и покрај ова, буџетската прудентност е најсигурен пат до поголемо национално штедење.

Ова не значи дека стапките на приватно штедење се ирелевантни. Поттикнувањето на повисоко приватно штедење ќе помогне за зголемување на националното штедење. Освен тоа, адекватноста на личното штедење е важна од гледна точка на индивидуалното богатство. Дури и ако земјата во целост штеди адекватно за да го финансира идниот економски пораст, дистрибуцијата на заштедите може да доведе до одредени групи на луѓе немаат доволно богатство.

Сепак, концептот на „адекватно“ штедење е малку несигурен. Луѓето штедат од различни причини: како мерка на претпазливост од ненадејно опаѓање на доходот; за да ја изедначат својата потрошувачка во текот на нивниот живот; или да им остават средства на своите деца. Проценката дали луѓето издвојуваат доволно од своите тековни доходи, зависи од претпоставките дали луѓето ќе сакаат да трошат или да остават во иднина, колкаво богатство веќе акумулирале и какви ќе бидат приносите на тие средства.

Проблемите со мерењето го отежнуваат овој процес. Стапката на штедење на домаќинствата се пресметува со одземање на потрошувачката од доходот по оданочување. Но, дефинициите и на доходот и на трошењето кои ги користат статистичарите во националните сметки многу се разликуваат од она што луѓето го подразбираат под штедење и трошење. На пример, реализираната капитална добивка не се вклучува во доходот, иако даноците платени на капитална добивка се одземаат од доходот. А разликите меѓу даночните структури на земјите и државните услуги може да значат дека истото основно однесување при трошењето може да даде сосема поинакви измерени стапки на штедење.

Од макроекономска гледна точка, вистинската мерка е националната стапка на штедење која е збир на приватното штедење (штедење на домаќинствата и корпоративно штедење, или задржаната добивка на компаниите) и јавното штедење (односно, буџетски суфицит), односно нештедење (буџетски дефицит). Не е важно кој во економијата штеди. Важно е како агрегатниот износ се става настрана за финансирање на инвестиции кои го поттикнуваат економскиот пораст

Внимавајте на јазот

Сепак, решавањето на овие проблеми не ја менува основната слика. Студијата подготвена од ОЕЦД и Европската централна банка покажува дека, откако ќе се земат предвид различните даночни и пензиски структури, јазот во штедењето помеѓу Америка и континентална Европа се продлабочува уште повеќе. Мартин Барнс од „Bank credit analyst“, консултантска фирма во Монреал, смета дека откако ќе се земат предвид проблемите со мерењето, стапката на лично штедење во Америка е релативно стабилна сја до 2001 година, од кога започнува и нејзиното нагло намалување.

Но дали помалото штедење значи и премало штедење? Најобемната научна работа за адекватноста на индивидуалното штедење е направена во Америка. Иронично, економистите таму станаа пооптимистични дури и кога измерените стапки на штедење се намалуваа. Во средината на деведесеттите години, голем број научни трудови предупредуваа на несоодветни стапки на штедење. Особено трудот на Даглас Бернхеим, економист на Стенфорд, покажа драстично помало штедење кај најголем број од домаќинствата.

Втора група на студии, предводена од Ерик Енген од Банката за федерални резерви, Бил Гејл од „Brookings institutions“ и Кон Учело од „Урбан институт“, создаде посоефицирани модели на оптимално штедење и даде помалку мрачна слика. Најновата и најоптимистичка студија објавена во јануари 2004 година од Џон Карл Шох и Анат Сешадри од Универзитетот во Висконсин, тврди дека 80% од американските домаќинства имаат акумулирано поголемо богатство од потребното.

Студијата подготвена од ОЕЦД и Европската централна банка покажува дека, откако ќе се земат предвид различните даночни и пензиски структури, јазот во штедењето помеѓу Америка и континентална Европа се продлабочува уште повеќе. Откако ќе се земат предвид проблемите со мерењето, стапката на лично штедење во Америка е релативно стабилна сè до 2001 година, од кога започнува и нејзиното нагло намалување

Но, овие студии содржат неколку „розови“ претпоставки. Прво, тие го вклучуваат капиталот на поединците во домовите како дел од нивните финансиски средства. Тоа можеби е грешка, не само поради тоа што неодамнешното нагло зголемување на цените на станбениот простор може да се покаже како „балон“, туку и поради тоа што станбениот простор е кабесто средство. Сите постари луѓе сигурно нема да сакаат да ги продадат домовите за да ја финансираат потрошувачка во пензионерските денови. Доколку се вклучи само половина од капиталот на куќата на поединецот, најоптимистичната студија покажува дека помалку од 60% од американските домаќинства имаат соодветни заштеди – што претставува драстична промена.

Второ, овие студии претпоставуваат дека идните пензиски бенефиции ќе се плаќаат соодветно на ветувањата. Со оглед на буџетските притисоци од „бејби-бум“ генерацијата, тоа се чини неверојатно. Доколку претседателот Буш успее да ја спроведе реформата на социјалното осигурување (засега, едно големо „ако“), одредена форма на намалување на бенефициите е речиси извесна. За посиромашните Американци, секое намалување на ветерните пензиски бенефиции, нагло ќе ја намали адекватноста на нивните заштеди денес. Предвидените плаќања од социјалните фондови ја надминуваат вредноста на сите други финансиски средства за најниската третина во распределбата на доходот.

Во случајот на Велика Британија, каде државното ниво на пензиите треба да замени многу помал дел од заработувачката отколку во Америка, ќе ја сфатиме поентата. Во еден неодамнешен извештај на Пензиската комисија на Велика Британија се вели дека, со оглед на надолниот тренд во пензиите што ги исплаќаат работодавачите и ерозијата на државните пензии, 60% од работниците постари од 35 години не штедат доволно.

Враќање кон штедењето?

Голем дел од сите овие анализи зависат од претпоставките за стапката на принос на заштедите. Во последниве години, најголемата разлика меѓу земјите на ОЕЦД со најголемо и најмало штедење е приносот на средствата. Како што посочува еден неодамнешен извештај на „McKinsey global institut“, од 1975 до 2003 година, апresiasiјата на средствата претставува речиси 30% од зголемувањето на вредноста на финансиските средства на домаќинствата во Америка, додека во Јапонија, високите стапки на штедење ги надоместија негативните приноси на средствата. Врз основа на сегашните стапки на принос и трендови на штедење во големите индустриски економии, студијата на Меккинси дава мрачна слика за адекватноста на глобалната акумулација на богатството. Но, таа истакнува дека поголемото штедење е несоодветен рецепт за земјите кои веќе многу штедат, како што е Германија. Решението во овој случај е зголемување на приносите од штедењето, преку финансиско и корпоративно реструктурирање, поголема конкуренција итн. Со други зборови, овие економии треба да станат повеќе англосаксонски.

Во англо-саксонските економии, пак, каде штедењето е пониско, зголемувањето на стапката на штедење на населението мора да биде дел од комбинацијата. Но како, доколку воопшто можат, владите да го поттикнат населението да штеди? Монетарната политика е еден од инструментите, иако слабо ефективен. Последниве години, невообичаено ниските каматни стапки го поттикнуаа задолжувањето и предизвикаа „балони“ на средствата, особено во англо-саксонските економии. Иако на краток рок ваквата потрошувачка ја поддржа глобалната економија, таа го забрза опаѓањето на штедењето. Враќањето кон понормални нивоа на каматни стапки би требало да го поттикне штедењето.

Друг пристап е луѓето едноставно да се принудат повеќе да штедат, на пример, со воведување на задолжителни придонеси за новите пензиски сметки. И Австралија и Швајцарија го направија ова. Во случајот

јот на Австралија, влијанието на штедењето не е јасно изразено: стапката на штедење сепак се намали, иако за помалку отколку што би се намалила без задолжителната компонента. И покрај тоа што при- силното штедење можеби едобар излез за оние зем- ји каде се штеди екстремно малку, тоа е прилично нелиберално, поради што повеќето земји се обидоа повеќе да го поттикнат, наместо да го принудат по- високото штедење.

Основниот правец беше законот за даноци. Систе- мите на данок на доход го дестимулираат штедење- то со тоа што двапати ги оданочуваат приносите (пр- виот пат кога компанијата ќе оствари добивка и уште еднаш кога поединецот ќе го добие приносот од ин- вестицијата). Од гледна точка на максимизирање на стимулот за штедење, најдобрата политика е цело- сен премин кон даночен систем базиран на потрошу- вачка.

Но, ниту една земја од ОЕЦД не го сторила тоа, иако голем број од нив собираат одредени приходи од даноците на потрошувачка. Наместо тоа, креато- рите на политиките создаваат стимули за штедење во рамките на системот на данок на доход. Повеќето индустриски земји понудија одредени штедни пен- зиски фондови заштитени од даноци. Една студија во ОЕЦД покажа дека, една типична развиена земја ну- ди субвенција од 20 центи за еден долар на ваквите пензиски сметки. Америка, со субвенција од 27 центи на еден долар, е на десеттото место. Оваа субвенци- ја изнесува повеќе од 1% од БДП изгубени даночни приходи, што е значително повеќе од вкупното лично штедење во земјата. Ваквите субвенции имаат логи- ка само доколку го стимулираат штедењето кое ина- ку не би постоело. За ова постојат, во најдобар слу- чај, различни докази. Студиите покажуваат дека пензиските шеми кои се ослободени од даноци, во суштина само го пренасочуваат постојното штедење, или стимулираат скромно ново штедење.

Преку субвенциите кај прогресивните даноци на доход, овие фондови имаат поголема субвенција за побогатите, кои и онака веројатно повеќе штедат. Во повеќето земји, даночниот систем ги дестимулира сиромашните луѓе (кои веројатно помалку штедат) да бидат штедливи. Во Америка, правото за социјал- на помош (пример, купоните за храна) се укинува до- колку двојката има средства над 3.000 долари. Во Велика Британија, пензискиот кредит наменет за по- мош на пензионерите, покажа чуден резултат со тоа што направи штедењето да изгледа како глупава

идеја за работниците со средни примања. За секоја фунта доход од заштеди, тие може да подлежат на маргинални даночни стапки од најмалку 40%.

Домувањето е уште една област каде даночниот закон го нарушува мотивот за штедење. И намалува- њата и исклучувањата на хипотекарните камати од капиталната добивка за станбениот имот, го поттик- нуваат прекумерното штедење во имот. Џон Макин, економист во „Amerikan enterprise institut“ признава дека даночните олеснувања за имотот во Америка ќе чинат околу 1 трилион долари во текот на след- ниве пет години, што е огромен товар за буџетот, а оттука и за националното штедење.

Одлуки, одлуки...

Наместо да се фокусираат на даночните стимули, неодамнешните економски истражувања сугерираат дека политичарите треба подобро да утврдат што е тоа што ги спречува луѓето да штедат. Голем број студии од економистите-бихејвјористи сугерираат дека луѓето се дестимулирани да штедат поради до- несувањето одлуки. На пример, поголема е веројат- носта посиромашните луѓе да се зачленат во при- ватни пензиски планови доколку тоа е предвидена- та опција на работодавачот, во споредба сосостојба- та кога работниците треба да бираат. Во една студи- ја од Бригите Мадријан од школата „Вартон“, на Уни- верзитетот во Пенсилванија, пренасочувањето кон автоматско зачленување го зголеми учеството кај посиромашните работници од 10% на 80%. Други студии покажуваат дека луѓето ја зголемуваат стап- ката на штедење со зголемување на нивните прихо- ди, под услов овие зголемувања да се автоматски. Економистите-бихејвјористи сугерираат многу инте- ресни идеи на политики, како на пример стимулира- ње на работодавачите да го направат зачленување- то однапред предвидена опција за пензиските пла- нови.

Ниту една од овие промени нема драстично да ги зголеми стапките на штедење на домаќинствата. Но, ќе им го олеснат и ќе им го направат поатрактивно ставањето пари настрана на оние кои најмалку ште- дат, додека во исто време, ќе го намалат фискални- от товар на погрешно пласираните даночни субвен- ции на богатите. И посиромашните луѓе, и државните буџети и стапките на национално штедење ќе имаат корист.

НОВИТЕ ФАКТОРИ НА РАСТ И ИНТЕГРАЦИЈАТА ВО ЕУ

Информационата револуција, поткопувајќи ја со децении основата на традиционалната економија потпрена врз класичните фактори на растот, доведе до фаза на "економија базирана на знаење" (knowledge based economy), која се потпира на новите фактори на растот - информациите и знаењето

Златка Поповска

Проф. д-р Златка Поповска е редовен професор на Економскиот факултет во Скопје. Основната научна преокупација е во областа на развојните и технолошки стратегии и во областа на управувањето со сложените економски системи. Автор е на над стотина научни и стручни статии, реферати, проекти и книги. Носител е на наградата Гоце Делчев за највисок научен придонес во 1993 година. Учесник е во голем број советувања, симпозиуми и конференции во државата и странство. Учесник во повеќе општествени организации и тела од областа на економијата и науката. Меѓу бројните активности, спаѓаат и Претседател на Општествениот совет при републичкиот Извршниот совет, Претседател на Општествениот совет за општествено информирање при Републичкото Собрание, Министер и Потпретседател на владата на Република Македонија, Претседател на Сојузот на Економистите на Македонија.

Во современата историја на економскиот развој, не е забележан пример на земја со динамични стапки на растеж и извозна експанзија втемелена врз растот на конкурентноста на производите и услугите, без таа да има своја долгорочна развојна стратегија во која се антиципирани акцелерациите на технолошкиот прогрес. Конвергенцијата на стапките на растот на една помалку развиена земја кон стапките на поразвиените земји е единствено можна преку долгорочен напор во реализацијата на стратешките цели кои се наоѓаат на траекториите на современите развојни тенденции.

1. Стратегии како одговор на глобалните предизвици

Напредните земји, но и голем број земји во развој, развиваат свои стратегии како одговор на длабоките промени кои ги носат глобализацијата и дигитализацијата. Информационите технологии стануваат сврзано ткиво меѓу различни актери, сектори, држави. Тие континуирано ја зголемуваат ефикасноста на користење на факторите на растот со силен ефект врз порастот на

општата продуктивност. Информационата револуција, поткопувајќи ја со децении основата на традиционалната економија потпрена врз класичните фактори на растот, доведе до фазата на „општество базирано на знаење“ кое се потпира на новите фактори на растот – информациите и знаењето. Развојот на „општеството базирано на знаење“ (knowledge based society), или „економијата базирана на знаење“ (knowledge based economy) е реален трансформационен процес поддржан со долгорочни стратегии, програми, политики на регионално, национално и интернационално ниво. Според податоците на Светската банка, во последните петнаесет години гранките базирани на знаење во повеќето земји на ОЕЦД оствариле пораст на новосоздадената вредност просечно од 3.5% што е над општиот економски растеж од 2,3%. Зголемено е и учеството на овие гранки во вкупната новосоздадена вредност: во Германија од 51% на 60%, во Британија од 45% на 51%, во Финска од 35% на 42% итн. Половина од БДП на развиените економии на ОЕЦД потекнува од дејностите базирани врз знаењето.¹

¹Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии

Акумулацијата на знаењето ги отвора, или создава можностите за акумулацијата на капиталот. Современата теорија (пример, Ромеровиот модел), ја апострофира приоритетната важност на инвестициите во развојот на човечкиот капитал. Емпириските податоци за напредните земји го регистрираат побрзиот раст на нематеријалните инвестиции во однос на растот на инвестициите во основни средства. Овие земји ја реализираат концепцијата за одржлив развој која претпоставува цврста корелација на стапките на раст на продуктивноста и стапките на раст на инвестициите во образованието, со стапките на економскиот раст.

Знаењето е тоа кое создава иновации. На светскиот пазар, трката со конкуренцијата е трка преку иновации. Нивното создавање е најмалку ексклузивитет на надареноста на поединците – тие се создаваат и дифузираат како перманентна активност на фирмите кои се водат од критериумите на светската продуктивност. Затоа, иновационите политики се во средиштето на интересот на индустриските политики на национално, регионално и интернационално ниво. Особен приоритет добива развојот на мрежата на односи и актери од чија интеракција зависи подигањето на иновациониот капацитет на една економија. Во оваа мрежа, учествуваат фирмите, научните институции, разни агенции за поддршка на ширењето на иновациите, но и владини тела и органи задолжени за различни аспекти поврзани со иновациите. Нивното поврзување и соработка станува нов фактор на растот и развојот.

Во време на глобализацијата, извозните стратегии се неделиви од иновационите стратегии. Не може да се претпостави долгорочен извозен успех без прифаќање на иновациите како основа на конкурентната способност на една фирма или економија. Националните политики во средиштето на интересот ја ставаат меѓународната (а не националната) конкурентност, диктирана од продукцијата и дифузијата на високите технологии.

Теоријата и практиката еднозначно ја потврдуваат пенетрацијата на знаењето и информациите како нови фактори на растот, кои ги видоизменуваат самите основи на општественото живеење, комуницирање и организирање. Глобализацијата ги засилува овие промени. Според тоа, општо е сознанието дека се исцрпени класичните фактори на растот, односно квантитативниот пораст на вработените и капиталот не можат да бидат моторната сила на определбите за извозна експанзија, побрз раст и одржлив развој. Затоа, и земјите во транзиција кои се веќе дел

на ЕУ, како и тие кои се со статус на кандидати, се во процес на изградба на свои стратегии и политики кои ги антиципираат современите тенденции на развојот на општество базирано на знаење. Патот на приспособување кон овие нови промени е многу долг. Но, одложувањето на неговиот почеток е опасност од трајна развојна периферизација на една земја.

2. Корените на заостанувањето на македонската економија

Со почетокот на информационата револуција, стана јасно дека треба постепено да се напушта концепцијата на претежно потпирање врз природни компаративни предности. Претежното потпирање врз природни ресурси и евтината работна сила веќе не генерира раст на вработеноста, раст на продуктивноста и конкурентен извоз на долг рок.

Според податоците на Светската банка, во последните петнаесет години гранките базирани на знаење, во повеќето земји на ОЕЦД оствариле пораст на новосоздадената вредност просечно од 3.5% што е над општиот економски раст од 2,3%

Република Македонија со децении го определува зголемувањето на извозот како стратешки правец. Во исто време, со децении го потценува каузалитетот на технолошките и развојни промени. Високата цена на потценувањето на овој каузалитет нè ја испорача судот на критериумите на светскиот пазар со кој се соочија нашите фирми во процесот на транзицијата. „Отворањето“ значеше пропаѓање на голем број фирми, но воедно требаше да претставува и поука дека приспособувањето на светската конкуренција не е можно без приспособување кон новите фактори на растот и врз нив потпрените продуктивни производни структури. Нашата производна структура претежно е потпрена врз класични технологии со висока енергетска и сировинска интензивност. Извозниот дел на ваквата структура се соочува со конкуренцијата на современите производствени структури базирани врз новите и високи технологии, сировинско и енергетски неинтензивни, а технолошки и научно-истражувачко интензивни. Затоа, логично е позиционирањето на македонскиот

1) Според: B. Lundvall: "The Learning Economy", Conference on "Structural Change and the Regulation of Economic Systems", Paris. Исто така, vidi: "The Knowledge - based Economy", OECD/ GD/ 102/1996; R.Mansel i U.When: "Knowledge Societies: Information Technology for Sustainable Development", Oxford University Press, 1998.

извоз и конкурентноста на македонските производи на крајно незадоволително ниво, како и отсуството на траен развоен ефект од меѓународната трговија.

Големината на дефицитот на платниот биланс во голем дел е последица на застарените и непродуктивни структури. Технолошкиот капацитет на бизнис секторот е на незадоволително ниво што ја одразува вкупната слабост на економскиот и институционалниот капацитет, проследена со ниски стапки на економски раст. Технолошкиот капацитет е всушност, единство на производствениот, инвестициониот и иновациониот капацитет. Слабостите на производствениот капацитет се регистрираат со недоволната продуктивност на трудот, конкурентност и профитабилност. Причините за недоволниот домашен инвестиционен капацитет се и причини за ниското ниво на странски вложувања. Консеквентно, иновациониот капацитет на бизнис секторот игра мала улога во зголемувањето на неговата конкурентна способност. Тоа кореспондира и со недовол-

тот и приспособувањето на новите тенденции. Оваа борба заслужува долгорочна стратегија чиј континуитет нема да биде зависен од политичките циклуси.

3. Интегрирањето во ЕУ, можност за промена на нашиот однос кон новите фактори на растот

Патот кон членство во ЕУ е воедно и патот кон промена на нашиот општествен однос за значењето на новите фактори на развојот приоритетни за општеството базирано на знаење. Македонија ја определи целта – членство во ЕУ како свој национален приоритет зад кој стои национален консензус. Деветгодишниот напор за приближување до ЕУ се очекува да го даде својот конечен резултат на крајот од оваа, или почетокот на идната деценија. Но, влегувањето во ЕУ нема да биде само историски ден, туку пред сè почеток на историска етапа во која Македонија ќе започне да ја гради својата модерна економија. Приближувањето и членството во ЕУ е сложен трансформационен процес кој мора да ги зафати сите сфери на економското и општествено организирање и дејствување. Тоа не е само примена на стандарди, директиви или договорени програми за реформи во виталните сектори на развојот, туку и процес на создавање основи за самогенерирање на факторите на растот, за самоприспособување на предизвиците на глобалната конкуренција.

Особено поттикнувачка сила за промена на нашиот однос кон новите промени е можноста за следење и учество во колективните управувачки механизми на ЕУ на овој домен. Некои од нив имаат облигативен карактер изразен низ политики, програми, табеларни прикази, мониторинзи и испитувања за напредокот во различни области. Земјите во транзиција кои веќе станаа членки на ЕУ, како и земјите кои со извесност ќе станат членки, се вклучени во европските политики за најзначајните сегменти во изградбата на општества базирани на знаењето. Сите овие земји започнаа да ги следат промените кои водат кон реализација на една од најзначајните задачи на ЕУ: зголемување на нејзината улога на светскиот пазар, односно намалување на јазот што ја дели ЕУ од САД и Јапонија.

Во 2000 година, Европската комисија на Лисабонскиот европски совет ја постави стратешката цел: Европската унија до 2010 година да стане најконкурентна и најдинамична економија во светот базирана на знаењето со оддржлив економски раст, поголем број работни места, како и поголема социјална кохезија. Во с’ржта на Лисабонскиот предлог се иновациите. Европската унија на доменот на инова-

Во време на глобализација, извозните стратегии се неделиви од иновационите стратегии. Не може да се претпостави долгорочен извозен успех без прифаќање на иновациите како основа на конкурентната способност на една фирма или економија. Националните политики во средиштето на интересот ја ставаат меѓународната (а не националната) конкурентност

ните издвојувања за образование и обука за проблемите кои ги поставува новото време, со долгорочната стагнација во издвојувањата за ИР како % од БДП (во некои години само 0,3%), со слабата патентна продукција (што е индикација на способноста за создавање иновации), со слабото користење на Интернетот (што се зема како индикација за ширењето на технологиите) итн. Заостанувањето зад современите технолошки промени е во најблиска корелација со длабочината на развојниот јаз што н’ дели од развиениот свет.

Неспорно, современите развојни промени ја ставаат Македонија пред предизвикот за сериозно свртување кон значењето на новите фактори на растот. Ја ставаат пред предизвикот за понагласена ориентација кон развој на стекнатите компаративни предности во споредба со користењето на природните компаративни предности. Но, свртувањето кон ваква политика е само почеток на долгорочна борба за надминување на екстензивните фактори на рас-

ционата политика донесе низа значајни документи со стратешка важност. Во 1995 година се донесе базичниот документ – Зелената книга на иновации (Green Paper on Innovation). Се определија три глобални цели: иновациите се клучот на европската конкурентност; иновационата политика треба да стане нов тип хоризонтална политика со интерфејси со многу други традиционални политики; активностите на европско ниво ќе ги дополнуваат националните напори во доменот на иновациите. Во Акциониот план (Innovation Action Plan) кој следеше во 1997 година, трите наведени цели на иновационата политика се дефинираа во 17 специфични области. Акциониот план стана политичка и институционална рамка за европската иновациона политика.

Реализацијата на вакви долгорочни сложени мултидимензионални и мултинационални проекти бара висок степен на координација. Затоа, во рамките на колективните механизми, се воведо нов модел на европско управување²: европската иновациона индикативна табела (European Trend Chart on Innovation). Овој нов модел за отворена координација стана средство за ширење на најдобрите практики и за постигнување на поголема конвергентност во реализацијата на основните европски цели. Стана модел за процесот на транснационално учење (learning process) со ефекти врз јакнењето на вкупниот иновационен капацитет на целиот европски простор. Таа претставува сумарен преглед на целите на политиките, односно мерките. Информациите за мерките на иновационата политика се собираат континуирано, а секоја земја поднесува Годишен извештај (Country report) дополнет со административниот и законскиот контекст на нејзината политика. Чекор напред е и донесувањето на резултантната иновациона табела (European Innovation Scoreboard) во 2000 година, како посилен поттик за мобилизација на енергијата во реализацијата на иновационите цели. Таа е дел од еден систем на промени во кој спаѓаат и Извештајот за европската конкурентноста и Табелата за претпријатијата. За реализација на европската иновациона политика релевантни се 20 индикатори кои се групирани во четири области:

- човечките ресурси;
- создавање знаење;
- пренос и примена на знаењето и
- финансирање на иновации, резултати од иновациите и пазари.

Изборот на овие индикатори се координира со структурните индикатори и индикаторите на поли-

тиката на истражување.³ Резултантната иновациона табела нуди можност за согледување на општиот национален иновационен развој преку вкупниот индикатор наречен збирен иновационен индекс. Според него, Шведска и Финска остануваат иновативни лидери во рамки на ЕУ, а од новите земји членки, лидери се Словенија и Естонија.

Сите земји членки на ЕУ, како и земјите-кандидати, веќе четири години ги искажуваат своите резултати според наведените индикатори, следени со квалитативни анализи, периодични мониторинг проценки и испитувања на остварените резултати. Тоа претставува обврска за секоја земја. Воедно, и поттикнувачка сила секоја земја да се грижи во континуитет за новите промени и да ги следи и споредува во однос на европските промени.

Големината на дефицитот на платниот биланс во голем дел е последица на застарените и непродуктивни структури. Технолошкиот капацитет на бизнис секторот е на незадоволително ниво што ја одразува вкупната слабост на економскиот и институционалниот капацитет, проследена со ниски стапки на економски раст

Во табелата 1 дадена е резултантниот приказ за 2004 година (Innovation Scoreboard) за земјите во транзиција, од каде се гледа нивната позиција спрема европскиот просек. Заостанувањето на анализираните земји во транзиција во однос на европскиот просек се оценува од аспект на стратешката цел на ЕУ за развој на економијата потпрена на знаењето, способна да ја добие битката со конкурентските лидери уште оваа декада. Затоа, ЕУ настојува да примени поактивна политика за зголемување на иновативната способност на целиот европски простор, во рамки на што е и зголемување на помошта на земјите кои се нови европски членки.

Позитивните резултати веќе стигнуваат. Следењето на динамиката во промените на индикаторите во последните четири години покажува побрза динамика на новите земји членки, во споредба со земјите ЕУ-15. Иако ваквото подобрување најмногу е во релација со промените во законското, регулативно-то и административното окружување како дел од реформите кон пазарна економија, во него учеству-

2) Види: P.Lowe: "The European Trend Chart on Innovation: A Policy Learning Tool", European Commission DG Enterprise, Innovation Policy Unit, 2003.

3) 2003 European Competitiveness Report, SEC (2003) 1278; "Towards a European Research Area- Science, Technology and Innovation-Key Figures 2003-2004"; Luxembourg : OPOCE, 2003- 96 pp.; "Investing in Research: an Action Plan for Europe", Luxembourg: OPOCE, 2003- 76 p.- known as the "3% Action Plan".

**Перформанси на земјите во транзиција, членки на ЕУ и кандидати за членство во ЕУ
според Европската резултантна иновациона табела**

ИНДИКАТОРИ	ЕУ-25	ЕУ- 15	Чешка	Естонија	Унгарија	Латвија	Литванија	Полска	Словачка	Словенија	Бугарија	Румунија
1.1. Матурирани средношколци	11,5	12,5	5,7	6,6	4,8	8,1	14,6	8,1	7,8	9,5	11,7	5,8
1.2. Работно население со терцијарно образование	21,2	21,8	12,0	30,4	15,4	18,2	23,2	13,8	11,8	17,8	21,3	9,6
1.3. Учење во текот на целиот живот	9,0	9,7	5,4	6,2	6,0	8,1	4,5	5,0	4,8	15,1	1,4	1,3
1.4. Вработеност во високотехнолошки преработувачки сектор	6,60	7,10	8,71	3,35	8,27	1,85	3,03	–	8,00	8,94	4,66	5,32
1.5. Вработеност во секторот на високо – технолошки услуги	3,19	3,49	3,18	2,32	3,14	2,31	1,66	–	2,54	267	2,69	1,45
2.1. Јавни издвојувања за истражување и развој	0,67	0,69	0,47	0,55	0,66	0,25	0,54	0,46	0,25	0,62	0,40	0,15
2.2. Издвојувања за истражување и развој од деловниот сектор	1,27	1,30	0,75	0,22	0,36	0,17	0,14	0,13	0,31	0,91	0,09	0,23
2.3.1. Високотехнолошки патенти пријавени во Европската патентна канцеларија	26,0	30,9	0,5	2,6	4,0	0,5	1,3	0,3	0,9	3,4	0,6	0,2
2.3.2. Високотехнолошки патенти пријавени во Американската патентна канцеларија	9,4	11,2	0,2	1,1	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	1,5	0,1	0,0
2.4.1. Патенти пријавени во Европската патентна канцеларија	133,6	158,5	10,9	8,9	18,3	6,0	2,6	2,7	4,3	32,8	3,7	0,9
2.4.2. Патенти пријавени во Американската патентна канцеларија	59,9	71,3	3,9	2,7	4,9	0,3	0,5	0,4	1,9	8,4	0,8	0,2
3.1. Иновации во домашното производство на малите и средните претпријатија	31,7	32,1	24,6	36,9	–	15,9	21,5	12,5	12,5	18,3	–	–
3.2. Иновации на МСП во кооперативното производство	7,1	6,9	6,2	11,3	11,1	4,0	12,3	5,0	3,3	7,6	–	2,9
3.3. Извоз на иновации	2,15	2,17	1,07	1,43	1,40	2,56	1,74	1,84	8,09	1,28	–	1,32
3.4. Нетехнолошка размена	49	–	39	53	29	36	31	–	10,0	51	–	77
4.1. Ризичен капитал во високи технологии	–	50,8	27,8	–	8,0	–	–	6,6	50,0	–	–	–
4.2. Ризичен капитал во рани фази	0,025	0,025	0,001	–	0,02	0,000	–	0,007	0,002	–	–	0,03
4.3.1. Производство на производи кои се нови на пазарот	5,9	5,9	7,2	4,5	1,4	–	4,3	–	6,6	5,3	–	7,8
4.3.2. Производство на производи кои се нови за фирмите	16,8	17,1	7,3	5,4	4,9	–	10,6	–	6,2	4,9	–	1,6
4.4. Пристап/ примена на Интернет	–	0,57	–	–	–	0,00	0,07	0,27	–	0,45	–	–
4.5. Издатоци за информационо–комуникациони технологии	6,3	6,2	9,2	11,5	9,4	10,1	8,2	7,7	8,9	6,8	11,2	6,4
4.6. Производство на висока технологија	12,7	14,1	7,1	–	16,0	2,8	8,1	5,7	5,2	13,3	8,6	5,2

Напомена: Податоците во табелата се од МЕРИТ, ОЕЦД и од националните бази на податоци.

Извор: Врз основа на European Innovation Scoreboard 2004, Comparative Analysis of Innovation Performance, Commission Staff Working Paper, COM (2004) 1475, 19.11.2004, Commission of the European Communities

ваат и првите напори во развојот на националните капацитети за иновации. „Како и да е, тие сеуште заостануваат во растот потпрен на иновациите и знаењето. Рамките на политиката до 2010 година, се многу попредизвикувачки отколку регулационите режими за приспособување на пазарната кономија. Изградувањето на помоќни национални иновациони системи во конкурентското окружување на проширена Европа ќе бара создавање бројни нови интер–

фејси меѓу приватните и јавните актери, меѓу понудата и побарувачката за инвестиции и иновации и меѓу домашните и странските пазари“.⁴

Новите земји членки имаат широк домен на активности. Соочувањето со новите предизвици бара стратешки одговор на многу полиња, како на пример изградбата на соодветна институционална инфраструктура. Дел од оваа инфраструктура е во рамки на владите. Во Чешка, посебна улога има Советот за

4) Цитирано според: "Innovation Policy in Seven Candidates Countries: the Challenges, Bulgaria, Latvia, Lithuania, Malta, Romania, Slovakia, and Turkey", European Commission Enterprise, DG, March, 2003, 6p.

ИР како тело на владата. Министерството за образование и Министерството за индустрија и трговија се ангажирани за имплементацијата на националната иновациона стратегија врз чија основа се донесе Националната иновациона политика за периодот 2005–2008 год. Во Унгарија, под раководство на Премиерот, највисоко координативно тело во областа на науката и технологијата е Советот за научна и технолошка политика. Националниот уред за истражување и технологија е одговорен за иновационите програми, домашните и меѓународни ИР, соработката, како и за надгледување на мрежата на унгарските аташеа за наука и технологија. Агенцијата за управување со средства наменети за ИР воедно е задолжена и за следење на нивната алокација. Во Словачка, Министерот за образование раководи со владиното советодавно тело – Национален совет за наука и технологија. Овој совет е ангажиран на дефинирањето и имплементацијата на политиките на доменот на науката и технологијата. Агенцијата за развој на МСП е задолжена за развој, трансфер и дифузија на иновациите во овој сектор. Во Полска, на доменот на иновационата политика значајна е улогата на три министерства: Министерство за научно истражување и информациони технологии, Министерство за економија, труд и социјална политика и Министерство за образование и спорт. Првото е одговорно за развојот на националната научно – технолошка политика, второто Министерство за развојот и промоцијата на иновационата политика, а третото е одговорно за развојот на политиката за образование и системите за обука. Имплементацијата на иновационата политика е претежно одговорност на владината Агенција за развој на претпријатијата. Во Словенија, за иновационата политика се грижи Министерството за економија, а за поддршка на науката – Министерството за образование, наука и спорт. Пред две години донесен е закон за формирање на две агенции, Агенција за научно истражување и Агенција за развој и технолошки истражувања. Во Естонија, под раководство на Премиерот е Советот за истражување и развој кој се занимава со стратешки прашања. Министерството за економски работи и комуникации, односно неговниот Сектор за иновации и технолошки развој е ангажирано на доменот на иновациите и политиката на технолошкиот развој. Во Латвија, одговорноста за дефинирање и имплементација на иновационата политика е на Министерството за образование и наука, Министерството за економија и на Управувачкиот комитет на национална програма за иновациите. Бугарија, пак, во 2004 година ја донесе својата Инова-

циона стратегија – документ со кој се основа Националниот иновационен фонд за поддршка на иновациите и истражувањето.

Ова се само мал дел од промените кои се случуваат во овие земји. Според годишните национални извештаи за иновационата политика, некои земји веќе се вброени меѓу европските лидери според одредени индикатори по кои се цени успехот на патот кон економија базирана на знаење. На пример, Чешка е меѓу лидерите според индикаторот вработеност во средно и високо-технолошкиот преработувачки сектор, Латвија и Унгарија според учеството на издатоците за информационо-комуникациони технологии во БДП, Естонија според приходот од продажбата на производи кои се нови за фирмите.⁵

Земјите во транзиција кои веќе станаа членки на ЕУ, се вклучени во европските политики за изградба на општества базирани на знаењето. Сите овие земји започнаа да ги следат промените кои водат кон реализација на една од најзначајните задачи на ЕУ: зголемување на нејзината улога на светскиот пазар, односно намалување на јазот што ја дели ЕУ од САД и Јапонија

Новите земји членки на ЕУ, од фаза на претежна ориентираност кон издвојувањата за ИР, преку фазата на ориентираност кон дифузијата и трансферот на технологиите, денес влегуваат во фаза на претежна ориентираност кон иновативната способност на бизнис секторот, во рамките на развојот на национални иновациони системи.

Република Македонија не промовирала активна политика соодветна на овие фази. Поточно, не ја отворила страницата на новите промени, иако долгорочното игнорирање на предизвиците на технолошкиот развој е во корените и на нашите сегашни економски проблеми. Конечно, дали патот кон ЕУ може да ја отвори оваа страница?

4. Нова политика кон своите можности и потенцијали

Најголемиот потенцијал на Македонија е човечкиот капитал кој со своето образование може да покаже креативност примерна на потребите за реал-

5) Според Communication from the Commission, Science and Technology, the Key to Europe's Future- Guidelines for Future European Union Policy to support Research, COM (2004) 353 final, 16.06.2004, Commission of the European Communities

изација на нова политика на растот. Почетна точка е обликувањето на општествената свест за значењето на пораките од општеството базирано врз знаење во соодветни стратегии и политики. Македонските аспирации за интеграција во ЕУ значат и подготвеност за вклопување во европските политики во различни сегменти на технолошкиот развој. Бројни се проектите на ЕУ во кои се вклучуваат земјите во транзиција преку разни програми. Тоа дава и огромна можност „да се направи сè она што требало да биде направено“, и да се фати чекор со промените кои веќе ги прават напредните земји во транзиција. Со оваа огромна можност се отвора перспективата за намалување на јазот што нè дели од поразвиените земји, односно се отвора перспективата за постепена конвергенција во клучните фактори на растот, како и на самите стапки на економски раст. Основна претпоставка за одговор на овие предизвици е јакнењето на управувачкиот капацитет на макро и микро ниво.

Сепак, ниедна стратегија, ниедна политика, ниедна мерка не може да има успех, доколку не се активни и продуктивни механизмите за обезбедување правична конкуренција на домашниот пазар. Овој услов без кој не се може, е најголемиот тест за управувачкиот капацитет на една држава

Имајќи ги предвид наведените предизвици кои доаѓаат од политиките на ЕУ, основни насоки на политиката насочена кон зголемувањето на нашиот производствен, иновационен и инвестиционен капацитет, во рамки на траекторијата на општество базирано на знаење, би биле:

- инвестирање во луѓе;
- инвестирање во информациона и комуникациона инфраструктура; и
- развој на бизнис клима.

Најзначајни домени на активности се создавањето и примената на новото знаење, иновациите, како и засилувањето на кооперацијата. Ширината на активностите е голема и мора да биде осмислена преку систем на долгорочни мерки. На пример, следејќи ја европската индикативна табела (European Trend Chart on Innovation) и нашата политика на иновации, основните мерки би биле во следниве три приоритетни области:

- ширење на иновационата култура (со подобласти: образование и обука; мобилност на студенти, истражувачи и наставници; подигање на општествената свест и инволвирање на најповиканите во областа на иновациите; иновации и менаџмент на претпријатијата; јавни служби; промоција на здружувањето и соработката за иновации)
- поставување соодветна регулациона рамка за иновации (со подобласти: конкуренција; заштита на интелектуалната сопственост; административна симплификација; законско и регулаторно окружување; финасирање на иновации; даноци)
- претворањето на истражувањето во иновации (со подобласти: стратешка визија за ИР; поддршка на истражувањата од страна на фирмите; нови технолошки-базирани фирми; интензивирање на кооперативноста меѓу истражувањето, универзитетите и фирмите; поддршка на малите и средните претпријатија за прифаќање на технологии и know how).

Сепак, ниедна стратегија, ниедна политика, ниедна мерка не може да има успех, доколку не се активни и продуктивни механизмите за обезбедување правична конкуренција на домашниот пазар. Овој услов без кој не се може, е најголемиот тест за управувачкиот капацитет на една држава. Без правична конкуренција нема мотивациона основа за натпревар преку иновации – ниедна национална политика без разлика колку и да е европски ориентирана, не може да даде резултати во услови на владеење на монополи и непазарни структури во економијата.

ПРЕДИЗВИЦИТЕ НА МАКЕДОНСКАТА ТРГОВИЈАТА

Политиката на надворешна трговија мора да направи се за да придонесе во решавање на внатрешните економски проблеми во државата

Снежана Делевска

Снежана Делевска е вработена во Министерството за финансии, поточно во Секторот за макроекономска политика, при што примарен интерес на нејзината работа се економските односи со странство. Дипломирала на Економскиот факултет во Скопје во 1981 година. Од август 2000 година работи во Министерството за финансии. Пред заминувањето во Министерството за финансии, работи како советник на министерот во Министерството за развој, при што учествувала во подготовка на повеќе развојни документи. Посетувала повеќе семинари и воркшопови во земјата и странство од областа на надворешно-трговската размена, слободната трговија, индустриската политика, инвестициите, како и подготовки за пристапувањето на Република Македонија во СТО.

Глобализацијата претставува феномен на светската економија кој денес ја обликува планетата и кој практично на секоја држава и дава сосем нов облик, ја преобликува речиси секоја индустрија и допира до секојдневниот живот на луѓето. Создавајќи цврста поврзаност и меѓузависност на националните економии, таа овозможува светската економија да делува како еден сложен организам во кој сите национални економии имаат своја улога. Оттука, меѓусебната соработка на националните економии е од голема важност.

Според последните проценки, повеќе од 50% од светскиот БДП се создава во индустријата која во значителен степен е зафатена со глобализацијата, или пак е на пат за забрзано вклучување во овие процеси. Исто така, се смета дека секое индустриско производство каде трошоците на производство опаѓаат за најмалку 20% при секое двојно зголемување на обемот, денес претставува кандидат за опфаќање во процесот на глобализацијата, односно бизнис кој неминовно ќе биде опфатен со овие процеси. Се очекува дека до 2027 година глобалната индустрија ќе учествува со околу 80% во создавањето на светскиот БДП, односно од очекуваните 91.000 милијарда долари светски БДП, на глобална основа ќе се

креираат 73.000 милијарди долари.

И покрај тоа што глобализацијата во основа означува интеграција и единство, сепак, овој процес во добар дел се покажа како поларизирачки. Дали планетата ја поврзуваат фирми како Microsoft, Nike, Citigroup во динамичен нов систем, кој на крајот ќе ги издигне сиромашните од светот на средновековната беда, или пак, обичните луѓе сега се жртви на немилосрдната корпоративска доминација, додека истите фирми преку грбот на сиромашните се во потрага по нови профити? Оттука, многу често денес се поставува

"Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии"

Очекуван тренд на глобализација до 2027
(спрема вредност на создавање на светскиот БДП во 000 млрд\$)

Индустриско производство	1997	2027 - оценка
Глобализирани	6	73
На пат кон глобализација	18	13
Локални	4	5
Вкупно	28	91

Извор: Документација на проектот 1464 (McKinsey QR, NY)

прашањето – што направи, односно не направи, глобализацијата?

Архитектите на глобализацијата се во право – меѓународната економска интеграција не е добра само за сиромашните; таа е суштинска. Ниедна држава никогаш не се развила без трговија. Да ги земеме само за пример азиските земјите како Јапонија, Кореја, Тајван, Кина и нивните соседи, кои од средината на 70-тите извадија 300 милиони луѓе од сиромаштија, главно по пат на трговија.

Но, глобализацијата значи и ризик. Со отворање на својата економија, државата станува поранлива на „заразите“ од странство. Земјите кои го либерализирале својот пазар на капитал особено се осетливи, бидејќи краткорочниот капитал кој дошол во земјата, исто така, брзо може и да ја напушти кога инвеститорот ќе почувствува несигурност. Заради

Се очекува дека до 2027 година, во создавањето на светскиот БДП со околу 80% ќе учествува глобалната индустрија, односно од очекувани 91.000 милијарда долари светски БДП на глобална основа ќе се креираат 73.000 милијарди долари

тоа, посебно е важна иницијалната фаза на постепено отворање, односно заштита на домашната економија. Поведен од таа цел, Дани Родрик од Харвард ги користел податоците на Долар и Крај, за да види дали најдобрата мерка за отвореност – царинските стапки на земјите – корелираат со растот. Тој дошол до заклучок дека земјите со повисоки царински стапки имаат побрз раст. Родрик тврди дека земјите во неговата студија почнале да тргуваат повеќе, бидејќи имале повисок раст и станале побогати. Кина и Индија, истакнува тој, ги почнале трговските реформи 10 години по започнувањето на нивниот висок раст. Всушност, кога земјата ќе се отвори, потребни се многу повеќе контролни механизми на државата, а никако помалку.

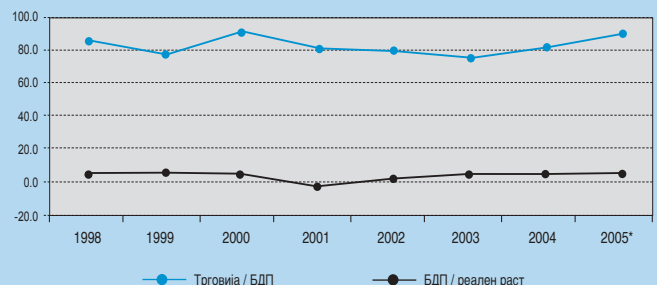
Во овој контекст и Република Македонија, согласно принципите за отворена пазарна економија, постигна висок степен на либерализација. Со Договорите за слободна трговија со Србија и Црна Гора, Бугарија, Словенија, Турција, Хрватска, Романија, Украина, Босна и Херцеговина, Албанија, земјите членки на ЕФТА, како и со Времената спогодба за трговија и трговски прашања со Европската Унија, над 86% од вкупната трговска размена на Република Македонија се остварува под преференцијални услови на либерализирана трговија. Доколку кон ова се додаде и зачленувањето во СТО (април 2003), може да се констатира скоро целосната либерализација во размената.

Нема да погрешиме ако кажеме дека македонскиот пазар е еден од најголемите во Европа. Секако, на „пребирливиот“ пазар може да се извезе ако се задоволуваат правилата за потекло на стоките (поседување ЕУР1).

Показателите покажуваат дека македонската економија најголемиот дел од своите потреби за сировини, репроматеријали и енергенти го реализира под преференцијални услови на бесцаринско, или мало царинско оптоварување. Незаситливата потреба за увозни добра на македонската економија и промената на домашната конкуренција на одредени пазари, ја зголеми улогата на надворешната трговија во вкупната економија. Така, индексот за економска отвореност покажува тенденција на зголемување.

Во 2004 година, за производство на 1 долар од БДП, Република Македонија увезе 52 центи а извезе 31 цент. За споредба, овој сооднос во 2003 година изнесуваше 47, односно 29 центи, соодветно.

Стапка на трговска отвореност и реален БДП
(во %)

Но, и покрај обезбедените предуслови за зголемување и постигнување позитивни ефекти од трговијата, Република Македонија не може да биде задоволна од постигнатите резултати во надворешно-трговската размена, која, пак, не треба да се заборави дека во последните неколку години

беше изложена на крајно неповолни тенденции предизвикани од надворешни и внатрешни шокови.

Сепак, остварените резултати во надворешната трговија во 2004 година, а особено во првиот квартал од 2005 година влеваат оптимизам за понатамошните движења. Така, извозот на стоки во 2004 во однос на 2003 година, во доларска вредност, забележа значајно зголемување од 22,4%. Овој пораст е резултат во основа на успешно рестартирање на неколку поранешни најголеми загубари, по нивната продажба на странски инвеститори. Во првиот квартал од 2005 година е забележано осетно зголемување на извозот на стоки од 30,6% во споредба со истиот квартал од претходната година, како резултат и на зголемената економска активност на деловните субјекти во државата. За истиот период увозот е зголемен за 12,8%, што услови дефицитот во размената со странство да биде помал од истиот во првиот квартал во 2003 и 2004 година и да изнесува околу 217 милиони долари. Ваквите движења условија и подобрување на степенот на покриеност на увозот со извоз на стоки кој изнесува 68,8% и е поголем од истиот во претходната година за 9,4 процентни поени.

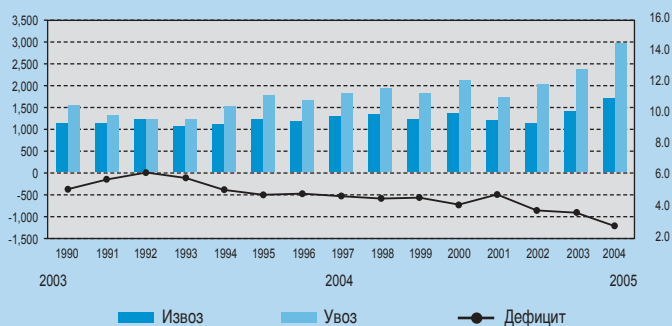
При оценување на извозните резултати треба да се има предвид дека дел од порастот на стоковниот извоз ја одразува стапката на депресијација на просечниот годишен курс на доларот спрема евро-

то и домашната валута. За добивање пореална слика за порастот на извозот на стоки, ќе ја согледаме неговата валутна структура, со што ќе го избегнеме зголемувањето на фактичката состојба по основ на курсни разлики. Така, делот од трговијата во евра во 2004 во однос на 2003 година забележително е зголемен на страната на извозот за 202 милиони евра, односно околу 25%, што секако влева надеж дека полека, но сигурно, се освојува Европскиот пазар. Во прилог на оваа констатација е и зголемувањето на структурното учество на еврото во вкупниот извоз (на сметка на доларите) за повеќе од 6 процентни поени во однос на тоа од 2003 година. Истовремено, делот од трговијата со долари бележи намалување на страната на извозот за 43,4 милиони долари или 10,2%.

Во 2004 година, средствата што Република Македонија ги доби од извозот на стоки, како вистински прилив изразен во денарска вредност, се зголемени за 11,4% во однос на претходната година. Доколку доларскиот дел од извозот во 2004 година се сведе по просечен курс на доларот остварен во 2003 година, се согледува загубата во извозот од околу 1,9 милијарди денари, или 34,6 милиони долари. Сведено со вредноста на доларот, пак, во 2002 година, оваа загуба изнесува 5,9 милијарди денари, или околу 91 милион долари.

Според податоците од 2004 година, македонската економија извезува над 31% од БДП (за споредба: извозот на Унгарија, Чешка и Словачка веќе неколку години изнесува над 50% од БДП). Извозот *per capita* на РМ изнесува 826 долари и е еден од пониските во регионот (за споредба: Република Словенија во 2003 година оствари извоз над 6.390 долари *per capita*, додека Србија и Црна Гора нешто повеќе од 353 долари). Тоа што се извезува е главно во Србија и Црна Гора, Германија, Грција и Италија и претставува 61,4% од вкупниот извоз на државата. Добар дел од вкупниот извоз, односно 38,2% претставува извоз од трудоинтензивни гранки, односно „лон“ работи.

Извоз, увоз на стоки и остварен дефицит
(1990–2004, во милиони \$)

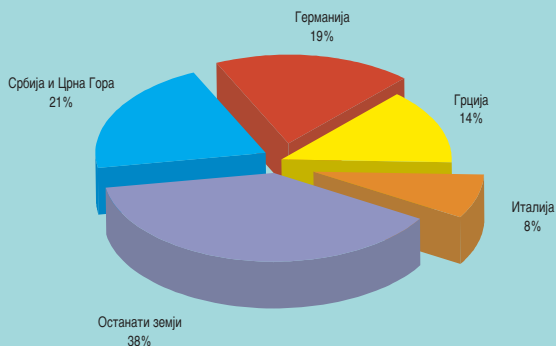
Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА на Република Македонија
(по валути)

Извоз	I-XII 2003				I-XII 2004				апсолутна промена во валутна вредност	релативна промена во валутна вредност (во %)
	валута	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структура во %	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структура во %	
	EUR	812,485,677	61.2639	49,776,041,283	67.17	1,014,473,793	61.3377	62,225,489,169	75.39	201,988,116
	USD	427,065,232	54.3031	23,190,965,974	31.29	383,580,000	49.4105	18,952,879,609	22.96	-43,485,231
			EUR+USD	72,967,007,257	98.46		EUR+USD	81,178,368,777	98.35	
			Вк. извоз	74,108,375,247	100.00		Вк. извоз	82,538,885,662	100.00	11.4

Во 2004 година, како и во последните неколку години, најмногу се извезува: текстил и железо и челик во делот на доработките, а нафта, тутун, овош-

Главни извозни партнери на Република Македонија

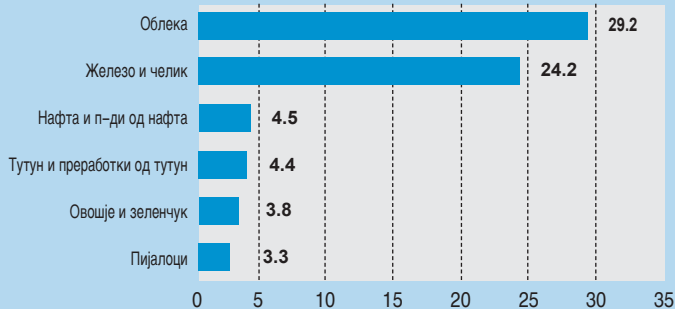

Извор: Државен завод за статистика

је и зеленчук и пијалочи во делот на редовниот извоз. Овие шест групи производи сочинуваат околу 70% од вкупниот извоз на стоки на државата.

Во овој контекст, Hirschmann-овиот индекс на концентрација¹ ни го покажува степенот на концентрација или специјализација на надворешната трговија, односно, колку Македонија има изразен изво-

Извоз на поважни групи производи по СМТК
2004, структура во %

Извор: Државен завод за статистика

зен квалитетен, меѓународно пропулзивен производ, кој би имал повисок удел во вкупниот извоз. Всушност, овој индекс ни ги покажува новите правци на трговијата.

Република Македонија е меѓу првите земји во регионот според големината на Hirschmann-овиот индекс. Во основа, зголемувањето на Hirschmann-овиот индекс настанува како резултат од подобрување на трговијата преку модернизација или извоз на технолошки-интензивни производи. Но, дали е

тоа токму така и во вистинскиот правец и во македонската економија?

Тргнувајќи од фактот дека станува збор за производи во кои е вклучена, или додадена ниско или средно квалификувана работна сила, а не станува збор за производи со висока специјализација, оцен-

Вредност на извозот и Hirschmann-ов коефициент на концентрација на извозот

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Q1 2005
Вредност на извозот (во мил. \$)	1.191	1.322	1.155	1.112	1.359	1.672	355
Hirschmann-ов индекс	0,1452	0,1703	0,1507	0,1274	0,1391	0,1554	0,1839

Извор: Државен завод за статистика и пресметка на авторот

ката со Hirschmann-овиот индекс не е едноставна: облеката, железото и челикот сеуште сочинуваат повеќе од половина од вкупниот македонски извоз. Токму заради тоа, намалениот Hirschmann-ов индекс во 2002 и 2003 (12,7%, односно 13,9%, соодветно) е резултат на откажаните „лон“ договори со странски партнери (кои беа прекинати заради безбедносната криза). Во првиот квартал 2005 година Hirschmann-овиот индекс достигна највисока вредност (18,4% и е над индексот на развиените земји), пред се, како резултат на подобрената состојба во преработувачката индустрија.

За потсетување: Hirschmann-ов индекс за вкупниот извоз, други земји во транзиција, податоци од 2001 година, во проценти: Романија 13, Бугарија 13, Хрватска 14, Србија и Црна Гора 9, (Македонија 15).

Овој показател има висок степен на корелација и со показателот за збирното учество на десетте водечки групи на производи во вкупниот извоз. Тоа ни покажува дали и колку Македонија ги искористува компаративните предности. Кога ќе се види рангирањето на овие производи на листата на светскиот извоз, тогаш може да се констатира коњуктурноста на нашите производи.

За потсетување: ранг листа на светскиот извоз на стоки, по групи на производи со најголемо учество во 2003 година: железо и челик, руди и минерали, нафта, хемиски производи, земјоделски производи, други потрошувачки добра, автомобили, машини и опрема, полу-производи, неметални минерали, облека, текстил, телеком опрема и тн.

1) Hirschmann-ов индекс на концентрација се пресметува како: $H_i = \frac{x_i}{X} \times 100$, каде i е број на групите на производи, x_i е извозот од i , а X го претставува вкупниот извоз. Овој индекс варира меѓу 0 и 1, (или 0% и 100%), во нормални вредности. Се смета дека просечниот индекс за земјите во транзиција е околу 0,16, а над 0,17 треба да биде индексот на развиените земји. Значајно помалите вредности индицираат помала концентрација (поголем број на производи придонесуваат со мало учество во структурата на вкупната трговија), додека значајно поголемите вредности индицираат поголема концентрација (неколку производи придонесуваат со големо учество во вкупната трговија).

Во 2004 година извезените стоки од првите 10 производни групи според СМТК(3) изнесуваат околу 1.003 милиони долари, што изнесува околу 60% од вкупниот извоз на државата, или спротивно на ова, 40% од вкупниот извоз се наоѓа во 229 групи на производи.

Што се однесува до увозот, во 2004 година се увезени 25,9% повеќе стоки во однос на 2003 година (порастот изразен во денарска вредност, однос-

метали, како и прехранбените производи и пијалаци, а потоа е производството на хемикалии и хемиски производи со 10% и тн.

Согласно движењата на извозот и увозот на стоки, во 2004 година трговскиот дефицит во размената со странство изразен во доларска вредност изнесуваше 1.230 милиони долари, односно 22,8% (на цифр основа) од БДП. И понатаму продолжува тенденцијата на остварување негативно салдо од до-

Извоз на првите 10 производи по СМТК

ранг	СМТК (3)	Група на производи	количина во кг.	вредност во \$	учество во вкупниот извоз
1	842	женска облека	10,503,003	226,804,416	13.6
2	673	рамно-валани производи од железо и нелегитран челик	403,042,670	169,105,389	10.1
3	841	машка облека	5,798,188	156,476,230	9.4
4	671	железни шипки и легури од железо	118,683,115	122,190,539	7.3
5	334	нафта и деривати од нафта	181,501,867	70,385,803	4.2
6	679	цевки и профили од железо и челик	78,142,053	58,109,002	3.5
7	121	тутун, непреработен	15,849,967	57,854,639	3.5
8	851	обувки	1,902,470	50,224,729	3.0
9	845	делови од облека	3,414,601	46,157,837	2.8
10	844	женска облека, плетена	2,932,737	45,576,858	2.7
		Вкупно (1-10)	821,770,671	1,002,885,442	59.9
		Вкупно Р М	2,108,191,018	1,673,487,078	100.0

Извор: Државен завод за статистика

но она што навистина го платила македонската економија, изнесува 14,5%). При тоа, зголемен е увозот на железо и челик, нафта и производи од нафта, друмски возила, текстилни предива, како и прехранбени производи, а пред се месо и преработки од месо, овошје и зеленчук и др. Една од причините за зголемениот увоз е секако резултат и на зголемената цена на суровата нафта на Светската берза за 34,6%. Во октомври 2004 година е достигнато највисокото просечно ниво од 50 долари за барел. Од податоците за увезената нафта во 2004 година, може да се пресмета дека за количината од 1.049 илјади тони по цени на нафтата од 2003 требало да се плати околу 40 милиони долари помалку.

Анализирано по дејности, најголемо учество во увозот од 12% имаат производството на основни

говорите за слободна трговија со одделни земји. Дефицитот во трговската размена со Бугарија (157,3 милиони долари), Словенија (113,1 милион долари), Романија (111,2 милиони долари), Украина (71,9 милиони долари) и Турција (40,8 милиони долари)

Доколку доларскиот дел од извозот во 2004 година се сведе по просечен курс на доларот остварен во 2003 година, се согледува загубата во извозот од околу 1,9 милијарди денари, или 34,6 милиони долари. Сведено со вредноста на доларот, пак, во 2002 година, оваа загуба изнесува 5,9 милијарди денари, или околу 91 милион долари

Увоз на нафта и производи од нафта

	2003	2004	салдо	стапки во %
кг.	1.166.870.592	1.049.322.937	-117.547.655	-10,1
\$	258.972.299	295.852.644	36.880.345	14,2
денари	14.062.998.647	14.618.227.088	555.228.441	3,9
1\$ = денари	54,3031	49,4105		-9,0

Извор: Државен завод за статистика

претставува околу 40% од трговскиот дефицит остварен во земјата во 2004 година.

Дефицитот во размената со земјите членки на Европска Унија изнесува 425,7 милиони долари, а истиот со земјите членки на ЕФТА е 39,7 милиони долари.

И покрај зголемувањето на квантитетот во трговијата во последните неколку години, тоа не и по-

могна на Македонија да го намали гапот во размената. Македонија многу полека ја напушта периферијата преку тргување со покомплексни производи. Ние сме сеуште затвореници на традиционалните компаративни предности, базирани на супериорниот мираз од ефтина работна сила.

Повеќе меѓународни искуства и истражувања укажуваат дека клучот за решавање на овие проблеми во трговијата во основа е во концептот на конкурентноста. Тука веќе се поставува прашањето во која мера конкурентноста може да ги реши споменатите проблеми. Сепак, ќе се согласиме дека нема ниту брз, ниту лесен начин за отстранување на крупните детерминанти на неконкурентноста.

Во современите услови феноменот на конкурентноста не може да се потпре на традиционалната парадигма т.н. компаративни предности, туку, мора да се приспособи на меѓународната конкурентност, која подразбира во современи услови способност на претпријатијата да изградат сопствена конкурентска позиција во рамки на локалниот национален пазар, но, според меѓународни или глобално прифатени критериуми (критериуми на клучните фактори

ангажирање. Станува збор за меѓународно производство што во принцип подразбира претпријатието да има контрола над извесна производна активност во повеќе од една земја, која обично се создава по пат на странски директни инвестиции, но и по пат на различни несопственички ангажирања. Затоа, вложувањата во странство и од странство, за разлика од чисто трговската размена, не завршуваат само на иницијалните трансакции, туку имаат поширок хоризонт, бидејќи означуваат определба за долгорочни врски меѓу носителите на делување, лоцирани во различни земји.

Меѓутоа, мора да се има предвид дека меѓународно мобилниот капитал внимателно ја бира локацијата на која ќе се задржи. Освен големината на пазарот, растечката куповна моќ, ресурсите, трошоците за работна сила и слични предности, инвеститорот прецизно ги согледува ризиците во кои мора да влезе за да ги искористи тие предности. Од тој аспект нашата земја сеуште е далеку од зоната без ризик за пласман и сеуште припаѓа на групата земји со висока корупција.

Во контекстот на ова прашање, од централно значење е прашањето на ценовната конкурентност, кое се постигнува преку курсот на домашната валута, кој најчесто е мета на критиката. Ќе се согласиме дека курсот не е нешто што може неконкурентната економија да ја претвори во конкурентна, но, доколку тој не е реален, тогаш може да претставува пречка за конкурентноста. Заради тоа, се смета дека во првата фаза курсот треба да биде фиксиран, па дури и во услови на поголема надворешна нерамнотежа, стапките на раст на домашните цени силно да ги повлече надолу и да создаде услови за трајна стабилност на подолг рок. Втората фаза е таа која треба да биде во знакот на режимот на флукуирачки курс, со флексибилно прилагодување, кое ќе ги искаже потребите што произлегуваат од доменот на надворешната рамнотежа. Затоа, мора да се нагласи дека внатрешната економска рамнотежа може да биде ефикасна само доколку не се занемари и надворешната рамнотежа. Третата фаза е повторно фаза на фиксен курс, која е обично условена со вклучување во меѓународната интеграција, кога ќе се прифати заедничка валута и всушност се напушта суверенитетот во водењето на монетарната политика.

Во овој контекст, економистите сметаат дека доколку пак, курсот е поставен на одредено ниво кое обезбедува рамнотежа, тогаш и не е важно дали е фиксен или флексибилен, кога потрошувачката обезбедува пораст на производството и продуктивноста.

Извозот per capita на РМ изнесува 826 долари и е еден од пониските во регионот (за споредба: Република Словенија во 2003 година оствари извоз над 6.390 долари per capita, додека Србија и Црна Гора нешто повеќе од 353 долари)

на конкурентноста). Од друга страна, конкурентноста од макро аспект подразбира способност на земјата да создава нова вредност и така да го зголеми националното богатство, управувајќи со клучните ресурси соодветно на економскиот и социјален модел. Таа се изразува и преку способноста за остварување динамичен, но одржлив раст и развој, кој нема да ги ограничува идните генерации во задоволување на нивните потреби.

Одделните ентитети прво треба да достигнат одреден степен на т.н. национална конкурентска способност, која ќе им даде иницијална пазарна моќ за излез на меѓународниот пазар. Затоа, без разлика дали се работи за мало, средно или големо претпријатие, неминовно е да се воспостави пракса на потполна пазарна определеност во развивањето на деловната активност со подлабока економска интеграција (deeper integration) на светскиот пазар, а преку комплексно претприемачко и маркетиншко

Од суштинско значење за конкурентноста во современата економија се повеќе добиваат значење и

т.н. неценовни фактори, како што се нивото на технологија и продуктивност на трудот, квалитет, дизајн, амбалажа, лесна употреба, век на траење, сигурност, брзина на испораката, гаранција, сервисирање, резервни делови, кредитирање на купувачот, услови за плаќање, деловна репутација на фирмите, кодирање на производите и нивна меѓународна сертификација, ефикасност во промоцијата и рекламата на разни пазари итн. Бројот на неценовните фактори е толку голем што ретко кој може да биде сигурен дека ги набројал целосно. Не треба да се занемари фактот дека зголемувањето на обемот на продажба со намалени цени, дава само ограничени резултати на краток рок. Но, комбинацијата на двата фактори, ценовен (курсот) и неценовните може да даде најдобри резултати. Курсот мора да овозможи зачувување на извозниците на веќе освоени странски пазари и да влијае на поволен увоз.

Тоа е случај и со нашата економија. Така, причините за ниската конкурентност на македонската економија се во структурата на извозот, односно квалитетот на производите што ги извезуваат македонските фирми. Како што е веќе споменато погоре, извозот на македонската економија во голем дел се заснова на производи кои се трудоинтензивни и имаат ниска финализација. Со оглед дека производите со мала финална обработка се ефтини, конкурентноста на истите се базира на ценовните фактори. Истовремено, постои значаен недостаток од информации и знаење во нашите фирми за целните пазари. Неопходноста од нивно истражување станува се поитна.

Од овој аспект, повеќе од важни се странските директни инвестиции, односно новите технолошки

знаења, образуваната работна сила, воспоставувањето контакти и постепено навлегување во мрежата на глобалната трговија.

Досегашната исклучително тешка достапност до кредити, заради прескапиот капитал, кој е три-четири пати поскап од тој во светот, осигурување на извозот, посебно од некомерцијален ризик, неможноста од обезбедување обртни средства, имаат големо влијание врз неконкурентноста.

Состојбата со научно – истражувачката работа исто така не е на задоволително ниво. Има недоволно развојно – истражувачки центри. Нивото на стручното знаење на менаџерите е недоволно за да се направи еден добар старт. Ќе се согласиме дека праксата покажа – фирмите што имаат добри менаџери, покажуваат и добри резултати, успешен раст, извоз и конкурентност.

Во контекстот на ова прашање, од централно значење е прашањето на ценовната конкурентност, кое се постигнува преку курсот на домашната валута, кој најчесто е мета на критиката. Ќе се согласиме дека курсот не е нешто што може неконкурентната економија да ја претвори во конкурентна, но, доколку тој не е реален, тогаш може да претставува пречка за конкурентноста

Инфилтрирањето на владеење на правото во сите пори на живеењето, институционалната стабилност и дефинитивната победа на начелото на слобода под заштита на законот (*sub legem libertas*) се основните предуслови за остварување на толку потребниот скок напред.

Користена литература:

- Tina Rosenberg, Free trade, 2002
- The State of the Nation, BRW, mart-april, 2004
- World Trade Development in 2003 and prospects for 2004
- Liviu Voinea: Advancing at its own speed, 2003
- Institute of Economic Sciences, Mile Jovic, 2003
- Душан Павловиќ, Љубомир Маџар, Конкурентност привреде, 2005

Анализа на фискалната политика

Изборот на соодветен концепт за мерење на фискалната рамнотежа се базира на неколку фактори и тоа видот на нерамнотежа, опфатност (централна влада, општ буџет или јавен сектор), метод на евидентирање (кеш основа или пресметковна основа) и статусот на условните обврски

Јордан Дамчевски

М-р Јордан Дамчевски е Виш економски соработник во Економската канцеларија на Американската амбасада во Скопје. Роден е во 1972 година во Скопје. Во 1996 година дипломира на Економскиот факултет во Скопје – насока надворешна трговија и маркетинг, а во мај 2001 година магистрира на истоимениот факултет на катедрата за монетарна економија на тема „Финансиската структура во Република Македонија“. Претходно работел во Народна банка на Република Македонија во Дирекцијата за истражување. Учествувал на повеќе меѓународни и домашни семинари и курсеви од областа на монетарна политика, макроекономска анализа, економетриско моделирање и проектирање, политика и операции на централната банка и сл. Покрај тоа, посетувал и стручни усовршувања во „Bank of England“ во Лондон, Велика Британија и „Joint Vienna Institute“ во Виена, Австрија. Од септември 1999 година до јуни 2001 година учествуваше во проектот за изработка на макроекономски економетриски модел за Република Македонија.

Мерки на фискална нерамнотежа

Во економската литература и практика не постои единствен, или најдобар начин на мерење на фискалната рамнотежа. Во зависност од целта, во практиката може да се користат алтернативни концепти на фискална рамнотежа дефинирани во согласност со различни аналитички критериуми. Вкупниот дефицит или суфицит на буџетот како процент од Бруто Домашниот Производ (БДП), најчесто се користи како сумарен показател на фискалните перформанси и можеби е најшироко прифатениот индикатор за мерење на фискалната позиција на земјата. Сепак, за појасна слика, оваа конвенционална мерка би можела да се дополни со некои, или со сите останати показатели за кои ќе стане збор во текстот. Покрај квантитативните индикатори, за да се обезбеди сепфатност, сумарниот показател би требало да ги земе предвид и структурните аспекти на фискалната политика, како што се наплатата на приходите и реализацијата на расходите. Квалитативните показатели за извршување на фискалната политиката, кои најчесто

многу тешко се дефинираат, а уште потешко се утврдуваат, нема да се разгледуваат во оваа анализа.

Конвенционалниот пристап на прикажување на дефицитот може да се претстави со следнава равенка:

$$D = G + iB + i^*EFg - T$$

при што D = дефицит; G = јавни расходи; T = даночни + неданочни приходи; i = каматна стапка на домашниот долг; i^* = каматна стапка на надворешниот долг; B = состојба на јавен долг во домашна валута; Fg = состојба на долг во странска валута;

“Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии”

E = номинален девизен курс.

Изборот на соодветен концепт за мерење на фискалната рамнотежа се базира на неколку фактори: 1/ видот на нерамнотежа; 2/ опфатност (централна влада, општ буџет или јавен сектор); 3/ метод на евидентирање (кеш основа или пресметковна основа); и 4/ статусот на условните обврски. Подолу ќе се задржиме на неколку показатели за мерење на фискалната рамнотежа.

Најсеопфатната мерка на фискална рамнотежа е концептот, **позајмување од страна на јавниот сектор**. Тоа е конвенционален концепт за мерење на фискалната рамнотежа за целокупниот јавен сектор, кој ги опфаќа нето побарувањата на финансиски ресурси од страна на јавниот сектор. Овој сеопфатен концепт на рамнотежа може да се примени за секое ниво на државна администрација. Позајмувањето од централната влада и позајмувањето од општата влада се дел од концептот позајмување од страна на јавниот сектор. Пресметките за позајмувањето од централната влада всушност може да се изведат од показателите за позајмување од општата влада и од јавните претпријатија, со соодветно пребивање на трансферите меѓу секторите.

Тековното фискално салдо ја претставува разликата меѓу тековните приходи и тековните расходи. Честопати се користи како показател на штедењето на државата, односно како мерка на придонесот на државниот сектор во вкупното штедење. Сепак, постојат ограничувања за корисноста на овој концепт во практичната фискална анализа. Концептот во основа се базира на издвојување на капиталните од тековните приходи и расходи. Капиталните расходи вклучуваат купување на средства кои се очекува да се користат во производството подолго од една година. Тука, исто така, треба да се земат предвид и капиталните трансфери. Сите останати расходи се сметаат за тековни.

Меѓутоа, ваквата дистинкција за класифицирање на расходите на тековни и капитални е арбитрарна. Искуствата покажуваат дека прифатените концепции за одвојување меѓу капиталните и тековните расходи се разликуваат меѓу земјите, отежнувајќи ја споредбата на јавните инвестиции дури и меѓу големите високо развиени земји. Уште позначајно, основната претпоставка дека сите инвестициони расходи на државата придонесуваат за развојот и според тоа се пожелни, е под знак прашање бидејќи постојат голем број случаи на јавни инвестициони проекти за кои се потрошени неразумно многу средства, а истите не го дале очекуваниот ефект. Трошење на средства за нови инвестиции за сметка на расходите за одржување на постоечки капацитети, во одредени

случаи може да доведе до намалување на стапката на раст, наместо нејзино зголемување.

Така, иако атрактивен на прв поглед, показателот за тековно фискално салдо не е многу корисен. Тој исто така не е корисен за анализирање на ефектот на фискалната политика врз надворешната или домашната макроекономска рамнотежа.

Концептот на **примарен или некаматен фискален дефицит** прецизно ги мери ефектите од тековната дискрециона буџетска политика. Тој базира на исклучување на плаќањата по основ на камата од кон-

Најсеопфатната мерка на фискална рамнотежа е концептот позајмување од страна на јавниот сектор. Тоа е конвенционален концепт за мерење на фискалната рамнотежа кој ги опфаќа нето побарувањата на финансиски ресурси од страна на јавниот сектор. Овој сеопфатен концепт на рамнотежа може да се примени за секое ниво на државна администрација

венционалниот начин на мерење на фискалната рамнотежа. Генерално, вкупните плаќања по основ на камати се одземаат од вкупните расходи за да се пресмета примарниот фискален дефицит. Сепак, концептски, само нето плаќањата по основ на камата (одземени од приносите по основ на камата) би требало да се одземат. Овој примарен фискален дефицит покажува како тековните фискални активности на владата влијаат врз нето јавниот долг и според тоа е значаен показател за оценување на одржливоста на буџетските дефицити. Тоа може да се претстави:

$$D = G - T$$

Или,

Примарен фискален дефицит/суфицит = Конвенционален фискален дефицит/суфицит – Каматни плаќања

Концептот **оперативен дефицит / суфицит** претставува конвенционален дефицит / суфицит намален за инфлациониот дел од каматните плаќања, или примарен фискален дефицит / суфицит плус реалната компонента од каматните плаќања. Инфлацијата ја намалува реалната вредност на состојбата на номиналниот јавен долг, иако доверителите се компензирани со повисоки номинални каматни стапки. Овој вид на компензација кој често се нарекува „монетарна корекција“ претставува принос од капитал, а не принос на капитал. Со други зборови, дел од каматните плаќања по основа на долг на државата, всушност претставуваат амортизација (отплаќање на

главницата), и доколку овој износ не се отстрани од вкупниот износ на каматни плаќања, дефицитот ќе биде неоправдано зголемен. Амортизацијата се евидентира како одлив на средства во делот за финансирање на дефицитот.

Концептот на оперативен дефицит / суфицит го надминува овој проблем. Овој концепт е особено значаен во земји со висока инфлација и голем јавен долг, бидејќи тој го мери степенот до кој фискалната политика влијае врз реалната состојба на јавниот долг во одреден временски период. Во услови на висока инфлација, движењето на реалниот јавен долг дава многу појасна слика за одржливоста на фискалната политика, отколку движењето на номиналниот јавен долг. Во земјите со висока инфлација, по-

што прифатена дефиниција за тоа што претставува одржлива фискална политика, општо е прифатено толкувањето дека фискалната политика не е одржлива доколку сегашната и идната фискална позиција резултираат со постојан и брз раст на јавниот долг изразен како процент од БДП.

Според ова, клучниот индикатор на одржливоста се базира на висината и стапката на пораст на соодносот јавен долг / БДП. Практиката во многу земји покажува дека континуирано високиот процент на јавниот долг во однос на БДП на долг рок е скап за финансирање и неминовно станува неодржлив, при што потребна е ревизија како на фискалната, така и на политиката на долгот.

Таквиот висок процент е неодржлив бидејќи врши притисок врз реалните каматни стапки, зголемувајќи го учеството на стапката сервисирање на долгот во вкупниот дефицит на платниот биланс на земјата, стеснувајќи го притоа просторот за фискален маневар и флексибилност на фискалната политика. Најчесто неодржливоста на високиот коефициент јавен долг/БДП влијае врз промената на очекувањата на финансиските пазари, бидејќи тековните политики го губат својот кредибилитет, при што е неопходно истите да се ревидираат. Така, променетите очекувања на финансиските пазари во голема мерка ќе ѝ отежнат, ако не ѝ оневозможат, на владата да го финансира долгот со издавање обврзници. Во суштина, пазарот релативно брзо ќе ја препознае неодржливоста на таквата политика и колку е повисок процентот на јавен долг во однос на БДП, толку потешко владата ќе успее да ги исполни фискалните таргети. Оттаму, се зголемува ризикот за монетизација на буџетскиот дефицит, освен доколку не се издејствува реструктурирање или целосно отпишување на долгот.

Земајќи ги предвид наведените аргументи, може индиректно да се изведе дефиницијата за одржлива фискална политика, според која тоа е политика која не доведува до зголемување на коефициентот јавен долг/БДП, туку придонесува за негово стабилизирање во услови на разумно прифатливи стапки на реален раст, каматни стапки и стапки на инфлација. Иако ваквите критериуми дефинираат релативно едноставен индикатор за одржливост на фискалната политика, сепак тој има два основни недостатоци. Прво, во економската теорија сеуште не е прецизно утврдено кое ниво на јавен долг изразен како процент од БДП е оптимално. Најчесто, во практиката се утврдуваат таргети за нивото на јавниот долг на среден и долг рок. Второ, искуството покажува дека стабилизирањето на коефициентот јавен долг/БДП, може да наметне премногу рестриктивни политики.

Концептот на примарен или некаматен фискален дефицит прецизно ги мери ефектите од тековната дискрециона буџетска политика. Тој базира на исклучување на плаќањата по основ на камата од конвенционалниот начин на мерење на фискалната рамнотежа. Генерално, вкупните плаќања по основ на камати се одземаат од вкупните расходи за да се пресмета примарниот фискален дефицит. Сепак, концепциски, само нето плаќањата по основ на камата би требало да се одземат

казателите добиени со конвенционалниот и оперативниот концепт во голема мера се разликуваат, додека нивните трендови можат да се движат во сосема различни правци.

Оперативниот дефицит/суфицит може да се прикаже со следнава равенка

$$D = G + (i - \pi)B + i^*EFg - T$$

при што π ја претставува стапката на инфлација.

Или,

Оперативен дефицит / суфицит = Примарен дефицит/суфицит + Реалната компонента од каматните плаќања.

Одржливост на фискалната политика

Во кои случаи може да се каже дека фискалната политика што ја води државата е неодржлива? Дали може да се издвои оперативен индикатор кој на креаторите на фискалната политика ќе им помогне во одлучувањето при водењето на фискалната политика? Во изминативе неколку години, прашањето за одржливоста на фискалната политика привлече големо внимание. И покрај фактот што не постои оп-

За да се избегне преголема рестриктивност, најчесто се применува принципот на солвентност.

Солвентноста како неопходен услов за фискална одржливост се постигнува кога коефициентот јавен долг/БДП расте со стапка пониска од разликата меѓу реалната каматна стапка и стапката на реален раст на БДП. Соодветно, номиналниот долг мора да расте со стапка пониска од номиналната каматна стапка.

Во продолжение, ќе разгледаме три индикатори кои овозможуваат да се оцени степенот на потребно прилагодување за да се задоволи принципот на солвентност. Овие индикатори покажуваат колкаво фискално прилагодување е потребно за стабилизирање на односот јавен долг/БДП. Притоа, се претпоставува незначително ниво на сењораж¹. Сепак, треба да се напомене дека овие индикатори не се поткрепени со формална дефиниција за одржливост на фискалната политика, туку тие повеќе се базираат врз интуитивно резонирање за разликата меѓу одржлива и неодржлива фискална политика.

Во 1985 година, Willem H. Buiter го промовираше принципот на **Позитивна Нето Вредност** или Позитивно Нето Богатство. Според него, одржлива фискална политика е онаа која го задржува односот меѓу нето богатството на јавниот сектор и БДП на тековното ниво. Потоа, тој го пресметува перманентниот примарен дефицит неопходен за остварување на таа цел. Тоа го претставува со равенката:

$$\bar{d} - d_t = (r_t - n_t) w_t - d_t$$

каде dt е односот меѓу примарниот дефицит и БДП, w_t е односот на нето вредноста и БДП и n_t е стапката на раст.

Ова во суштина ја претставува разликата меѓу постојаниот и тековниот примарен дефицит. Доколку се оствари негативна вредност, тоа значи дека тековниот примарен дефицит е премногу голем за да може да го стабилизира односот меѓу нето богатството на јавниот сектор и БДП, и во тој случај се смета дека таквата фискална политика е неодржлива.

Иако лесно се интерпретира, индикаторот на Buiter има голем хендикеп бидејќи е многу тешко да се добие прецизна информација за вистинската големина на нето богатството на државата. Blanchard се обидел да го надмине овој проблем, разгледувајќи ја промената во политиките неопходна за одржување на односот јавен долг/БДП на тековното ниво. Тој зборува за два индикатори за одржливост.

Индикаторот за мерење на **примарниот јаз** ја претставува разликата меѓу сегашната дисконтирана

вредност на примарниот дефицит кои би го стабилизирал основниот сооднос меѓу долгот и БДП и реално остварениот примарен дефицит. Ако јазот е позитивен, тогаш за да се стабилизира соодносот меѓу долгот и БДП неопходно е затегнување на фискалните ремени на страната на расходите. Овој индикатор е корисен и за него се потребни минимални информации – остварениот примарен дефицит, основниот сооднос меѓу долгот и БДП, реалните каматни стапки и растот на производството односно растот на БДП. Тоа може да се прикаже со следнава равенка

$$d - d_t = (n_t - r_t) b_t - d_t$$

каде b_t е односот меѓу долгот и БДП.

Негативната вредност на овој индикатор укажува на тоа дека, тековниот примарен дефицит е премногу голем за да го стабилизира односот меѓу долгот и БДП и дека таквата фискална политика е неодржлива.

Како алтернативен пристап, Blanchard го посочува индикаторот на среднорочен даночен јаз. Овој инди-

Солвентноста како неопходен услов за фискална одржливост се постигнува кога коефициентот јавен долг/БДП расте со стапка пониска од разликата меѓу реалната каматна стапка и стапката на реален раст на БДП. Соодветно, номиналниот долг мора да расте со стапка пониска од номиналната каматна стапка.

катор го мери потребното прилагодување на даночното зафаќање неопходно да се стабилизира состојбата на јавниот долг во однос на БДП во наредните X години, при проектирано движење на некаматносните расходи и трансферите (изразени како процент од БДП), реалните каматни стапки и стапките на раст. Среднорочниот даночен јаз е даден со равенката:

$$t_t - \bar{t} = t_t + (n_t - r_t) b_t - \frac{1}{N} \sum_{i=0}^N g_{t+i}$$

каде g_t е односот меѓу јавните некаматни расходи и БДП.

Претходните два индикатори во основа го имаат истиот концепт, но се разликуваат во тоа што кај

¹ Сењораж е приход кој се остварува при печатење на пари. Тоа е разликата меѓу трошокот за печатењето на банкнотите и номиналната вредност на која тие гласат, односно нивната куповна моќ. Монопол врз ова право има Владата преку Централната Банка, која ги печати парите.

првиот акцентот е ставен на редуцирање на примарниот дефицит со цел за стабилизирање на долгот, додека вториот индикатор го покажува потребното зголемување на наплатата на даноци во услови на дадена расходна политика.

Референци:

1. Nigel Chalk and Richard Hemming, "Assessing Fiscal Sustainability in Theory and Practice", IMF Working Paper No. 81, 2000.
2. Willem H. Buiter, "Guide to Public Debt and Deficits", Economic Policy: A European Forum, Vol. 1, 1985.
3. Olivier J. Blanchard, "Suggestions for a new Set of Fiscal Indicators", OECD Working Paper No. 79, 1990.
4. Volume I: Macroeconomic Accounts, Analysis, and Forecasting, IMF Institute, 1999.

НОВО БУЏЕТСКО РЕШЕНИЕ ЗА ГОДИНИТЕ КОИ СЛЕДАТ

Стефчо Божиновски

Стефчо Божиновски е помошник на раководителот на Секторот за информатика при Министерството за финансии. Роден е 1951 година. Дипломирал на Машинскиот факултет во Скопје и на Економскиот факултет во Прилеп смер „Статистика и Кибернетика“. Посетувал повеќе обуки и семинари од областа на информатичката технологија и економија во земјата и странство. Автор е на повеќе написи и трудови. Во Министерството за финансии е од почетокот на 1993та година. Го владее англискиот јазик.

Мирослав Јовановиќ

Мирослав Јовановиќ е раководител на Секторот за информатика при Министерството за финансии. Роден е 1968 година. Дипломирал на Факултет за електроника во Ниш, Србија и Црна Гора, насока „Компјутерска техника и информатика“. Посетувал повеќе обуки и семинари од областа на информатичката технологија и економија во земјата и странство. Автор е на повеќе написи и трудови. Во Министерството за финансии е од почетокот на 2000–та година. Флуентно го владее англискиот јазик.

Вовед

Нај неомиленото, но секогаш најпочитуваното министерство во сите влади широм светот, Министерството за Финансии носи огромен товар, бидејќи во списокот на многуте свои обврски кои ги има, ја има и „маката“, од подготвување на буџетот и одржување на буџетската политика на секоја земја. Овој напис нема да се занимава со проекции, политики и анализи туку е насочен кон претставување на употребата на новите информатички технологии кои треба да помогнат при подготвувањето на буџетот, на задоволство на сите учесници во овој процес.

Во предходните 5 години, за прв пат во процесот на изготвување на буџетот беше применета база на податоци напуштајќи го MS EXCEL пакетот во неговото конечно дизајнирање, што веднаш се покажа како единствен пат кон кој треба да се стреми Министерството за финансии. Но новиот начин на изработка на буџетот и неговиот конечен дизајн се менуваа во зависност од наметнатите реформи во овој процес, во секоја наредна година. Со тоа се менуваше и апликативното решение, кое во некои буџетски години, поради недос-

таток на време, претставуваше само парцијален пристап кон проблемот. Имајќи го во предвид фактот дека буџетот претставува процес кој постојано ќе биде подложен на промени и унапредување, а при тоа водејќи сметка за капацитетот, можностите и знаењето на вработените во Секторот за информатика, секогаш поддржувавме само една можна варијанта, варијантата на сопствен развој и одржување со прилагодување кон сопствените потреби.

Набавката на апликативен пакет за подготвка на буџетот од домашна или странска компанија е поврзана со опасноста од дополнителни трошоци, дури и за најмали промени во програмот, и тоа секоја година. Кон ова треба да се додадат и трошоците за годишно одржување и особено времето на од-

“Мислењата изразени во овој текст се на авторите и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии”

жив на изготвувачот како најголем проблем во целиот процес, бидејќи изготвувањето на буџетот е поврзано со рокови. Имено, во текот на подготовка на буџетот, Министерството за финансии не може да го прекине процесот и стрпливо да чека поправка на некој недостаток или вградување на некоја нова компонента, кога на грбот го чувствува товарот од наметнатите рокови и времето кое немилосрдно тече.

Барајќи решение, Министерството за финансии во 2002 година се обиде да го симне овој проблем од дневен ред, со распишување на тендер за набавка на апликативен продукт, што се покажа како прескапа инвестиција и инвестиција која во себе содржи многу скриени трошоци во секоја година од неговото користење. Оттука, ваквиот обид доживеа неуспех, односно Министерството за финансии не ги потроши огромните средства предвидени за имплементација на овој продукт.

Од тие причини, подготвивме предлог решение за апликативен продукт кој ќе биде сопствен производ на Министерството за финансии, а со оглед на концептот кој се предлага, продуктот ќе претставува е-Буџет. Бидејќи во реализацијата на овој проект се потребни и специјалисти од одредени области, нашиот концепт предвидува и соработка со домашна софтверска кука, на принципот на заедничка соработка, при што целиот продукт останува сопственост на Министерството за финансии, при што дополнителна обврска на нашиот соработник е да изготви комплетна документација и организира обуки за вработените кои ќе работат на одржување на апликативното решение. Со тоа се елиминира трошокот за одржување и трошокот за евентуални дополнувања и поправки на продуктот. Исто така се елиминира и трошокот за обука на вработените во Секторот за Буџет, бидејќи овие обуки ќе бидат организирани и изведувани од вработените во Секторот за информатика.

Ново буџетско решение - цел, потреба и придобивки

Новото апликативно решение за подготовка и изработка на Буџетот на Република Македонија треба во целост да го замени досегашното старо решение, имплементирајќи ги во себе од технички аспект, најновите достигнуања во информатичката технологија, а од технолошки аспект сегашните законски прописи и евентуалните промени, предвидените реформи, светските стандарди и препораки. Безбедносниот аспект што треба да биде обезбеден со новото ре-

шение, а кој претставува посебна задача, треба да предвиди имплементација на технологија на електронски потпис.

Отстранувањето на слабостите од сегашното апликативно решение, употребата на можностите кои ги нудат последните информатички достигнуања за унапредување, а пред се за подобрување на процесот на подготовка и изготвување на буџетот, ја наметна и потребата за едно ново современо решение.

Придобивките од новото апликативно решение ќе бидат повеќекратни и многу значајни во реализацијата на целиот процес. Новото решение ќе биде модерно и современо решение кое во себе ќе ги имплементира сите последни достигнувања во информатиката и тоа во целост ќе ги задоволи барањата и очекувањата на Министерството за финансии и очекувањата на корисниците на буџетот. Имплементацијата на електронскиот потпис ќе биде потврда за непорекливост и доверливост на податоците. Примена на нови технологии и алатки за развој и примена на врвна современа база на податоци IBM - DB2. Покрај традиционалниот канал за пристап преку клиентското апликативно решение, се воведува и WEB канал за пристап, што претставува дел од е-Government. Исто така, апликативното решение ќе овозможи достапност до други државни органи, отвореност за интегрирање со други апликативни решенија и размена на податоците со трезорот. Во текот на работата ќе се овозможи ажурна состојба во реално време, а процесот на создавање на барањата на буџетските корисници ќе биде отворен со историјат на внесените промени и верзионирање на буџетот се до неговата конечна изработка.

Со други зборови, секоја внесена промена во делот на барањето на буџетскиот корисник веднаш ќе се ажурира и во истиот момент ќе биде достапна до буџетскиот аналитичар. Централната база ќе биде отворена за буџетскиот корисник се до моментот додека трае внесот и корекција на неговото барање и се додека се водат разговори, преговори и се врши усогласување на износите на одделни потставки. Во текот на изготвување на буџетот ќе се врши негово верзионирање, односно ќе се чуваат соодветни верзии на буџетот, утврдени врз база на некои критични точки од неговата изработка. Ваквиот пристап ќе овозможи компаративна анализа на различни работни верзии на буџетот. Финалната верзија на буџетот ќе биде изработена двојазично, на македонски и англиски јазик, при што англиската верзија на буџетот ќе ја олесни размената на податоци и комуникацијата со Светската банка и ММФ. Целокупното решение кое треба да обезбеди планирање на буџетот за пет години однапред, ќе биде комплетно до-

кументирано, а флексибилноста при евентуална надградба, лесниот премин при промена на одредена класификација, ќе биде пропратена со минимални трошоци.

Технологија на програмското решение

Новото апликативно решение ќе опфати повеќе функции во целокупниот процес на планирање и изработка на буџетот. Овие функции се однесуваат на планирање на барањето на буџетскиот корисник (преку интернет, дискета или друг медиум), доставување на податоци до централната база, анализа на буџетското барање, внесување на барањето како предлог буџет, измена на предлог буџетот и формирање на финална верзија на буџетот.

Во изработката на апликативното решение за буџетот ќе бидат имплементирани веќе утврдените класификации и тоа:

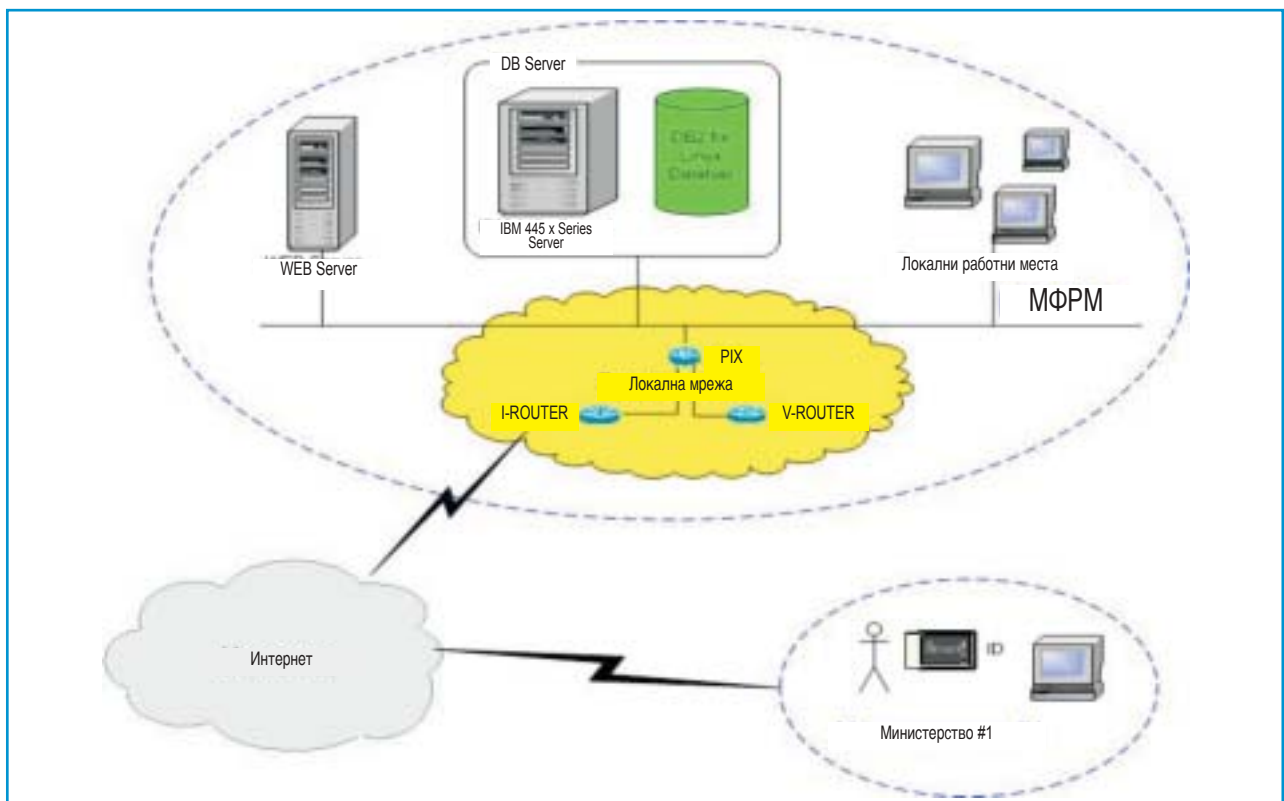
- Организациона класификација;
- Програмска класификација;
- Економска класификација; и
- Функционална класификација.

Програмскиот концепт предвидува реализација на проектот на две страни, на страната на буџетските корисници и на страната на Министерството за финансии, користејќи притоа модуларен пристап во неговото функционирање со интерфејс преку кој ќе се

извршува целокупниот проток на информации, така наречен web сервис. Web сервисот кој претставува нова придобивка што овозможува комуникација на две апликации помеѓу себе и кој во своето јадро содржи фундаментален сет на функционалности базирани на XML технологијата, ќе биде инсталиран на web серверот на Министерството за финансии.

Набавката на апликативен пакет за подготовка на буџетот од домашна или странска компанија е поврзана со опасноста од дополнителни трошоци, дури и за најмали промени во програмот, и тоа секоја година. Кон ова треба да се додадат и трошоците за годишно одржување и особено времето на одзив на изготвувачот како најголем проблем во целиот процес, бидејќи изготвувањето на буџетот е поврзано со рокови

На страната на буџетските корисници, предвидена е изработка на самостојна апликација која ќе биде инсталирана на компјутерите на буџетските корисници од прва линија. Апликативното решение ќе оперира со сопствена релациона база на податоци и ќе разменува податоци со централната база на податоци преку разни канали и медиуми како интернет, директен пристап и ЦД. Во програмата ќе биде имплементирана ПКИ сигурносна технологија на дигитално потпишување и верифицирање на сите податоци кои ќе се разменуваат од и кон апликаци-

јата, со што ќе се обезбеди гаранција за автентичноста на испраќачот. Со ваквиот пристап, на буџетскиот корисник му се овозможува директен внес и корекција на сопственото барање и планирање на буџетот за наредните 5 години, што ќе претставува големо олеснување за сите учесници во буџетскиот процес. Во тој случај, буџетскиот корисник, лесно и едноставно ќе ги достави податоците за планираните средства кон централниот систем, користејќи ги при тоа сите шифрарници од централната база на податоци. Од моментот на завршување на преговорите, кога буџетскиот процес поминува во наредната своја фаза, фазата на анализи и планирање кај буџетскиот аналитичар одговорен за соодветниот буџетски корисник, централната база се затвара за буџетскиот корисник се до моментот на објавување на буџетот во Службен весник на Република Македонија. Од моментот на објавување на буџетот, буџетот станува достапен за секој буџетски корисник и тоа само во неговиот извештаен дел во двете свои верзии, македонска и англиска верзија.

Новото апликативно решение за подготовка и изработка на Буџетот треба во целост да го замени досегашното старо решение, имплементирајќи ги во себе најновите достигнувања во информатичката технологија, како и сегашните законски прописи и евентуални промени, предвидените реформи, светските стандарди и препораки

На страната на Министерството за финансии, ќе биде инсталирана апликација со ограничен пристап до податоците само за лицата кои ќе поседуваат дигитален сертификат за потпишување на внесените податоци. Кај буџетските аналитичари пристапот, исто така, ќе биде ограничен само на разделите кои се предмет на нивна работа, за да се спречи било каква злоупотреба во процесот на подготовка на планот на буџетот. Пристап до сите извештајни делови на апликацијата треба ќе добијат раководителот на Секторот за буџет и Министерот за финансии. Буџетскиот аналитичар за своите буџетски корисници ќе располага со повеќе функции кои ќе му овозможат полесно планирање и анализа на буџетското барање од страна на буџетскиот корисник. Тој ќе има можност да го превземе соодветното барање во работна верзија на буџетот, да врши измени во работната верзија и да генерира верзии за секој буџетски корисник. Верзионирањето на податоците за секој буџетски корисник ќе овозможи споредливост на верзиите и анализа на податоците внесени

во различни верзии на буџетот. Во текот на планирањето и анализата на податоците, буџетскиот аналитичар ќе може да врши споредби со сите потребни гранични вредности (силинзи), споредби за вранотеженост на планираните расходи и приходи, нивната програмска односно потпрограмска распределба, како и состојбата на секоја сметка поделно. Буџетскиот аналитичар ќе има можност за пристап до извештајниот дел преку екрански приказ на сите потребни извештаи и преку печатена форма на истите.

На страната на Министерството за финансии, специјално овластен корисник ќе биде во можност за поставување на параметрите на системот. Неговата основна задача ќе биде пријавување на други корисници во системот за работа со апликацијата, ажурирање на шифрарниците за работа, доделувања на овластувања и привилегии, утврдување листа на буџетски корисници според нивната припадност на буџетските аналитичари, можност за генерирање на работна верзија на буџетот и можност за формирање конечна верзија со преглед на буџетот преку сите потребни извештаи.

Програмското решение за подготовка и изготвување на буџетот во себе ќе содржи уште два модула, и тоа модулот за подготовка и изработка на ребаланс на буџетот и модулот за подготовка и изработка на завршната сметка на буџетот. Овие два модула ќе бидат инсталирани само на страната на Министерството за финансии и ќе бидат достапни само за буџетските аналитичари од Секторот за буџет.

При подготовка на ребалансот на буџетот, во функција ќе бидат сите можности дадени при подготовката и изработката на буџетот, со исклучок на споменатите функции за корисниците на буџетот. Потребата од имплементација на одредени податоци од Трезорот во процесот на подготвување на ребалансот, а особено на завршната сметка на буџетот, на системот односно на овие два модула им дава карактер на отвореност за размена на потребните информации.

Од моментот на објавување на ребалансот на буџетот или завршната сметка во Службен весник, истите ќе бидат објавени на интернет страницата на Министерството за финансии и ќе бидат достапни за секој корисник.

Комбинацијата на делови од целиот систем кои се изработени во отворен код (Open Source), делови кои ќе се базираат на комерцијално достапен софтвер (Proprietary Software), како и сопственоста на изворниот код од страна на Министерството за финансии секако ќе допринесат до флексибилност,

робусност и скалабилност на системот кој ќе може да одговори на сите сегашни и идни барања. Од техничко-технолошки аспект очигледно е дека се користат проверени и модерни технологии (Linux, DB2 UDB, Delphi, Web services, PKI).

Можеби некој ќе се запраша зошто токму овие алатки се одбрани за развој? Одговорот е многу едноставен. Министерството за финансии, односно Секторот за информатика направи многу во последните четири – пет години. Како основен оперативен систем на серверска страна го користиме Linux-от а во меѓувреме преку дошколување, добивме и неколку експерти во оваа област (особено сме горди на нашите RHCE - Redhat Certified Engineers), што би се рекло, врвот во оваа област. Исто така, со помош на УСАИД обучивме повеќе лица токму од областа на Linux, Delphi, DB2 UDB, а воедно добивме и помош при набавката на Delphi и DB2 UDB, што секако допринесе да се одлучиме токму за оваа платформа.

Web сервисите всушност представуваат стандардизиран пристап до одредени сервиси независно од технологијата, така да и овој сегмент е во согласност со технолошките трендови. Последниот сегмент е PKI-то (Public Key Infrastructure), кој всушност фазно ќе воведо нови стандарди во работењето и е во потполна согласност со напорите конечно да почне да функционира некој од сегментите на е-владата.

Сертификатите и електронскиот потпис ќе ги дистрибуира Министерството за финансии, односно Секторот за информатика, со што во целост ќе се ослободат владините институции од било какви грижи и трошоци во процесот на имплементацијата. Сертификатите ќе се издаваат по сите правила кои треба да важат за еден регистриран издавач на сертификати, но истите (барем во прво време) нема да бидат квалификувани сертификати, бидејќи нема да бидат издавани на смарт картички или сличен уред. Сертификатите ќе бидат издавани интерно, бидејќи Министерството за финансии не е регистриран из-

давач на сертификати, но како што напоменав, фазното запознавање со концептот и користењето на електронскиот потпис во оваа изведба апсолутно ќе допринесе до запознавање на владините институции со оваа технологија и разбирањето на многуте табуа кои постојат.

Интересен е трендот кој е забележан во светски рамки, а ја потврдува нашата определба за сопствен развој. Имено, во Интернет изданието на Fortune¹ во натписот на David Kirkpatrick од 6ти мај оваа година,

Секоја внесена промена во делот на барањето на буџетскиот корисник веднаш ќе се ажурира и во истиот момент ќе биде достапна до буџетскиот аналитичар. Централната база ќе биде отворена за буџетскиот корисник се до моментот додека трае внесот и корекција на неговото барање и се додека се водат разговори, преговори и се врши усогласување на износите на одделни потставки

стои дека според одредени истражувања, 1990-тите биле години на апликациите „една големина им одговара на сите“ како SAP R3 и Oracle, но оваа декада ќе биде декада на софтверски решенија по нарачка. Она што како податок е исто така интересно, а пренесено во истиот натпис е истражувањето презентирano од Ken Berriman од компанијата McKinsey, во кој се прикажува пад во користењето на двете наведени пакета како и ним слични како процент од вкупните трошоци на софтвер. Во меѓувреме, софтверот напишан од компаниите за свои потреби пораснал од 31% во 1998 на 42% во 2003 година.

Бројките и наводите, колку и да звучат некому чудно или неверојатно, за познавачите на ситуацијата и за аналитичарите во оваа област се сосема нормални и очекувани.

1) <http://www.fortune.com/fortune/fastforward/0,15704,1058043,00.html>

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ул. „Даме Груев“ 14, 1000 Скопје,
Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280
Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

М-р Никола Поповски

**ЗАМЕНИК
ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК**

Дејан Рунтевски
dejan.runtevski@finance.gov.mk

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

Снежана Делевска
Љупка Миндошева

ТЕХНИЧКИ СОРАБОТНИК

Ѓултен Далиповска

ПЕЧАТИ

Винсент Графика, Скопје

ТИРАЖ

500 примероци

ПРЕВОД

Жана Шокаровска
Маја Петровска

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА ПУБЛИКАЦИЈА,
ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**

ISSN 1409 - 9209
Билт. Минист. Финанс.
03–04/2005